

Departement Gezondheidszorg

Bachelor in de ergotherapie

Groenbeleving bij geïnterneerde vrouwen: een bijdrage tot (zelf)structurering, verantwoordelijkheidsgevoel, sociale vaardigheden en zelfvoldoening

Eindwerk aangeboden tot het behalen van het diploma van bachelor in de ergotherapie

door **Melanie De Cloedt**

o.l.v. Myriam Baetens grad. in de arbeidstherapie

Nele Castelein grad. in de ergotherapie

Jerina Vanneste grad. in de ergotherapie

Academiejaar 2008 - 2009

talent@work

Departement Gezondheidszorg

Bachelor in de ergotherapie

Groenbeleving bij geïnterneerde vrouwen: een bijdrage tot (zelf)structurering, verantwoordelijkheidsgevoel, sociale vaardigheden en zelfvoldoening

Eindwerk aangeboden tot het behalen van het diploma van bachelor in de ergotherapie

door **Melanie De Cloedt**

o.l.v. Myriam Baetens grad. in de arbeidstherapie

Nele Castelein grad. in de ergotherapie

Jerina Vanneste grad. in de ergotherapie

Academiejaar 2008 - 2009

talent@work

ABSTRACT

Titel	Groenbeleving bij geïnterneerde vrouwen: een bijdrage tot (zelf)structurering, verantwoordelijkheidsgevoel, sociale vaardigheden en zelfvoldoening
Auteur	De Cloedt Melanie
Opleiding	Ergotherapie
Promotoren	Mevrouw Myriam Baetens Mevrouw Nele Castelein Mevrouw Jerina Vanneste
Plaats	Penitentiair Complex Brugge

Groenbeleving is een onderwerp dat de laatste tijd succes begint te kennen in zorginstellingen. Met dit eindwerk wordt de therapeutische meerwaarde in beeld gebracht van het werken aan de hand van activiteiten met natuurelementen in vergelijking met klassieke zaalactiviteiten. De vier hoofddoelstellingen die met die activiteiten beoogd worden, zijn het aanbieden van een zinvolle dagbesteding, het opwekken van verantwoordelijkheidsgevoel, het stimuleren van sociaal gedrag en het opkrikken van eigenwaardegevoel. Er worden vier geïnterneerden opgevolgd. De gebruikte methodieken zijn het model van Reed en Sanderson en het tijdsbestedingsmodel. Het is echter geen evidentie therapeutische situaties te creëren binnen een zeer strikte omgeving met beperkte vrijheid. Werken rond groenbeleving is in dat opzicht zeer vernieuwend, origineel en uitdagend.

Trefwoorden	Gevangenis – Penitentiair Complex - Geïnterneerden Groenbeleving – Natuur – Horticultuur Tijdsbestedingsmodel Model van Reed en Sanderson Zinvolle dagbesteding – structuur – planning Verantwoordelijkheidsgevoel Sociaal gedrag Eigenwaardegevoel
-------------	--

WOORD VOORAF

“Fantasie is belangrijker dan weten” (Einstein, 1929)

Deze scriptie kon gerealiseerd worden dankzij de steun van vele mensen. In de eerste plaats wil ik de directie van het Penitentiair Complex te Brugge bedanken voor het aanbieden van een stageplaats, vervolgens mijn externe promotor Jerina Vanneste en de vier geïnterneerde vrouwen omdat zij bereid waren tot medewerking aan het eindwerk. Ik richt me verder tot mijn eindwerkbegeleiders van de KHBO, Myriam Baetens en Nele Castelein, voor het nalezen van het eindwerk en hun opbouwende kritiek, en tot slot, mijn familie voor de steun en het vertrouwen die zij gegeven hebben voor het slagen van deze opdracht.

Mijn interesse in het werken met psychiatrische patiënten kon dankzij dit onderwerp in praktijk worden omgezet. Ook het werken rond groenbeleving binnen een gevangenis sprak me aan en dit omwille van een op het eerste zicht onmogelijke taak. Het leek me een echte uitdaging om stage te lopen in het Penitentiair Complex.

Met Einstein in het achterhoofd die stelt dat de verbeelding niet gebonden is aan wetten, proberen we zelfs in de beperkte en begrensde wereld van de gevangenis deze fantasie om te zetten in mogelijkheden die de harde werkelijkheid leefbaar maken.

INHOUDSTAFEL

INLEIDING	1
1 Het leven van geïnterneerde vrouwen in de gevangenis van Brugge	3
1.1 Beleving en welzijn van geïnterneerden	3
1.2 Gebruikte methodiek	4
1.3 De doelgroep	4
1.3.1 Geïnterneerden (internering)	4
1.3.2 Voorwaarden van internering	5
1.3.3 Gedetineerden	5
1.4 De meest voorkomende pathologie	6
1.5 Wat na de gevangenis?	6
1.5.1 Specifieke zorgopdrachten van het centrum Sint-Jan Baptist voor medium risk patiënten	7
1.5.2 Het zorgtraject	7
1.5.3 Forensische behandeling – Encarga 1-2-3	8
1.5.4 Forensische PVT – Esperanza	9
1.5.5 Geïntegreerd wonen – Roodstaart en IBIS	9
2 De psychomedische zorgequipe in de gevangenis	10
2.1 Ontstaan	10
2.2 Doelgroep	10
2.3 Opmaak behandeldossier	10
2.4 Algemene doelstellingen	11
2.5 Teamleden en hun takenpakket	11
2.5.1 Geneesheer – psychiater	12
2.5.2 Psycholoog	12
2.5.3 Psychiatrische verpleegkundige	12

2.5.4	Maatschappelijke assistent	13
2.5.5	Ergotherapeut	13
2.5.6	Opvoeder	14
2.5.7	Kinesitherapeut	14
2.6	Organogram	14
2.7	Therapeutisch aanbod	16
2.7.1	Arbeidstherapie	16
2.7.2	Groepsactiviteiten	16
2.7.3	Individuele activiteiten	16
2.8	Therapeutische en opvoedkundige methodieken gekaderd binnen een zorgvisie	17
2.8.1	Token Economy	17
2.8.2	Gratis TV - aansluiting	17
3	Horticulturele therapie	18
3.1	Terminologie	18
3.1.1	Therapeutische setting	19
3.1.2	Werkomgeving	19
3.1.3	Recreatie	19
3.2	Theorieën achter horticulturele therapie	20
3.3	Algemene voordelen van werken rond groenbeleving	21
3.3.1	Fysieke voordelen	22
3.3.2	Mentale voordelen	22
3.3.3	Sociale voordelen	23
3.4	De voordelen van horticultuur voor de doelgroep "geïnterneerden"	23
3.5	Conclusie	24
4	Het model van Reed en Sanderson	25
4.1	Algemeen	25

4.2	Begrippen bij model van Reed en Sanderson	26
4.2.1	Omstandigheden/Samenleving	26
4.2.2	Handelingsgebieden	26
4.2.3	Vaardigheden	27
4.2.4	Functies	27
5	Doelen van de ergotherapie via groenbeleving	28
5.1	Aanbieden van zinvolle dagbesteding	28
5.2	Opwekken van verantwoordelijkheidsgevoel	28
5.3	Stimuleren van sociaal gedrag	29
5.4	Opkrikken van eigenwaardegevoel	29
5.5	Geven van positieve uitlaatklep	30
5.6	Bevorderen van huiselijkheid	30
6	Activiteiten rond groenbeleving met behulp van het tijdsbestedingsmodel	31
6.1	Het tijdsbestedingsmodel	31
6.1.1	Eerst pijler: planning opstellen	31
6.1.2	Tweede pijler: opgestelde planning evalueren	31
6.1.3	Derde pijler: geëvalueerde planning uitvoeren	32
6.1.4	Vierde pijler: uitgevoerde planning evalueren	32
6.1.5	Toepassing van het tijdsbestedingsmodel in de activiteiten	32
6.2	Mogelijkheden en beperkingen bij het uitvoeren van activiteiten	33
6.3	Bespreking van de verschillende activiteiten rond groenbeleving	35
6.3.1	Schoonmaken van de wandeling	35
6.3.2	Kookactiviteit	35
6.3.3	Informatie opzoeken in de bibliotheek voor het aanleggen van een kruidentuin	36
6.3.4	Opstellen van het stappenplan voor grond en kruiden	36
6.3.5	Het maken van een bloemstukje	36

6.3.6	Het aanleggen van een kruidentuin binnenshuis	37
7	Uitwerking van 4 casussen aan de hand van het model van Reed en Sanderson	38
7.1	Toepassingen bij het model van Reed en Sanderson	38
7.1.1	Functies en vaardigheden	38
7.1.2	Handelingsgebieden	39
7.1.3	Omstandigheden/ samenleving	40
7.2	Formuleren van de doelstellingen volgens het model van Reed en Sanderson	41
7.2.1	Doelstellingen op lange termijn	41
7.2.2	Doelstellingen op korte termijn	41
7.3	Geïnterneerde 1: M	42
7.3.1	Klinisch beeld volgens Reed en Sanderson	42
7.3.2	Doelstellingen	43
7.3.3	Activiteiten	44
7.4	Geïnterneerde 2: D	45
7.4.1	Klinisch beeld volgens Reed en Sanderson	46
7.4.2	Doelstellingen	47
7.4.3	Activiteiten	48
7.5	Geïnterneerde 3: B	57
7.5.1	Klinisch beeld volgens Reed en Sanderson	57
7.5.2	Doelstellingen	59
7.5.3	Activiteiten	59
7.6	Geïnterneerde 4: S	71
7.6.1	Klinisch beeld volgens Reed en Sanderson	71
7.6.2	Doelstellingen	73
7.6.3.	Activiteiten	73
8	Besluit per geïnterneerde	84
8.1	Geïnterneerde 1: M	84

8.2	Geïnterneerde 2: D	84
8.3	Geïnterneerde 3: B	84
8.4	Geïnterneerde 4: S	85
	ALGEMEEN BESLUIT	86
	LITERATUURLIJST	88
	BIJLAGEN		

INLEIDING

Groenbeleving is een onderwerp dat pas de jongste jaren succes ondervindt in zorginstellingen. De keuze om dit onderwerp uit te werken binnen het Penitentiair Complex te Brugge lijkt op het eerste zicht geen evidentie. Het leven in een gevangenis staat namelijk gelijk aan contactbreuk met de buitenwereld, verlies van autonomie en zelfidentificatie waardoor het eigenwaardegevoel en het sociaal contact achteruitgaan. Hoe kan men nu geïnterneerden met natuurelementen laten kennis maken als ze zich in een gesloten milieu bevinden?

Volgens de wet moet elke geïnterneerde recht hebben op gezondheidszorg, aangepast aan zijn noden. De gepaste zorg door de psychomedische zorgequipe is een voorbereiding op de overgang naar een volgende behandelingsfase in het forensisch zorgcircuit. Het is dus de basis voor verdere hulpverlening.

Als zorgverleners moeten we therapeutische situaties creëren waarin verwacht wordt dat de cliënt samenwerkt, sociale vaardigheden oefent en andere vooropgestelde doelstellingen bereikt, maar tezelfdertijd moet men rekening houden met de wet die in eerste instantie vrijheidsbeperking vooropstelt.

Aan de hand van een aantal activiteiten rond groenbeleving zullen we proberen beide kanten te verzoenen en daarenboven de therapeutische meerwaarde in beeld te brengen in vergelijking met klassieke zaalactiviteiten. We zijn in de overtuiging dat groenbeleving zal aanspreken omwille van zijn waaier aan mogelijkheden. Er kan heel wat variatie in de activiteiten worden gebracht en voor de geïnterneerden is het vernieuwend en dus boeiend.

De activiteiten die we in het kader van de thesis uitvoeren, onderzoeken of ze een bijdrage kunnen zijn tot de doelstellingen (zelf)structurering, verantwoordelijkheidsgevoel, sociale vaardigheden en zelfvoldoening.

De voornaamste doelen die worden nagestreefd, kaderen binnen het handelingsgebied zelfredzaamheid, met name: dagindeling, maaltijden en communicatie. Deze doelen situeren zich daarin dan voornamelijk op vlak van de intra- en interpersoonlijke vaardigheden, maar ook op cognitief vlak wordt er gewerkt.

Om meer structuur en houvast te bieden zullen we gebruik maken van de vier pijlers van het tijdsbestedingsmodel van Karine Vandekerckhove. Deze methode passen we toe op een viertal vrouwelijke geïnterneerden.

Voor de beschrijving van het klinisch beeld van de geïnterneerden en het menselijk handelen zal er gebruik gemaakt worden van het model van Reed en Sanderson. Het is een basismodel waarin de verschillende onderdelen van het menselijk handelen worden weergegeven. Het model wendten we ook aan als hulpmiddel om doelstellingen te formuleren.

Wat de opbouw van de scriptie betreft, zullen het leven van geïnterneerde vrouwen en de werking van de psychomedische zorgequipe in het Penitentiair Complex te Brugge de eerste twee delen vormen. Op deze manier wordt u wat wegwijs in het redelijk ongekende milieu.

Het belang van horticulturele therapie zal toegelicht worden in een derde punt.

Vervolgens bespreken we uitvoerig het model van Reed en Sanderson dat we zullen gebruiken voor de beschrijving van het klinisch beeld van de geïnterneerden.

Uiteindelijk geven we nader uitleg bij de verschillende doelen van de ergotherapie via groenbeleving en de verschillende activiteiten met behulp van het tijdsbestedingsmodel.

Tot slot werken we vier casussen uit.

We hopen via dit eindwerk het nut te schetsen en zorginstellingen te motiveren tot het werken rond groenbeleving. Het is de bedoeling de eerste bouwstenen te leggen voor een gevarieerd activiteitenprogramma rond groenbeleving die zij dan verder kunnen uitbouwen. We verlangen de geïnterneerden een dag aan te bieden die niet enkel gereduceerd moet worden tot een streepje op de muur.

Met een goede samenwerking, heel veel motivatie en creativiteit kan dit een mooi project worden zelfs op langere termijn.

1 Het leven van geïnterneerde vrouwen

In penitentiaire inrichtingen heeft de structuur die wordt aangeboden gevolgen voor het mens-zijn. In wat volgt concentreren we ons vooral op het Penitentiair Complex te Brugge maar algemeen kan er gesteld worden dat het leven in een gevangenis gelijk staat aan een verlies van zelfidentificatie en autonomie. Dit brengt gevolgen met zich mee voor het eigenwaardegevoel en het sociaal contact.

1.1 Beleving en welzijn van geïnterneerden

(Leeuwerck, 2001; Federale Overheidsdienst Justitie, Manzanera & Senon, 2004; 2007; Stoller, 2003)

De geïnterneerden behoren als het ware tot een en dezelfde groep. Dit merk je in eerste instantie al aan de kledij. Iedereen draagt hetzelfde en zo kan je stellen dat er weinig zelfidentificatie is. Zo is het verplicht om de roze schorten te dragen boven de dagdagelijkse kledij. Hierdoor ziet iedereen er gelijk uit, waardoor men zijn eigen persoonlijke stijl moeilijk kan gaan uiten.

Vervolgens moeten ze vaak op hetzelfde moment dezelfde dingen doen zoals eten, naar de wandeling gaan, naar de bibliotheek gaan, Er is dus een strikt schema dat gevolgd wordt.

Iedereen wordt op dezelfde manier behandeld en de geïnterneerden moeten echt in het gareel lopen. Telkens zij bijvoorbeeld van de ene naar de andere plaats gaan is het verplicht om door de metaaldetector te gaan. Dit geldt ook voor de bezoekers en het personeel die het complex binnenkomen.

Een ander aspect dat zelfidentificatie aanbelangt is het feit dat geïnterneerden moeilijkheden hebben om hun verlangens of behoeftes naar voor te brengen. Uiten van gevoelens komt hier niet aan bod. Toch is het van belang dat gevangenen een eigen wereldje hebben binnen hun cel. Dit is namelijk de woonomgeving waar de geïnterneerde zich vooral bevindt. Tafel en stoel, kast, bed, toilet en lavabo zijn reeds aanwezig. Er mag niets opgehangen worden aan de muren of aan het hout. Indien zij dus persoonlijke foto's willen ophangen moet dit op het voorziene prikbord gebeuren.

Waardevolle voorwerpen worden ook in bewaring genomen. Indien de geïnterneerde weigert, gebeurt dit op eigen verantwoordelijkheid.

Tot slot worden de geïnterneerden beoordeeld op een aantal facetten van hun persoonlijkheid (gehoorzaamheid, slordigheid, agressief gedrag, ...) maar niet op hun totale persoon.

Er is een beperkte autonomie doordat de dagen en activiteiten voor hen vastgelegd zijn waardoor er van eigen planning geen sprake is. Bij geïnterneerden is deze aanpak zeer strict omwille van hun problematiek. Zo is het verplicht om zeker elke vrijdag onder begeleiding de cel te kuisen, is er ook een beurtsysteem om zich te wassen en moet iedereen op hetzelfde moment opstaan om dan aan te schuiven aan het gemeenschappelijk ontbijt.

Naar contact toe zijn ze ook beperkt. Er kan niet zomaar van cel naar cel gegaan worden om een praatje te slaan, ze bevinden zich ook individueel op hun cel en er mag niets doorgegeven worden. Gebruik van een gsm is niet toegestaan. Er is

wel mogelijkheid om alle dagen te telefoneren mits betaling. Het tijdstip waarop dit kan, wordt geregeld op de sectie. Ze verlaten maar pas de sectie als er hiervoor toestemming is gegeven. Tijdens de maaltijden, de wandeling en de polyvalente zaal is er wel mogelijkheid om contacten te leggen. Indien men iets wenst zoals de dokter, uitgangspermis¹, ... moet alles aangevraagd worden. Dit zijn nog maar een aantal zaken om op te noemen. We kunnen ons de vraag stellen of ze zo wel autonoom als op een sociale manier leren functioneren.

De oplossing voor deze gebreken is dan ook het aanbieden van therapeutische activiteiten zoals ergotherapie. Het doel van de ergotherapie is de verminderde zelfidentificatie van de geïnterneerde op te vangen om op deze manier zichzelf te gaan waarderen. Ook het stimuleren tot autonomie is van belang, zodat de individu zelf zijn activiteiten leert structureren en daarna uitvoeren. De kans krijgen om zichzelf uit te drukken over bepaalde zaken en zo voldoening te krijgen is een belangrijk punt. Ook wordt het sociaal contact op deze manier bevorderd.

Vooraleer dit allemaal kan worden uitgevoerd moeten er eerst een aantal regels opgesteld worden en moet er ook rekening worden gehouden met de structuur die de gevangenis biedt. Zo mogen er geen materialen verdwijnen, onderling wisselen van voorwerpen moet vermeden worden en hetgeen de geïnterneerden gemaakt hebben mogen ze niet op cel plaatsen.

1.2 Gebruikte methodiek

Om tot meer structuur en houvast te komen zullen we binnen dit eindwerk gebruik maken van de vier pijlers van het tijdsbestedingsmodel² van Karine Vandekerckhove. Deze methode passen we toe op een viertal geïnterneerden van sectie 53 A³.

1.3 De doelgroep

Er zijn twee doelgroepen die we kunnen onderscheiden namelijk de geïnterneerden en de gedetineerden.

1.3.1 Geïnterneerden (internering)

(Cosyns & Casselman, 1995; Vandeurzen, 2008)

De internering is een beveiligingsmaatregel waar men geen duur op plaatst. Er wordt gesproken van internering wanneer de persoon na onderzoek door de

¹ De geïnterneerde krijgt de toestemming om de gevangenis even te verlaten om bijvoorbeeld op intake, ... te gaan.

² Dit wordt uitvoerig besproken onder 6.1 Het tijdsbestedingsmodel.

³ Afdeling binnen het Penitentiair Complex waar de geïnterneerde vrouwen met een psychiatrische problematiek zich bevinden en waar het eindwerk werd gemaakt. 53 A staat voor de vijfde afdeling binnen het Complex (5), derde onderverdeling van vrouwenafdeling (3) en gelegen in het linkerdeel van de afdeling (A).

psychiater en/of psycholoog ontoerekeningsvatbaar wordt verklaard voor de feiten die hij gepleegd heeft. "Art 71 van het Belgisch strafwetboek bepaalt dat er geen misdrijf is, wanneer de beschuldigde of de verdachte op het ogenblik van het feit in staat van krankzinnigheid was". (Dupont & Verstraeten, 1990, p. 275) Er moet dus een aanwezigheid zijn van een psychiatrische stoornis. Hierdoor verliest deze persoon de controle over zijn daden en vormt dus voor zichzelf en de maatschappij een gevaar.

De penitentiaire inrichtingen zijn ongeschikt of ontoereikend om de nodige zorg of behandeling te bieden aan deze doelgroep. Veel geïnterneerden missen de nood aan therapeutische zorg om na een bepaalde termijn zich opnieuw te gaan integreren in de maatschappij. Er moeten dus maatregelen genomen worden die ervoor zorgen dat de geïnterneerden niet langer in de penitentiaire inrichtingen verblijven. De opstart van psychomedische zorgequipen in de gevangenissen is al een eerste stap in die richting.

1.3.2 Voorwaarden van internering

- "De verdachte moet een misdaad, feit of wanbedrijf genoemd, gepleegd hebben". (Cosyns & Casselman, 1995, p. 40)
- "De verdachte moet zich op het ogenblik van de juridische beslissing bevinden in één van de staten voorzien door artikel 1 van de wet: hetzij in een staat van krankzinnigheid, hetzij in een ernstige staat van geestesstoornis of van zwakzinnigheid die hem ongeschikt maakt tot het controleren van zijn daden". (Cosyns & Casselman, 1995, p. 40)
- "De verdachte moet sociaal gevaarlijk zijn". (Cosyns & Casselman, 1995, p. 40)
- "De verdachte kan beroep aantekenen tegen deze vrijheidsberovende maatregel"⁴. (Cosyns & Casselman, 1995, p. 40)
- "Zowel onderzoekgerechten - raadkamer en kamer van inbeschuldigingstelling - als vonnisgerechten, en dus ook het hof van Assisen kunnen de internering uitspreken". (Cosyns & Casselman, 1995, p. 40)
- "Het toezicht op en de invrijheidstelling van de geïnterneerde behoort tot de bevoegdheid van de Commissie tot Bescherming van de Maatschappij". (Cosyns & Casselman, 1995, p. 40)

1.3.3 Gedetineerden

Hier gaat het om een persoon die voor zijn daden toerekeningsvatbaar wordt verklaard. Deze persoon moet dan ook zijn celstraf uitzitten. (J. Vanneste, persoonlijke communicatie, 18 september, 2008)

⁴ "Volgens art. 8 is hoger beroep mogelijk voor de kamer van inbeschuldigingstelling tegen beschikkingen van de raadkamer".

1.4 De meest voorkomende pathologie

(Black et al., 2007; De Barros & Serafim, 2008)

Er zijn veel verschillende soorten pathologieën die voorkomen. De meeste geïnterneerden zijn gediagnosticeerd met een multiple diagnostiek. In het Penitentiair Complex op de afdeling internering is een borderline persoonlijkheidsstoornis⁵ één van de meest voorkomende diagnose.

Volgens een studie die men heeft uitgevoerd bij zowel mannen als vrouwen is men nagegaan bij welk geslacht borderline het meest voorkwam. Men is tot de volgende conclusie gekomen. Ongeveer 65-70% van de gevangenen heeft te maken met deze problematiek. Uit onderzoek blijkt dat meer vrouwen dan mannen hiermee te maken krijgen.

Uit een andere studie blijkt dat mensen met een borderline vaak fysiek geweld gaan gebruiken en dus gewelddadiger zijn dan anderen. Toch kan er bij dit onderzoek discussie ontstaan aangezien er geen informatie was betreffende het IQ en de socio-economische status, wat ook belangrijke factoren zijn voor geweld. "Het is dus van belang om zo snel mogelijk de diagnose vast te stellen want medicatie en psychotherapie zijn een goede behandeling om de impact te minimaliseren". (Bateman & Fonagy, 1999; Black, Blum, John, Monahan & Pfohl., 2002; Giesen-Bloo et al., 2006; Linehan, 1993; Zanarini, 2004)

1.5 Wat na de gevangenis?

De geïnterneerden krijgen vanuit de commissie een graad toegewezen naargelang "gevaarlijkheid": low, medium of high security risk. Op basis daarvan wordt er gekeken welke psychiatrie kan worden voorgeschreven. Voor degene waar high is voorgeschreven, vind je zo goed als niets en zij blijven dan ook in de gevangenis. Geïnterneerden met een medium security stromen door naar de forensische psychiatrie. De vier patiënten die wij opvolgen maken deel uit van ongeveer 70% van de geïnterneerden met medium security. Een zo snel mogelijke doorstroming is dan ook van groot belang. Deze met een low security gaan naar een reguliere psychiatrische afdeling. (J. Vanneste, persoonlijke communicatie, 18 september, 2008)

Doordat deze geïnterneerden doorstromen wordt er in het Penitentiair Complex niet in hoofdzaak specifiek gewerkt aan hun problematiek. De doelstellingen zijn bij verschillende cliënten identiek, maar er wordt toch getracht zoveel mogelijk aan hun noden en wensen tegemoet te komen.

Eén van de forensische psychiatrieën waar geïnterneerden naartoe kunnen is PC Sint-Jan Baptist die we hier wat nader zullen toelichten.

⁵ Een borderline persoonlijkheidsstoornis is een onstabiel patroon dat zich voordoet op verschillende vlakken zoals relaties, zelfbeeld en affectiviteit.

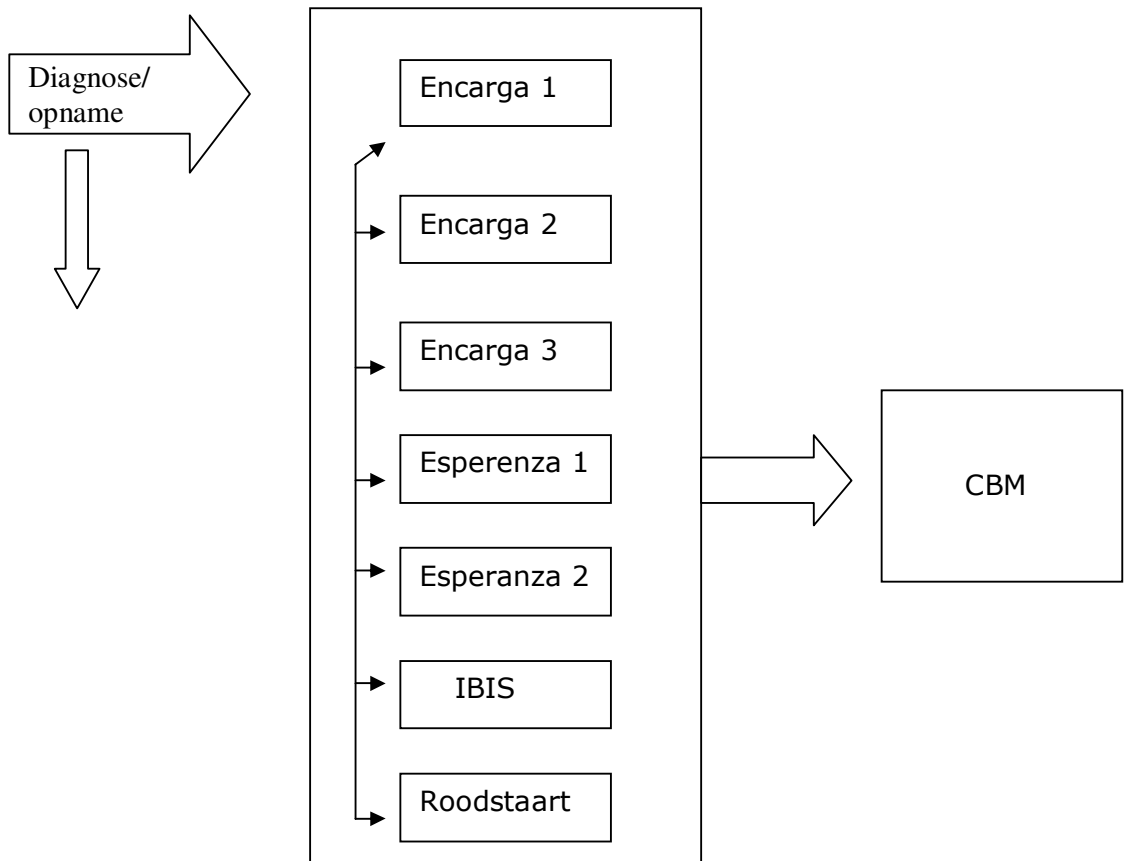
1.5.1 Specifieke zorgopdrachten van het centrum Sint-Jan Baptist voor medium risk patiënten (Federale Overheidsdienst, 2007)

- Observaties, diagnostiek en de eerste stabiliserende behandeling opstellen (duur 1 tot 3 maanden)
Na deze indicatiestelling wordt er gestart met de intensieve behandeling of worden de geïnterneerden doorverwezen naar een psychiatrisch verzorgingstehuis medium risk of de reguliere zorg.
- Intensieve behandeling (duur 6 tot 12 maanden)
Psycho-educatie, medicamenteuze beïnvloeding en de individuele –en groepstherapie staan hier centraal. Ook intensieve bescherming zoals gedragscontrole en permanente directe observatie worden aangeboden.
- Voortgezette behandeling met het oog op resocialisatie (duur 6 tot 12 maanden)
Hier wordt er agressiebeheersingstraining, sociale vaardigheidstraining, hervalpreventie, activering en woontraining aangeboden.
- Herval- en crisiszorg
Indien dit voorkomt wordt er een intensieve behandeling opgestart en dit onder intensieve bescherming. Naast crisisondersteuning moeten voor degene die hervallen verschillende zorgen georganiseerd worden.
- Outreaching als vervolgzorgopdracht
Het psychiatrisch ziekenhuisteam zal hier nauw gaan samenwerken met onder andere de centra voor geestelijke gezondheidszorg. Hier wordt er opvolging geboden aan de medium risk patiënten die vanuit de behandeling muteren naar een thuisvervangende woonvorm of naar huis gaan. De bedoeling hiervan is om de persoon opnieuw te integreren in de maatschappij.

1.5.2 Het zorgtraject (PC Sint-Jan Baptist, 2007)

Op onderstaand schema staan er twee rode lijnen die symbool staan voor een poort. De eerste rode lijn is de buitenste poort waar de persoon zich aanmeldt. Indien men hier geen juridisch statuut van medium risk internering heeft, wordt deze persoon geweigerd en kan hij ook niet opgenomen worden in het zorgtraject. Indien die persoon wel aan deze voorwaarde voldoet en de intake een gunstig verloop heeft, kan de patiënt opgenomen worden op encarga 1 voor de module opname en diagnose. Hier krijgt de persoon gedurende een periode van tien weken een gevarieerd programma aan activiteiten en gesprekken in een gesloten regime. De bedoeling hiervan is om op deze manier heel wat informatie te verzamelen voor het stellen van de diagnose. Dit diagnosepunt vormt dan ook de start van de uiteindelijke behandeling. De vier geïnterneerden die we vermelden in de thesis zullen uiteindelijk allemaal doorstromen naar encarga 1. De tweede rode lijn staat symbool voor de uitgangspoort. Deze gaat maar open indien men toestemming krijgt van de CBM⁶. Op de forensische eenheid bedraagt de totale opnameduur maximum gemiddeld twee jaar.

⁶ CBM staat voor Commissie ter Bescherming van de Maatschappij.

Figuur 1: Grafische voorstelling van mogelijke opname en mutatiebewegingen (Uit PC Sint-Jan Baptist, 2007, p. 17)

1.5.3 Forensische behandeling – Encarga 1-2-3 (PC Sint-Jan Baptist, 2007)

De drie encarga's zijn bewust anders georganiseerd naar werking, structuur en mogelijkheden toe. Het is wel zo dat elke encarga een aantal zorgmodules bevat die elkaar soms overlappen.

Encarga 1 richt zich vooral op patiënten met een verminderde draagkracht. Het is dan ook een gesloten regime ter bescherming van de patiënt en de maatschappij. De modules die hier aangeboden worden, zijn: module opname/diagnose, module crisis, module behandeling/begeleiding en module resocialisatie.

Encarga 2 is ook een gesloten regime maar de groepen zijn veel kleiner waardoor de individuele benadering veel groter is. Dit zal dan ook zorgen voor een grotere verantwoordelijkheid van de patiënt. De voorziene modules zijn: module crisis, module behandeling/begeleiding en module resocialisatie.

Encarga 3 is in tegenstelling tot encarga 1 en 2 een open afdeling. De sociotherapeuten houden zich hier wat afzijdig omdat er vooral verwacht wordt van de patiënt om alles zelf te gaan organiseren op vlak van samenleven (kook, inrichting, onderhoud, ...). Er worden nog slechts twee modules aangeboden namelijk: module behandeling/ begeleiding en module resocialisatie

1.5.4 Forensische PVT⁷- Esperanza

(PC Sint-Jan Baptist, 2007)

Hier gaat het om medium risk geïnterneerden die al een behandeling hebben gevolgd op encarga 1, 2 en/of 3. Ze hebben vooral nood aan resocialisatie en/of zorg. Deze afdeling biedt hoop naar de toekomst.

1.5.5 Geïntegreerd wonen- Roodstaart en IBIS

(PC Sint-Jan Baptist, 2007)

Hier bestaat het doel eruit om de mensen met een psychiatrische problematiek opnieuw te integreren in de maatschappij en dit door hen te begeleiden via "beschut wonen".

⁷ PVT staat voor Psychiatrisch verzorgingstehuis.

2 De psychomedische zorgequipe in het Penitentiair Complex

(Psychomedische Zorg, 2008)

In wat volgt wordt kort de werking van de Psychomedische Zorgequipe werkzaam in de vrouwenafdeling van het Penitentiair Centrum te Brugge besproken.

Enkele punten die hier besproken worden zijn de missie, de doelgroep en het therapeutisch aanbod sinds zijn ontstaan in 2007.

2.1 Ontstaan

(Psychomedische Zorg, 2008)

Het initiatief tot de oprichting van de psychomedische zorgequipe is een logisch gevolg van de Basiswet van 12 januari 2005 betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van gedetineerden. Volgens deze wet heeft elke geïnterneerde recht op gezondheidszorg, aangepast aan zijn specifieke noden. Volgens de wet moet de psychomedische zorgequipe samen met de andere diensten voor gezondheidszorg binnen de penitentiaire complexen de psychische, fysieke en sociale mogelijkheden van de geïnterneerden proberen vast te stellen, te bevorderen, optimaal te behouden, te herstellen of te verbeteren.

In de loop van 2007 werden zorgequipes opgericht in onder meer de psychiatrische afdelingen van de gevangnissen van Antwerpen, Leuven-Hulp, Merksplas, Turnhout en Gent. Voorheen stond de Psycho-Sociale Dienst (PSD) in voor de psychiatrische basiszorg en de expertise. Vandaag de dag neemt de psychomedische zorgequipe de taak op zich van behandelen en begeleiden. Dit veronderstelt een vertrouwensrelatie waardoor elk lid dan ook gebonden is aan het beroepsgeheim.

2.2 Doelgroep

(Psychomedische Zorg, 2008)

Hiervoor wordt verwezen naar "Beleving en welzijn van geïnterneerden". (cf. 1.1)

2.3 Opmaak behandeldossier

(Psychomedische Zorg, 2008)

Sinds mei 2008 is de zorgequipe begonnen met het opstellen van een behandeldossier per geïnterneerde. Dit dossier biedt een overzicht aan van de mogelijkheden van de geïnterneerde, zowel wat betreft de groepsactiviteiten (inclusief arbeidstherapie), als de psycho(sociale) mogelijkheden zoals inzicht in de problematiek, lijdensdruk, Op basis hiervan worden er behandel-doelstellingen opgesteld.

Ongeveer een maand na aankomst wordt het behandeldossier opgesteld in het PCB. De doelstellingen worden geformuleerd op basis van de observaties van de

teamleden als van de penitentiaire beambten. Achteraf worden de resultaten besproken met de betrokkene. Deze krijgt de kans een aantal persoonlijke doelstellingen aan het dossier toe te voegen.

Tijdens de behandeling worden de doelstellingen op reguliere wijze geëvalueerd. Dagelijks wordt er overleg gepleegd tussen de leden van de zorgelijke waarbij observaties over de geïnterneerden worden uitgewisseld. Wekelijks is er overleg met psychiater en alle teamleden.

Het doel van deze permanente klinische reflectie en overleg is efficiëntie en coherentie in tussenkomsten en bijsturen van de therapeutische aanpak en behandelplan.

Het nut van zo'n behandel dossier als evaluatiemiddel is duidelijk. Het kan tevens een instrument zijn waarop verdere hulpverlening zich kan enten. Omwille van het beroepsgeheim dat de psychomedische zorgelijke heeft, worden geen dossiers maar enkel werkingsverslagen overgemaakt aan de psychiatrische instelling waarnaar de betrokkene wordt gereclasseerd of aan de psychomedische zorgelijke van een andere gevangenis, in geval van transfer. Dit enkel mits toestemming en handtekening van patiënt en psychiater.

2.4 Algemene doelstellingen

(Psychomedische Zorg, 2008)

De zorgelijke moet de geïnterneerden motiveren tot participatie aan doelgerichte activiteiten. Verder streven ze er ook naar om zin te geven aan het leven van de geïnterneerden en hun tijd zo kwalitatief mogelijk te gaan indelen. Structuur en dagindeling worden voorzien. De ergotherapeut, kinesitherapeut en opvoeder doen dit via werk-, spel- en bewegingsprogramma's.

Daarnaast wordt individuele psychologische, psychosociale en psychiatrische begeleiding aangeboden door de psycholoog en psychiater die bijgestaan worden door de psychiatrische verpleegkundige. Verder zorgt deze laatste ook voor de opvolging van de lichamelijke gezondheid.

De maatschappelijke assistente onderhoudt contacten met het sociale netwerk en de sociale context van de geïnterneerde. Ze heeft ook de taak contacten met externe hulpverleningsinstanties uit te bouwen en te onderhouden.

De gepaste zorg voor geïnterneerden door het team is een voorbereiding op de overgang naar een volgende behandelingsfase in het forensisch zorgcircuit (forensische of reguliere psychiatrie, ...). Het is dus de basis voor verdere hulpverlening.

2.5 Teamleden en hun takenpakket

(Psychomedische Zorg, 2008)

De psychomedische zorgelijke is multidisciplinair samengesteld. Ze bestaat uit een psychiater, psycholoog, psychiatrisch verpleegkundige, maatschappelijk assistent, kinesitherapeut, ergotherapeut en opvoeder. De groep wordt bijgestaan door de penitentiaire beambten en ze werken ook samen met de gevangenisdirectie, PSD, de Vlaamse Gemeenschap, externe partners uit de

geestelijke gezondheidszorg en anderen die bij de interneringsmaatregel betrokken zijn.

Hieronder worden schematisch de taken van de verschillende disciplines verduidelijkt.

2.5.1 Geneesheer-psychiater

(Psychomedische Zorg, 2008)

Draagt vanuit de medisch-psychiatrische visie de eindverantwoordelijkheid voor de behandeling.

Taken

- Bij opname van de nieuwe patiënten stelt de psychiater een diagnose en een behandelplan op
- Verstrekt en volgt bij elke geïnterneerde de medicamenteuze behandeling op
- Voert therapeutisch-psychiatrische gesprekken met de geïnterneerden
- Neemt deel aan de teamvergaderingen

2.5.2 Psycholoog

(Psychomedische Zorg, 2008)

Coördinator en functionele chef van de zorgequipe en is verantwoordelijk voor individuele - en groepsbegeleiding.

Taken

- Zorgt voor het onthaal van de geïnterneerden (hen informeren, eerste benadering van hun problematiek)
- Voert psychologische testen uit, analyseert, concretiseert en integreert ze in de benadering van de patiënt
- Ontwikkelt en organiseert samen met het team de activiteiten
- Treedt op als vertegenwoordiger van de zorgequipe naar de directie
- Voert individuele en groeps gesprekken
- Geeft vaststellingen, observaties door naar de andere leden van het team
- Zorgt voor een aangepast activiteitenprogramma naar gelang de behoeften van de geïnterneerde
- Neemt deel aan de teamvergaderingen en leidt ze

2.5.3 Psychiatrisch verpleegkundige

(Psychomedische Zorg, 2008)

Biedt naast medisch hulp ook psychiatrische hulp.

Taken

- Staat in voor de paramedische en verpleegkundige zorgen (bloed afnemen, wondzorg, laboresultaten opvolgen, medische celregimes opvolgen, ...)

- Assisteert consultaties met de huisartsen in het Penitentiair Complex en de voorbereiding die eraan vooraf gaat (labo's uitprinten, ...)
- Gaat met de psychiater op cel
- Doet aan psycho-educatie naar geïnterneerden toe (zoals informatie geven over het aanbrengen van crèmes, ...)
- Doet aan individuele begeleiding en voert daarnaast therapeutische gesprekken
- Biedt ondersteuning bij de zelfzorg
- Neemt deel aan activiteiten van het team
- Geeft vaststellingen, observaties door naar de andere leden van het team
- Stelt een behandelplan op
- Neemt deel aan de teamvergaderingen

2.5.4 Maatschappelijk assistent (Psychomedische Zorg, 2008)

Biedt begeleiding op psychosociaal vlak.

Taken

- Zorgt voor het onthaal van nieuwe geïnterneerden (doelstellingen opstellen, sociale fiche invullen, verschillende levensgebieden bekijken maar zonder diep op in te gaan)
- Onderhoudt het sociaal netwerk van de geïnterneerden
- Neemt administratieve taken op zich
- Werkt mee aan het organiseren van op maat aangepaste zorg
- Voert individueel gesprekken met de geïnterneerden
- Schrijft functioneringsverslagen uit
- Geeft vaststellingen, observaties door aan de andere leden van het team
- Vangt crisismomenten op en voorkomt ze
- Neemt deel aan de teamvergaderingen
- Vormt het aanspreekpunt voor de geïnterneerden (zoals persoon inlichten over eventuele intake, ...)
- Vormt de brug tussen de psychosociale dienst en de psychomedische zorgelijke (weet van hen wanneer de commissie komt)

2.5.5 Ergotherapeut (Psychomedische Zorg, 2008)

Is verantwoordelijk voor de ergotherapeutische activiteiten en interventies op vlak van wonen, zelfzorg en vrije tijd en begeleidt ook de arbeid.

Taken

- Begeleidt activiteiten uit het dagelijkse, schoolse of sociale leven, zowel individueel als in groep
- Voert individueel gesprekken met de geïnterneerden
- Voert of neemt deel aan groeps gesprekken
- Biedt ondersteuning aan de personen
- Organiseert ergotherapeutische activiteiten en vrije tijd

- Begeleidt de arbeidstherapie samen met de opvoeder
- Geeft vaststellingen, observaties door naar de andere leden van het team
- Volgt het budget op van de geïnterneerden
- Neemt deel aan de teamvergaderingen

2.5.6 Opvoeder

(Psychomedische Zorg, 2008)

Is verantwoordelijk voor de orthopedagogische activiteiten en interventies en organiseert ook de arbeid.

Taken

- Organiseert de arbeidstherapie in het atelier
- Voert gesprekken
- Begeleidt de groepsactiviteiten
- Neemt deel aan de teamvergaderingen
- Geeft vaststellingen, observaties door aan de andere leden van het team

2.5.7 Kinesitherapeut

(Psychomedische Zorg, 2008)

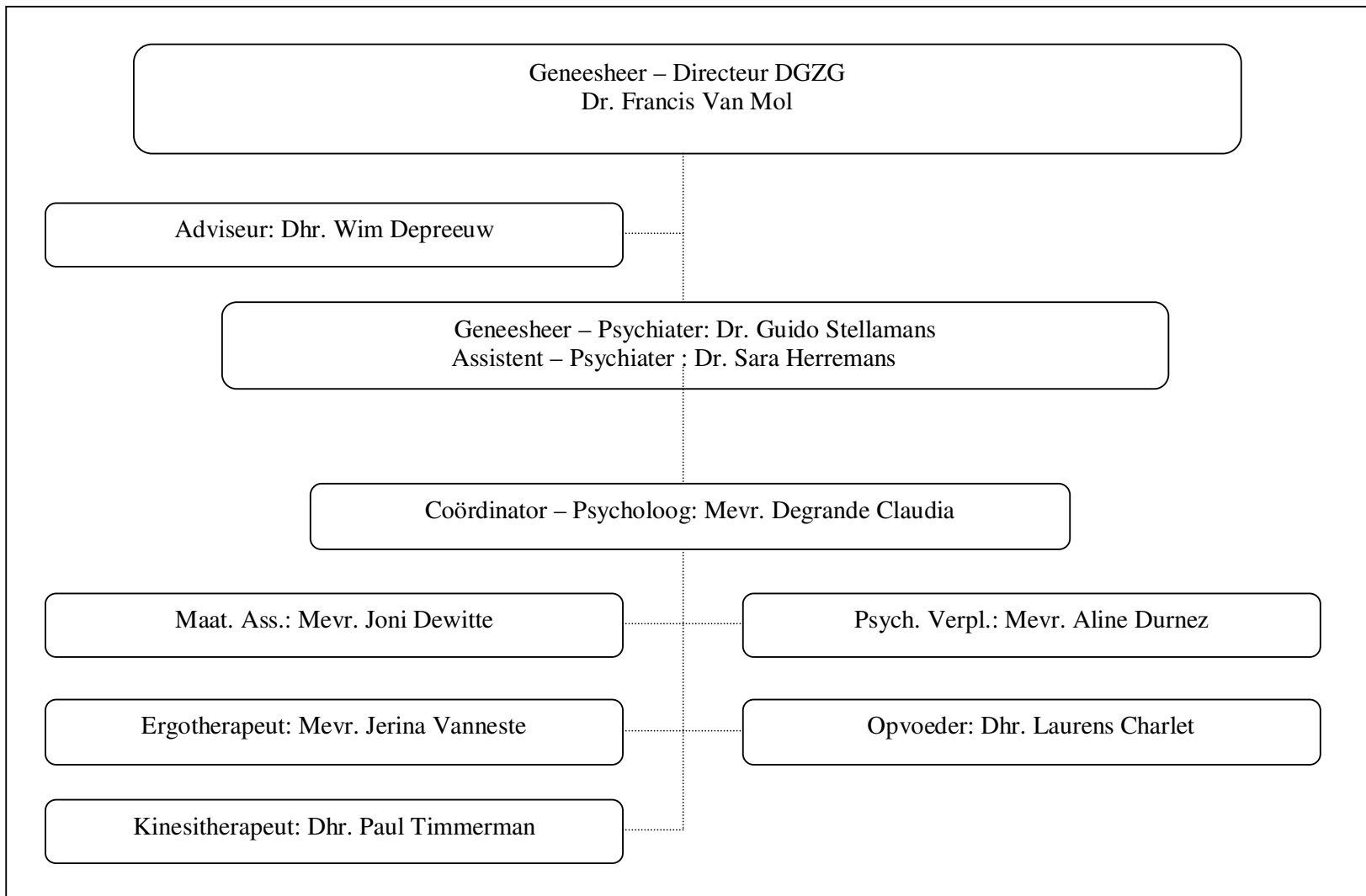
Staat in voor de bewegingstherapie bij de geïnterneerden.

2.6 Organogram

(Psychomedische Zorg, 2008)

Hieronder is terug te vinden wie welke functie binnen de zorgequipe inneemt. De lokale zorgequipes worden inhoudelijk ondersteund door de Dienst voor Gezondheidszorg Gevangenen (DGZG) met aan het hoofd Dr. Van Mol. Verder is er een Cel Psychiatrie, Psychologie en Internering waarvan Dhr. Depreeuw coördinator-adviseur is.

Zelf sta ik onder begeleiding van Jerina Vanneste, ergotherapeute.

Figuur 2: Organogram (Uit Psychomedische Zorgequipe, 2008, p. 7)

2.7 Therapeutisch aanbod⁸

(Psychomedische Zorg, 2008)

Het therapeutisch aanbod van het team kan onderverdeeld worden in activiteiten in groep en individueel. Verder wordt ook een onderscheid gemaakt naargelang de therapeutische doelstelling.

De meeste activiteiten gaan door in Atelier 2. Dit zijn ruimtes die de directie ter beschikking stelt. Het atelier zelf werd in een arbeidsproject gegoten waarbij de geïnterneerden voor de schilder-en renovatiewerken instonden.

Hieronder worden enkel die activiteiten besproken die in verband staan met de taak van de ergotherapeut.

2.7.1 Arbeidstherapie

(Psychomedische Zorg, 2008)

Van maandag tot donderdag wordt in de voormiddag arbeidstherapie aangeboden. De opvoeder en ergotherapeut doen de begeleiding.

Het werk is aangepast aan de doelgroep en de klemtoon wordt gelegd op het eigen werkritme en kunnen samenwerken in groep. Het gaat niet om presteren en werkdruk wordt zoveel mogelijk vermeden. Vandaar de vele pauzes en de mogelijkheid tot gesprek.

Met de arbeid kan de geïnterneerde een centje bijverdienen. Dit is voor velen een grote stimulans.

Sommige opdrachten gaan ook door buiten het Atelier: het opruimen van de wandeling⁹ en de kindervandeling¹⁰ en het onderhouden van de moestuin als die er is. Dit laatste punt is een deel van het eindwerk.

2.7.2 Groepsactiviteiten

(Psychomedische Zorg, 2008)

In de middag gaan groepsactiviteiten door.

Diverse vaardigheden worden nagestreefd : creativiteit, assertiviteit, sportiviteit, gespreksvaardigheden, ... De activiteiten variëren van sociale vaardigheidstraining, gespreksgroepen, koken, crea, sport en spel.

2.7.3 Individuele activiteiten

2.7.3.1 Zelfzorg

(Psychomedische Zorg, 2008)

De ergotherapeut en de opvoeder staan de psychiatrische verpleegkundige bij inzake controle op zelfzorg van de geïnterneerden. Zowel de persoonlijke (voorkomen, hygiëne, ...) zelfzorg als de huishoudelijke (cel) worden geëvalueerd.

⁸ Zie bijlage 1 "Weekschema".

⁹ De wandeling biedt de mogelijkheid aan de geïnterneerden en gedetineerden om een uurtje per dag naar buiten te gaan. Zo krijgen ze de kans om sociale contacten te leggen met anderen. Er is mogelijkheid om er eventjes te sporten (voetbal, volleybal, ...), te rusten op de bankjes en een sigaret te roken.

¹⁰ De kindervandeling is een speeltuin voorzien voor moeder en kind.

2.7.3.2 Budgetbegeleiding

(Psychomedische Zorg, 2008)

Voor degene die er niet in slaagt om zijn budget te beheren wordt er gezorgd voor budgetbegeleiding. Dit houdt in dat de wekelijkse rekeningstanden opgevraagd worden en indien nodig in samenspraak met de geïnterneerde de kantine lijst¹¹ wordt opgemaakt. Er wordt dan ook gekeken dat het geld goed besteed wordt.

2.8 Therapeutische en opvoedkundige methodieken gekaderd binnen een zorgvisie

(Psychomedische Zorg, 2008)

De zorgequipe heeft teneinde een bevordering van het activiteitsniveau van de geïnterneerde een aantal therapeutische en opvoedkundige methodieken opgesteld.

2.8.1 Token Economy

(Psychomedische Zorg, 2008)

“Token Economy (TE) is een gedragstherapeutische toepassing waarbij door het concreet systeem van aanbieden of inhouden van beloningen een bepaald doel(gedrag) nagestreefd wordt. Per maand kan een geïnterneerde via een puntensysteem dat wordt toegepast door de zorgequipe tien euro verdienen. De punten worden verdiend door aan een algemeen werkpunt en een individueel werkpunt te werken”. (Psychomedische Zorg, 2008, p. 12-13) Het individueel werkpunt wordt met de geïnterneerde zelf besproken. De algemene werkpunten (celorde, positieve werkhouding en respect) gelden voor iedereen. Het systeem van TE wordt op reguliere basis geëvalueerd door de zorgequipe.

2.8.2 Gratis TV-aansluiting

(Psychomedische Zorg, 2008)

In ruil voor deelname aan de therapeutische programma's worden de geïnterneerden beloond via het toekennen van gratis tv. Individuele huurcontracten kunnen de geïnterneerde vrouwen niet meer afsluiten. Bij weigering van deelname aan de activiteiten wordt de tv-kabel afgenomen gedurende de duur van de weigering.

¹¹ Dit is een lijst met artikelen (gaande van voedingswaren tot verzorgingsproducten) waaruit de gevangenen wekelijks kunnen kiezen. De bestelling wordt dan per gevangene geleverd.

3 Horticulturele therapie

De mens is sinds het begin van zijn bestaan verbonden met de natuur. Natuur was vroeger tot de Renaissance vaak een ontembare wildernis en bedreiging. In de hedendaagse maatschappij wordt ze beschouwd als voedende, versterkende en goedgevoelde omgeving terwijl het gevaar nu meestal van de mensen zelf komt. Het is niet langer een bedreiging, maar vegetatie staat ten dienste van de mens door haar psyche te herstellen. (Lewis, 1990)

Vreemd is echter dat er nog maar weinig grondig onderzoek is gedaan naar de relatie mens-natuur. De meeste studies werden in de Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk en Japan uitgevoerd maar zijn beschrijvingen uit de praktijk en vertonen vaak methodologische tekortkomingen. Praktische ondervindingen tonen wel de mogelijke voordelen van werken met natuurelementen. (Elings, 2006)

Onder dit punt zullen we eerst een woordje uitleg geven rond de terminologie die gebruikt wordt om werken met natuur uit te drukken. Daarna staan we stil bij het mechanisme en de theorieën die schuilgaan achter de horticulturele therapie. Vervolgens schetsen we de algemene voordelen van werken met groen om uiteindelijk over te gaan tot de specifieke bij geïnterneerden.

3.1 Terminologie

Horticultuur wordt gebruikt in verschillende settings als een vorm van directe of indirecte therapie. De schaal waarop horticultuur gebruikt wordt als therapie verschilt ook. (Elings, 2006) Dit zal een invloed hebben op de terminologie.

Er is een verschil tussen horticulturele therapie en therapeutische horticultuur. Sempik beschrijft horticulturele therapie als "het gebruik van planten door een opgeleide professional als een methode waarmee bepaalde klinisch gedefinieerde doelen kunnen bereikt worden". (Aldridge, Becker & Sempik, 2003 in Elings, 2006, p. 44) Therapeutische horticultuur is dan volgens hem "het proces waarmee individuen hun welzijn kunnen ontwikkelen door gebruik te maken van planten en horticultuur". (Aldridge, Becker & Sempik, 2003 in Elings, 2006, p. 44) Beide hebben ze een andere bedoeling. Het eerste verwijst naar een therapie dat een voorbepaald klinisch doel heeft zoals in de ergotherapie, het tweede is meer algemeen en stelt het welzijn van het individu centraal. Terwijl het eerste een therapie is, lijkt het tweede meer op recreatie, hoewel beiden soms kunnen overlappen.

Onderstaand schema toont de verschillende settings waarin gewerkt wordt met natuurelementen gaande van links horticulturele therapie naar rechts therapeutische horticultuur.

Therapy	Work	Recreation
Horticultural therapy Healing gardens	Green Care	Community gardens Allotment gardens Back gardens

Therapy ←-----→ Horticulture

Figuur 3: Onderverdeling van activiteiten met planten in therapeutische, werk en recreatieve setting (Uit Elings, 2006, p. 45)

Het is duidelijk dat in functie van dit eindwerk vooral de therapeutische setting en horticulturele therapie zullen worden verduidelijkt.

3.1.1 Therapeutische setting

Horticulturele therapie zoals hierboven beschreven kan plaats vinden binnen een programma van een zorginstelling.

"Helende tuinen" ondersteunen genezingsprocessen en nemen stress weg. Ze worden vooral gebruikt voor specifieke doelgroepen als Alzheimerpatiënten, kinderen met leerstoornissen en schizofrenen. Zowel het werken in de tuinen als het genieten van de tuin is genezend. (Elings, 2006)

3.1.2 Werkomgeving

"Green Care farms" hebben tot doel cliënten horticultureel werk te laten verrichten in een boerderij. Er bestaan er ondertussen heel wat in Nederland. (Elings, 2006) De personen in kwestie werken met planten als hun dagtaak en er zijn zeer specifieke leerdoelen vooropgesteld. Het is een werksituatie waarin de cliënt een belangrijke schakel is.

Ook in de gevangenis wordt aan tuinieren gedaan. Lange tijd hadden gevangenis tuinen waarin men groenten of fruit kweekte voor eigen gebruik. Vandaag wordt tuinieren eerder een vorm van rehabilitatie waarbij de gedetineerden en geïnterneerden vaardigheden aanleren die ze later na hun vrijlating kunnen gebruiken. (Elings, 2006)

3.1.3 Recreatie

Gemeenschapstuinen hebben eerder een indirect therapeutisch karakter. Hun therapeutisch aspect is niet echt duidelijk. Mensen werken alleen in hun tuin en zijn zich niet bewust van de therapeutische effecten.

3.2 Theorieën achter horticulturele therapie

De twee best gekende theorieën die de invloed van natuur op mensen uitleggen: de 'Attention Restoration Theory' (ART) van Kaplan en Kaplan en de 'evolutietheorie' van Ulrich.

Beiden leggen de invloed uit van natuur op het verminderen van stress en mentale vermoeidheid.

Kaplan en Kaplan ontdekten dat mentale vermoeidheid opkomt als een resultaat van de moeite die een mens moet doen om impulsen te verwerken. Hun 'Attention Restoration Theory' legt uit dat natuur geen moeite vraagt om aandacht aan te schenken maar dat het onbewust toch aandacht trekt en daarom herstellend werkt. Er is geen inspanning nodig van de kant van de patiënt. (Kaplan & Kaplan, 1989 in Elings, 2006, p. 51) Contact met een natuurlijke omgeving of natuurelementen werkt in twee richtingen. Ten eerste geven natuurlijke omgevingen gelegenheden om even afstand te nemen van routine activiteiten en gedachten. Je kan eventjes vluchten. Ten tweede trekt natuur de aandacht zonder echt werk te vragen. Het is een fascinerende wereld die mensen 'lokt'. In een latere studie ontdekte Kaplan dat de natuur vier componenten telt van herstellende ervaring: "being away, fascination, extent and compatibility". (Kaplan, 1992 in Elings, 2006, p. 51)

Het eerste element is wat men ook soms 'escapisme' noemt. Je beseft dat je eventjes weg bent. Het is een soort vlucht in de natuur. Het kan gepieker en stress aan de kant helpen zetten. (Kaplan & Kaplan, 1990 in Scammell, Smith & Unruh, 2000, p. 71)

Het tweede is fascinatie. Dit is gemakkelijk want er wordt geen inspanning gevraagd om gefascineerd te zijn door de pracht van de natuur. (Kaplan en Kaplan, 1989 in Elings, 2006)

De derde karakteristiek is extensie. Dit verwijst naar de capaciteit die de omgeving heeft om aandacht van mensen te lokken. De omgeving moet dus rijk zijn en een hele andere wereld zijn. Er moet dus een soort van ontdekking zijn in de natuur. (Kaplan, 1995 in Scammell, Smith & Unruh, 2000, p. 71)

De vierde en laatste is het compatibel zijn. Dit betekent dat er een aansluiting moet zijn tussen de omgeving en de taken die men in en rond de omgeving wil doen. Het doet een persoon deel maken van een groter en harmonieuzer geheel. Er wordt hiermee dus zelfvoldoening verkregen wanneer de persoon voelt dat de natuurlijke omgeving compatibel is met de persoonlijke interesses, mogelijkheden en noden. (Kaplan, 1995 in Scammell, Smith & Unruh, 2000, p. 71)

Vele natuurlijke omgevingen en hun bezighoudingen erin kunnen een combinatie van die vier elementen bevatten. (Scammell, Smith & Unruh, 1999)

ART heeft echter weinig toepassing gekend in de gezondheidszorg.

Ulrich en Parsons hebben een drietal theorieën.

Eerst de 'overload and arousal theory'. Deze stelt dat men in de moderne wereld als het ware gebombardeerd wordt door lawaai, beweging en visuele complexiteit zodat de omgeving onze zintuigen overweldigen en dat kan leiden tot psychologische en fysiologische problemen.

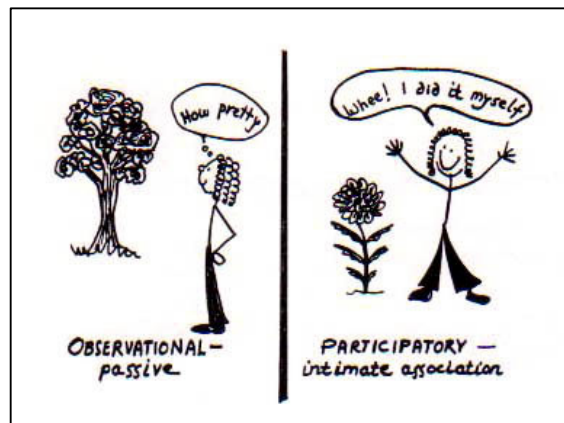
In hun tweede theorie, de 'learning-experience theory', stellen ze dat menselijke responsen op planten het resultaat zijn van hun vroege leerervaringen of de cultuur waarin ze zijn opgegroeid. Zo zouden mensen die in Zwitserland

opgroeien een positievere houding hebben ten opzichte van landschappen met bergen dan iemand van bij ons.

De laatste theorie is wat men de 'evolution theory' noemt. Deze benadrukt dat onze responsen op planten het resultaat zijn van evolutie. Sinds het begin van ons tijdperk reageren we op natuur. Het is een ongeleerde intentie om aandacht te schenken en positief te reageren op bepaalde planten en natuurelementen zoals water en steen. (Ulrich & Parsons, 1992 in Elings, 2006, p. 51)

3.3 Algemene voordelen van werken rond groenbeleving

De manier waarop planten worden ervaren is dubbel. Enerzijds ervaart de mens door observatie: het zien van natuur is iets onbewust en vraagt geen inspanning. De zintuigen worden onbewust gestimuleerd. Anderzijds is er participatie. Er worden dingen bedacht waardoor planten kunnen groeien en op hun beurt dingen leveren. Men moet hier wel een inspanning leveren. De bedoeling van tuinieren ligt hier dieper. Er is een soort van partnerschap tussen de mens en de plant. De mens helpt de groei van de planten en de planten weken bij hem bepaalde gevoelens los. (Lewis, 1990)

Figuur 4: Het verschil tussen observerend en participatief ondervinden van planten (Uit Lewis, 1990, p. 248)

Recente onderzoeken benadrukken de positieve sociale en psychologische bevindingen van actieve participatie tijdens werken met planten zoals verhoogd zelfwaardegevoel, verbeterde gezondheid, gevoel van samenhang, voldoening en trots. (Lewis, 1996 in Elings, 2006, p. 46) Therapeuten en deelnemers aan horticulturele programma's zijn het eens over dezelfde positieve voordelen zoals sociale integratie, verhoogd zelfvertrouwen, zelfwaardegevoel, concentratie, het leren van praktische vaardigheden, structuur en routine. (Gezondheidsraad, 2004 in Elings, 2006, p. 46)

Een aantal van die doelstellingen zullen wij ook proberen te bereiken in het praktisch deel van het eindwerk.

We kunnen algemeen de voordelen van werken met natuurelementen in een drietal groepen onderverdelen: fysieke voordelen, mentale en sociale.

3.3.1 Fysieke voordelen

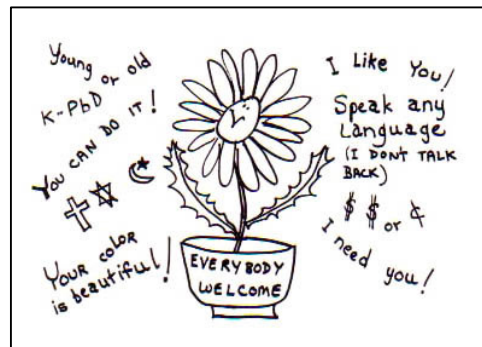
Een groene omgeving in het algemeen kan mensen aanmoedigen om fysieke inspanningen te doen en deze hebben positieve effecten op de gezondheid en verminderen het risico op verschillende soorten chronische ziektes. (Elings, 2006)

Volgens Lewis verlaagt het bezoeken van botanische tuinen de bloeddruk en het hartritme. (Lewis, 1995 in Elings, 2006, p. 47)

Kaplan benadrukt dat de aanwezigheid van vegetatie het herstelproces van stress versnelt. (Kaplan, 1993 in Elings, 2006, p. 47).

3.3.2 Mentale voordelen

Verschillende doelgroepen ondervinden dezelfde mentale voordelen van het werken rond natuurbeleving zoals een verhoogd gevoel van zelfwaarde, bewustwording en verantwoordelijkheid, vooral tijdens het werken in groep. De deelname verhoogt ook het zelfvertrouwen. (Smith & Aldous, 1994 in Elings, 2006, p. 47) Planten hebben levensverbeterende kwaliteiten die mensen aanmoedigen om op hen te reageren. In een wereld van constant oordeel zijn planten niet bedreigend of discriminerend. Ze reageren op de zorg die hen wordt gegeven, niet op het ras of intellect. De tuin is een goeddoende plaats waarin de persoon de eerste stappen tot zelfvertrouwen kan zetten. (Lewis, 1990)

Figuur 5: Planten discrimineren niet (Uit Lewis, 1990, p. 248)

De cliënten ontmoeten ook persoonlijke noden. In eerste instantie creativiteit en uitdaging want bezig zijn in de tuin of met natuurmateriaal geeft een creatieve uitlaatklep en leert je dingen bij over de natuur. Ten tweede komen herinneringen naar boven van vroeger, zowel positief als negatief. Ten derde haal je voldoening uit de activiteit door je eigen inspanning en het effect ervan te zien, in dit geval zie je leven groeien. (Scammell, Smith & Unruh, 1999)

Door hun schoonheid, kleuren en geur bezorgen planten en bloemen een zin voor rust, plezier en fascinatie. Het buiten zijn in de zon en de lucht, het visuele en tactiele plezier door de verschillende seizoenen en de mogelijkheid om een eigen ruimte te creëren zijn allemaal fysieke voordelen die het mentale stimuleren. (Scammell, Smith & Unruh, 1999)

Er is ook een gevoel van relaxatie en het doet mensen reflecteren. (Gezondheidsraad, 2004 in Elings, 2006, p. 47). Ze laten hun angsten, vrees en woede los. (Scammell, Smith & Unruh, 2000)

Planten kunnen ook symbolen zijn voor leven en vernieuwing van de levenscyclus. Ze zijn ook symbolen voor persoonlijke betekenis. Sommigen zien hun leven weerspiegeld in de planten. Werken met levend materiaal leent zich gemakkelijk tot identificatie en projectie van gevoelens. (Donkers, 2000) Je kan ook levenslessen halen uit het werken met natuurmateriaal. Kalm blijven gaat gepaard aan het ritme van de natuur, geen constante controle hebben over zaken staat gelijk aan de fragiliteit van de natuur door diverse factoren. (Scammell, Smith & Unruh, 1999)

Kidd en Brascamp deden een studie in Nieuw-Zeeland en zagen grote overeenkomsten tussen bezig zijn met natuur en gevoel hebben van autonomie, positieve relaties met anderen aangaan, een doel hebben in het leven en zelfaanvaarding. (Kidd & Brascamp, 2004 in Elings, 2006, p. 47)

3.3.3 Sociale voordelen

Horticulturele therapie en projecten rond tuinieren stimuleert groepswork en dus sociale samenhang en het ontwikkelen van sociale en communicatieve vaardigheden. (Aldridge, Becker & Sempik, 2003 in Elings, 2006, p. 48) Hieruit volgt dan indirect dat de sociale contacten eenzaamheid, depressie, verlies van cognitieve functies doen dalen. (Gezondheidsraad, 2004 in Elings, 2006, p. 48) Er is een interactie met levende dingen, zowel met natuurelementen als met mensen. De cliënt wordt uitgenodigd tot samenwerken en samenspelen. Ze leren elkaar helpen, gereedschappen delen, het werk of product van de ander evalueren, kritiek geven en accepteren, complimenten maken en laten zien dat ze trots zijn. (Donkers, 2000)

3.4 De voordelen van horticultuur voor de doelgroep "geïnterneerden"

Horticultuur heeft zowel overkoepelende doelstellingen als specifieke gericht op een welbepaalde doelgroep. In wat volgt concentreren wij ons op de doelgroep gevangenen en psychiatrische patiënten.

Verschillende studies tonen dat horticultuur het sociaal functioneren verbetert bij schizofrene patiënten. Perrins-Margalis benoemen het belang van groepsdynamiek. Zij zagen dat door te werken in groep de psychiatrische patiënten elkaar goed kunnen motiveren, ideeën geven, taken tot een goed einde brengen en zelfvoldoening krijgen. Ze bespreken ook het belang van zintuiglijke aspecten zoals geur, kleur, gevoel. (Perrins-Margalis, Rugletic, Schepis, Stepanski & Walsh 2000 in Elings, 2006, p. 48)

Andere studies ontdekten een verbetering in het persoonlijk voorkomen en hygiëne, minder gewelduitbarstingen en meer communicatie onderling, betere planning en hogere concentratie. (Fieldhouse, Phelan & Seller, 1999 in Elings, 2006, p. 48)

Binnen gevangenis zijn er voorbeelden van tuinierprojecten en enig onderzoek is gedaan rond dit onderwerp. De studies tonen dat de gevangenen (geïnterneerden en gedetineerden) verschillende vaardigheden leren zoals verantwoordelijkheid, sociale vaardigheden, probleemoplossend werk en

beslissingen nemen. (Flager, 1995 in Elings, 2006, p. 50) De gevangenen worden minder vijandig en ondervinden succes waarmee ze dan hun zelfvertrouwen en zelfwaardegevoel opbouwen. (Remy & Rice, 1998 in Elings, 2006, p. 50) Een onderzoek met jonge gevangenen toonde aan dat het horticultureel programma een middel kan zijn om sociale banden tussen de jongeren te versterken en dat de attitudes rond persoonlijk succes veranderden ten voordele de ontwikkeling van trots en een positief zelfbeeld. (McGuinn & Relf, 2001 in Elings, 2006, p. 50)

Horticulturele therapie doet de gemoederen bedaren van mogelijke onruststokers. Planten hebben een helende en rehabiliterende functie op de persoon die zich ermee bezig houdt. Er is participatie en die is een rijke bron voor persoonlijke en sociale voldoening bij de persoon. (Lewis, 1990)

Een studie in Korea toonde aan dat horticulturele therapie de woede bij vrouwelijke gevangenen onder controle kan brengen. (Lee, Lee & Suh, 2008)

Kenmerkend voor gevangenen is hun beperkte autonomie vandaar het voordeel van werken in de tuin omdat je de controle die je niet hebt in je eigen leven wel deels kan hebben over de tuin. (Scammell, Smith & Unruh, 2000) Gevangenen zitten vaak opgesloten achter vier muren en dus is het werken met natuur en in de natuur voor hen een soort vrijheid. Ze horen vogels, zien seizoenen en leven groeien,

De activiteiten die we in het kader van de thesis uitvoeren onderzoeken de doelstellingen (zelf)structurering, verantwoordelijkheidsgevoel, sociale vaardigheden en zelfvoldoening.

3.5 Conclusie

Tuinen komen tot leven in de menselijke geest waar ze eindeloos zowel de mensen die observeren als participeren verrijken en ondersteunen. Tuinen en planten moeten opgevat worden binnen de menselijke context vooraleer hun bedoeling volledig kan worden verstaan. De herstellende kwaliteiten van de tuin en planten zorgen ervoor dat zorginstellingen een grotere interesse beginnen te krijgen in horticulturele therapie. Studies en onderzoeken tonen duidelijk de voordelen van werken met horticulturele therapie. We kunnen alleen maar hopen dat steeds meer gevangenen het nut zullen inzien van het werken met natuurelementen.

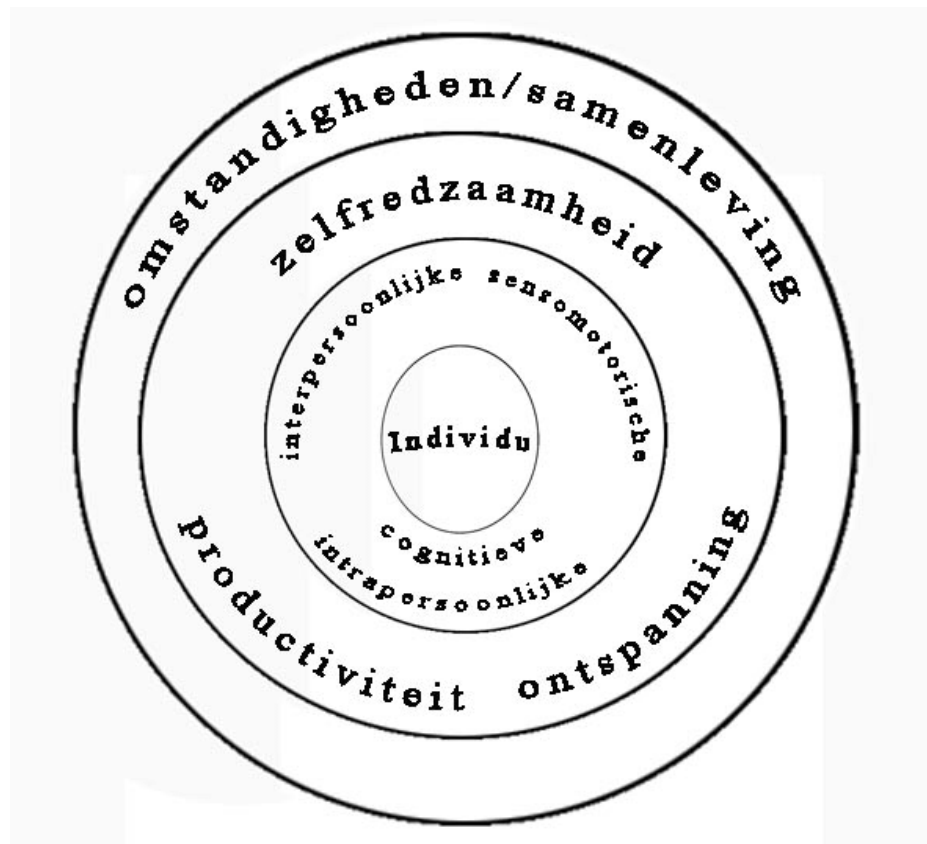
4 Het model van Reed en Sanderson

4.1 Algemeen

(Baetens, 2007; Kinébanian & Thomas, 1999)

Voor de beschrijving van het klinisch beeld van de geïnterneerden in het eindwerk en het menselijk handelen zal er gebruik gemaakt worden van het model van Reed en Sanderson. Belangrijk is om de vooropgestelde doelstellingen te bereiken en dit aan de hand van activiteiten rond groenbeleving. Deze doelstellingen moeten we kunnen evalueren door de geïnterneerden te observeren en dit kan je duidelijk aan de hand van het model van Reed en Sanderson. Het is een basismodel waarin de verschillende onderdelen van het menselijk handelen worden weergegeven. "Dit model wordt gebruikt om op systematische wijze informatie te verzamelen over de woon-, leef- en werkomstandigheden van de cliënt." (Kinébanian & Thomas, 1999, p. 167) Op deze manier wordt er ook een beter zicht verkregen over de mogelijkheden en beperkingen die de geïnterneerden hebben bij het uitvoeren van activiteiten en op vlak van de functies en vaardigheden.

Het model wenden we ook aan als hulpmiddel om doelstellingen te formuleren. Lange termijn doelstellingen komen uit de handelingsgebieden en de context. Korte termijn doelstellingen komen uit de vaardigheidsgebieden.

Figuur 6 : Het model van het menselijk handelen (Uit Kinébanian & Thomas, 1999, p.167)

Als we kijken naar bovenstaand model dan zien we allemaal concentrische cirkels waarin het individu (de geïnterneerde) centraal staat. In de binnenste cirkel onderscheiden we vier functie- en vaardigheidsgebieden: sensomotorische, cognitieve, intra- en interpersoonlijke functies en vaardigheden. Daarrond bevindt zich een cirkel met de drie handelingsgebieden: zelfredzaamheid, productiviteit en ontspanning. Om deze te kunnen bereiken moet het individu beschikken over de nodige vaardigheden en functies van de binnenste cirkel. Tot slot hebben we de buitenste cirkel die de omgeving van het individu voorstelt. Dit is zowel de fysieke, sociale als de bio-psychologische omgeving. De handelingen die de geïnterneerden uitvoeren vinden plaats in een bepaalde omgeving, context. We kunnen ook spreken van "omstandigheden" of "samenleving".

4.2 Begrippen bij model van Reed en Sanderson

(Baetens, 2007; M. Baetens, persoonlijke communicatie, 30 november, 2008)

In het Penitentiair Complex wordt systeemgericht gewerkt met de geïnterneerden. Dit betekent dat de buitenste cirkel, namelijk de omgevingsfactoren, de start vormt van de therapie. Men stelt zich de vraag wat er bij het individu fout gaat in de handelingsgebieden en dit onder invloed van de omgevingsfactoren. Men onderzoekt wat in de omgeving kan bijgestuurd worden opdat de cliënt goed zou kunnen functioneren binnen de handelingsgebieden. Er wordt ook nagegaan welke vaardigheden mensen missen en dus kan bijsturen om aan de handelingen te voldoen. Soms is het nodig om functies bij te sturen, maar dit gebeurt door de ergotherapeut pas in laatste instantie. Het systeemgericht werken staat dus tegenover het medisch model waar men start vanuit de binnenkant en men functies bijstuurt onder andere door medicatie.

4.2.1 Omstandigheden/samenleving

(Kinébanian & Thomas, 1999)

In deze cirkel worden drie soorten omgeving onderscheiden: de fysieke, sociaal-culturele en bio-psychologische omgeving. Deze worden uitvoerig besproken in het praktische gedeelte. (cf. 7.1.3)

4.2.2 Handelingsgebieden

4.2.2.1 Zelfredzaamheid

(Kinébanian & Thomas, 1999)

Hier draait het om taken en activiteiten die men routinematig uitvoert voor eigen welzijn en gezondheid.

4.2.2.2 Productiviteit

Hieronder vallen "activiteiten of taken die gedaan worden ten behoeve van jezelf, familie of samenleving. Dit door het vervaardigen van producten en het verlenen

van diensten om de gezondheid en welzijn te bevorderen. Het kan hier gaan over huishouden of betaalde arbeid". (Kinébanian & Thomas, 1999, p. 172)

4.2.2.3 Ontspanning

(Kinébanian & Thomas, 1999)

Hier staan taken of activiteiten centraal die men uitvoert voor eigen ontplooiing en genoegen. Op die manier leveren zij een bijdrage aan de eigen gezondheid en welzijn. We denken aan naaien, sport,

4.2.3 Vaardigheden

"Dit is het benutten van functies uit een functiegebied als basis voor het kunnen uitvoeren van een handeling of activiteit". (Baetens, 2007, p. 5)

4.2.3.1 Sensomotorische vaardigheden

"Dit zijn vaardigheden uit het sensorische, motorische, neuromusculaire systeem". (Kinébanian & Thomas, 1999, p. 173)

4.2.3.2 Cognitieve vaardigheden

Dit punt omvat "de concentratie om te kunnen leren, het vermogen om problemen op te lossen, om het geleerde te integreren, ook het kunnen omgaan met tijd en tot slot begrips- en oordeelsvermogen". (Kinébanian & Thomas, 1999, p. 173)

4.2.3.3 Interpersoonlijke vaardigheden

(Kinébanian & Thomas, 1999)

Hieronder vallen begrippen zoals het kunnen aangaan van relaties inclusief in een groep, sociale vaardigheden en het rolgedrag.

4.2.3.4 Intrapersoonlijke vaardigheden

(Kinébanian & Thomas, 1999)

Hier wordt verwezen naar het zelfconcept, de copingsvaardigheden en zelfcontrole.

4.2.4 Functies

(Baetens, 2007)

Functies staat voor de eigen werking van het lichaam, orgaansysteem, orgaan of ook de werking of vermogen van de geest. De nadruk ligt vooral op het gebruiken, uitvoeren en functioneren van deze functies.

5 Doelen van de ergotherapie via groenbeleving

De voornaamste doelen die worden nagestreefd kaderen binnen het handlingsgebied zelfredzaamheid, met name: dagindeling, maaltijden en communicatie. Deze doelen situeren zich daarin dan voornamelijk op vlak van de intra- en interpersoonlijke vaardigheden, maar ook op cognitief vlak wordt er gewerkt. Doelstellingen op sensomotorisch vlak worden niet nagestreefd omdat het niet nodig is om volledig nieuwe handelingen aan te leren.

5.1 Aanbieden van zinvolle dagbesteding

Bij het aanbieden van een zinvolle activiteit is het goed op voorhand kennis te hebben van het verleden van die persoon en zijn huidige interesses. Op basis daarvan kan er op zoek worden gegaan naar zinvolle activiteiten. Het is tevens van belang dat er voldoende variatie is in het programma dat wordt aangeboden. Zo kan de geïnterneerde zelf gaan kiezen waar ze graag aan zou willen deelnemen, dit binnen de perken van wat een gevangenisreglement "kan" toestaan. In het Penitentiair Centrum wordt er standaard iedere week een schema opgesteld door de psychomedische zorgelijke waaraan de geïnterneerden zich moeten houden. Tijdens die activiteiten zelf wordt er wel telkens gevraagd wat ze graag zouden doen. Niets wordt opgedrongen. Eigen voorstellen zijn steeds welkom en er wordt in de mate van het mogelijke mee rekening gehouden.

Daarnaast mag voldoende structurering zeker niet ontbreken. Het geeft de geïnterneerden meer zelfvertrouwen als ze op voorhand weten hoe elke activiteit moet aangepakt worden. Dit omdat een gestructureerd aangeboden activiteit meer kans heeft op slagen. Het tijdsbestedingsmodel dat we gebruiken biedt de mogelijkheid om meer structuur en een houvast te geven. Via het model proberen we er naartoe te streven dat elke geïnterneerde zelf elke activiteit leert structureren mits ondersteuning van de begeleiders. Door gericht vragen te gaan stellen rond welke stappen men zal zetten of door alles op voorhand te overlopen, is men op de hoogte van wat men verwacht. Hierdoor vergroot de kans op slagen en een geslaagde activiteit bevordert het zelfvertrouwen en eigenwaardegevoel.

Deze doelstelling kan gesitueerd worden binnen het functiegebied van de cognitieve als de intrapersonlijke vaardigheden. Intrapersoonlijk omdat de persoonlijke mening en motivatie worden aangesproken zodat de geïnterneerde iets als zinvols ervaart. Cognitief omdat er gewerkt wordt op het structureren van een activiteit.

5.2 Opwekken van verantwoordelijkheidsgevoel

Om deze doelstelling te bereiken is het belangrijk dat de geïnterneerde ook verantwoordelijkheid krijgt. Door bij iedere activiteit de taken te gaan verdelen, wordt elk in zijn verantwoordelijkheid geprikkeld. Bij een kookactiviteit kan iedereen een deeltje van het gerecht voor zijn rekening nemen, alsook bij de

voorbereiding van de kruidentuin die wij gaan aanleggen. Bij de zelfzorg willen we tevens dat verantwoordelijkheidsgevoel aanspreken. Er moet duidelijk gemaakt worden dat iedere geïnterneerde moet instaan voor zijn orde op cel. Het moet een dagdagelijkse routine worden. Via deze doelstelling worden de andere doelstellingen ook aangesproken. Het is net een vicieuze cirkel want door die verantwoordelijkheid die men krijgt, moet men die structurering gaan toepassen zodat alles vlot verloopt, waardoor men ook het gevoel krijgt dat men iets kan. We kunnen stellen dat de ergotherapeutische aanpak een constante wisselwerking veroorzaakt tussen de verschillende doelstellingen. Het opwekken van verantwoordelijkheidsgevoel valt onder de intrapersonlijke vaardigheden omdat de autonomie van de geïnterneerde wordt aangesproken.

5.3 Stimuleren van sociaal gedrag

Sociale vaardigheden vormen een belangrijk aspect om een goede levenskwaliteit te hebben. Door gebruik te maken van groepsactiviteiten kan men sociaal gedrag gaan uitlokken. Bij de kruidentuin die wij gaan opstellen is dit een belangrijk doel. Samen informatie opzoeken, een stappenplan opstellen en onderling afspraken maken, bevorderen het sociaal gedrag. Dergelijke activiteiten dwingen als het ware de geïnterneerden om met elkaar te praten. Op deze manier leert men elkaar beter kennen en wordt ook geoefend op het uiten van de eigen mening en het luisteren naar en accepteren van anderen. Er wordt ook gelet op het al dan niet aanwezig zijn van een beleefde houding tegenover elkaar en de begeleider.

Deze doelstelling valt duidelijk onder de interpersoonlijke vaardigheden omdat er op groepsinteractie wordt gewerkt. Tevens is deze doelstelling intrapersonlijk aangezien ook het agressief gedrag zoals de woedeuitbarstingen onder controle leren gehouden worden.

5.4 Opkrikken van eigenwaardegevoel

Bij iedere activiteit is het van belang dat de geïnterneerde een goed gevoel krijgt bij wat hij gepresteerd heeft. De geïnterneerden hebben vaak een laag zelfbeeld en dit moet verbeteren. Eerst en vooral door gebruik te maken van die structurering. Zoals hierboven vermeld, weten ze wat van hen verwacht wordt en kunnen ze zelf planmatig te werk gaan. Ze krijgen het gevoel dat ze iets zelfstandig aankunnen. Verder heeft elke geïnterneerde mogelijkheden en is het belangrijk om daar als ergotherapeut zowel rekening mee te houden als op in te spelen.

Deze doelstelling belangt het zelfbeeld en identiteit van een persoon en valt dus onder de intrapersonlijke vaardigheden.

5.5 Geven van positieve uitlaatklep

Door gebruik te maken van activiteiten zit de geïnterneerde niet constant in zijn cel en heeft hij iets om handen. Het bezig zijn is een positieve uitlaatklep waarin men al zijn energie kwijt kan. Bij het schoonmaken van de wandeling heeft de geïnterneerde ook de kans om naar buiten te gaan waardoor men even kan 'ontsnappen' aan de vier muren. In het algemeen zijn alle activiteiten bedoeld om even weg te zijn van al de zorgen en zich even te kunnen richten op iets anders.

Het gaat hier dus om objectrelaties en driftleven en deze vallen onder de intrapersonlijke vaardigheden.

5.6 Bevorderen van huiselijkheid

Ondanks het opgesloten zitten in een cel probeert men toch gezelligheid te creëren.

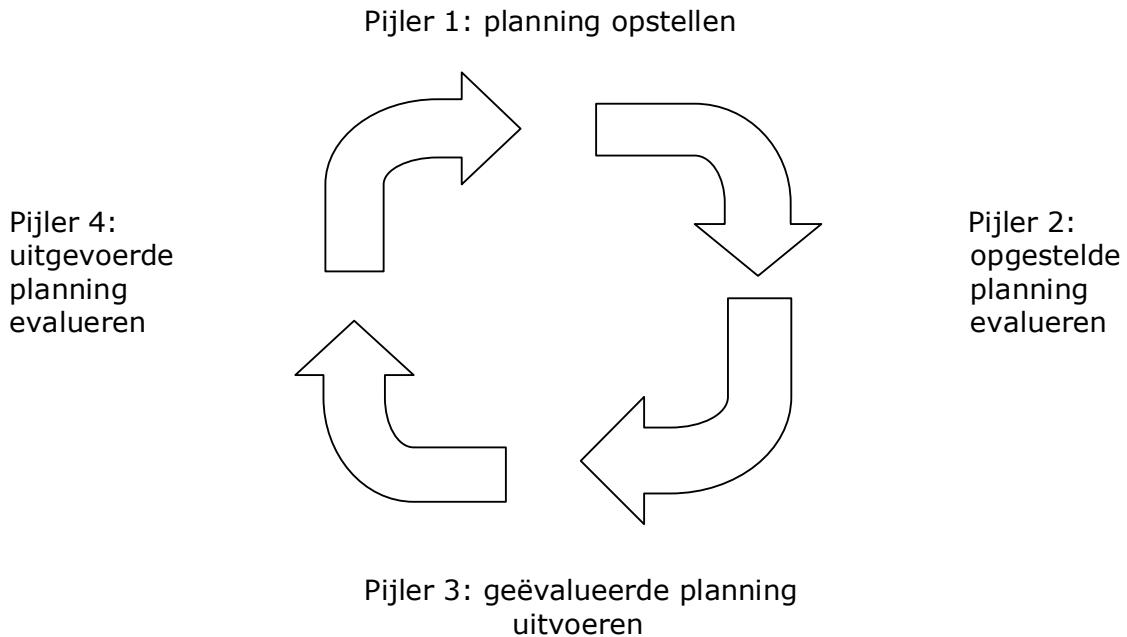
Huiselijkheid kunnen we op verschillende manieren bevorderen. Bijvoorbeeld via het aanbieden van kookactiviteiten, naaien, In de gevangenis zal de huiselijkheid geprikkeld worden aan de hand van een kookactiviteit en het maken van een bloemstukje. Dit laatste zal de omgeving wat opfleuren en geeft ook onmiddellijk een huiselijke sfeer. Het sensitieve zal bij deze activiteiten centraal staan: het ruiken van bloemen, de geur van soep en de warmte van het vuur.

Deze doelstelling kunnen we plaatsen onder zowel interpersoonlijke als intrapersonlijke vaardigheden want huiselijkheid wordt gecreëerd om de omgeving op te fleuren en elkaar een goed gevoel te geven maar ook om jezelf beter te voelen.

6 Activiteiten rond groenbeleving met behulp van het tijdsbestedingsmodel

6.1 Het tijdsbestedingsmodel

(Vandekerckhove, 2001)

Figuur 7: De cirkel van het methodisch handelen voor een evenwichtige, zinvolle en bevredigende tijdsbesteding (Uit Vandekerckhove, 2001, p.112)

6.1.1 Eerste pijler: planning opstellen

Veel mensen en ook de geïnterneerden hebben moeilijkheden met het plannen van iets. Door een hulpmiddel te hanteren zou alles vlotter kunnen verlopen. Vooraleer men aan iets kan beginnen moet eerst een planning worden opgesteld waarin men duidelijk stelt wat men wil bereiken. Dit kan met behulp van ik-gerichte vragen. De vijf W-vragen en hoe kunnen hier toegepast worden¹. Op elke vraag moet er een antwoord gegeven worden. Zo krijgen de geïnterneerden een duidelijker zicht op wat van hen verwacht wordt. Een groot deel van het werk is dan eigenlijk al achter de rug.

6.1.2 Tweede pijler: opgestelde planning evalueren

Na de planning wordt in een tweede fase de opgestelde planning geëvalueerd. Dit gebeurt stapsgewijs met ik-gerichte vragen. Men evalueert voor zichzelf of de planning duidelijk is en controleert ook of er een pauze is ingelast voor de

¹ De vijf W-vragen zijn wat, waar, wie, wanneer en waarom.

activiteit. Het is beter om tijdens de activiteit eens een onderbreking te nemen dan constant aan hetzelfde te werken. Men zal des te meer gemotiveerd zijn na die pauze. Het is belangrijk om een evenwicht te vinden tussen werken en rusten.

Voor de behoeften moeten de geïnterneerden zich geen zorgen maken. Onze taak is ervoor te zorgen dat het materiaal aanwezig is, zodat zij kunnen starten. Omdat de geïnterneerden in de gevangenis verblijven, kunnen zij dus geen materiaal aankopen. Bij de voorbereiding van ons kruidentuintje brengen ze wel zelf het leesmateriaal bijeen. We gaan met hen naar de bibliotheek in het Penitentiair Complex waar ze op eigen houtje boeken en andere literatuur verzamelen rond het aanleggen van een kruidentuintje.

6.1.3 Derde pijler: geëvalueerde planning uitvoeren

De derde pijler is de geëvalueerde planning uitvoeren. In het boek "Omgaan met je tijd" wordt flexibiliteit aangehaald. Dit aspect kan men niet altijd toepassen. Bij sommige activiteiten rond groenbeleving zoals het maken van een bloemstukje kan men een eigen creatie maken waardoor men zelf kan bepalen hoe men iets zal uitvoeren. De geïnterneerde is vrij om te doen wat ze wil. Als men een kookactiviteit neemt kan er niet echt creatief omgesprongen worden omdat men het recept moet volgen zoals beschreven.

In deze derde fase is het ook mogelijk dat de vooropgestelde planning verandert gedurende de activiteit. De planning blijft een houvast en een leidraad maar is geen wet. Verder kunnen onverwachte gebeurtenissen de activiteit in gedrang brengen. In de gevangenis hebben we daar in het najaar vaak mee te maken gehad door de frequente stakingen. Meestal weten we het op voorhand zodat we de geïnterneerden kunnen inlichten als iets niet doorgaat. Op die manier kunnen zij zich daarop ook voorbereiden. De activiteit wordt dan naar een andere dag verplaatst.

6.1.4 Vierde pijler: uitgevoerde planning evalueren

Tot slot komen we aan de laatste pijler van de vier. Hier wordt de planning die is uitgevoerd geëvalueerd. Opnieuw kunnen er een aantal ik-gerichte vragen gesteld worden zoals "Heb ik mijn planning gevolgd?", "Had ik voldoende tijd?" en "Wat heb ik goed gedaan?". Het kan ook gebeuren dat men niet tevreden is over hetgeen men gepresteerd heeft of dat er geen goede samenwerking was. Het is dan zeker niet de bedoeling om zichzelf of een ander te gaan verwijten. Men kan wel uit de fouten leren en naar de volgende activiteiten toe één en ander gaan bijsturen aan de planning.

6.1.5 Toepassing van het tijdsbestedingsmodel in de activiteiten

In de gevangenis hebben geïnterneerden heel wat moeilijkheden met het structureren van activiteiten. Niet alleen zij maar veel mensen in de dagdagelijkse maatschappij ondervinden hierbij problemen. Vaak weet men niet hoe men aan een bepaalde activiteit moet beginnen en hoe men te werk zal gaan met structureren. Voor de geïnterneerden keren de volgende punten dagelijks terug: het uur waarop ze moeten opstaan, de maaltijd 's middags, de wandeling

in de namiddag, de maaltijd 's avonds en de polyvalente zaal. Het gevangenisbeleid biedt niet meer structuur aan dan dit.

Door gebruik te maken van de vier pijlers van het tijdsbestedingsmodel zal er een duidelijke opbouw aanwezig zijn. Ze weten op voorhand wat van hen verwacht wordt, wanneer iets zal plaatsvinden en wat de bedoeling is. Er zal dus op voorhand een planning opgesteld worden waarbij de geïnterneerden hulp zullen krijgen. Eenmaal de activiteit uitgevoerd wordt, zal nagegaan worden of ze de planning nog weten. Echter, door omstandigheden kunnen sommige activiteiten niet worden voorbereid en worden de vier pijlers op het moment van het uitvoeren toegepast. Dit heeft zeker geen negatieve gevolgen voor het uitvoeren van de taak. Bij andere activiteiten is het dan soms onnodig om op voorhand een planning te maken, dit doordat de geïnterneerden een strikt schema moeten volgen en op voorhand al weten wat hen te doen staat. De activiteit is al een automatisme geworden. Toch worden er vaak gerichte vragen gesteld gedurende de activiteit om hen op goede weg te helpen. Dit gebeurt ook bij andere activiteiten. Ook op het einde wordt er een evaluatie gemaakt. Voor de meesten zullen die vier pijlers meer zelfvertrouwen bieden. Aan de hand van de vier fases zullen de geïnterneerden ook leren om zelf te gaan structureren. Bij iedere fase worden ik-gerichte vragen² opgesteld die ze zelf invullen om zo een beter zicht te krijgen op het hele gebeuren van de activiteit. Het is de bedoeling dat ze hierin afzonderlijk begeleid worden. Onze taak is dus zeker geen dagplanning op te stellen bij elke geïnterneerde afzonderlijk. Er is al een weekschema opgesteld voor hen waaraan ze zich moeten houden. De geïnterneerden bevinden zich in een gesloten milieu waarin de activiteiten voor hen op voorhand gepland zijn. Wat er wel zal geprobeerd worden, is bij elke geplande activiteit rond groenbeleving de vier pijlers afzonderlijk toe te passen. Dit kan zowel schriftelijk als mondeling gebeuren. De bedoeling is via deze methode de geïnterneerden zo gestructureerd mogelijk te laten werken.

Daarnaast is het ook de bedoeling dat de geïnterneerden een dagboek³ bijhouden waarin ze neerschrijven wat ze gedaan hebben en hoe ze de activiteit beleefd hebben. Op die manier leren ze hun gevoelens verwoorden en kunnen ze gaan terugblikken naar wat goed gegaan is en wat minder, waar ze wel of geen plezier aan beleefden, hoe ze zich voelden, Ze schrijven dus eigenlijk hun eigen ervaringen op. Dit dagboek is dan ook louter en alleen voor hen bestemd. De bedoeling van zo'n dagboek is om het eventueel bij andere activiteiten in de toekomst te gaan gebruiken of om hun emoties in neer te schrijven wanneer ze het moeilijk hebben.

6.2 Mogelijkheden en beperkingen bij het uitvoeren van activiteiten

Stage lopen binnen het gevangeniswezen is een uniek aanbod en verruimt je geest maar er moet wel met heel wat zaken rekening gehouden worden.

De voorziene activiteiten worden altijd in overleg besproken met de begeleidster om zeker de goedkeuring van het Penitentiair Complex te krijgen. Omwille van

² Zie bijlage 2 "Vragenlijst".

³ Zie bijlage 3 "Dagboek".

de bescherming van de maatschappij zijn er regels waaraan we ons strikt moeten houden. Deze regels houden in dat therapie niet op dezelfde manier gegeven kan worden als in een psychiatrische instelling.

Als zorgverleners moeten we evenzeer therapeutische situaties creëren waarin verwacht wordt dat de cliënt samenwerkt, sociale vaardigheden oefent en andere vooropgestelde doelstellingen bereikt, maar tezelfdertijd moet men rekening houden met de wet die in eerste instantie vrijheidsbeperking vooropstelt. De geïnterneerden bevinden zich in een gesloten milieu waardoor het dus strikt verboden is gsm's of fototoestellen binnen te brengen. Voorts moeten bij het plannen en uitvoeren van de activiteiten in het kader van de scriptie veel zaken worden afgewogen. Alle activiteiten volgen een strikt schema en moeten een vaste datum krijgen voor bepaalde extra activiteiten is dit niet altijd een evidentie. Verder moet veiligheid gegarandeerd worden binnen de muren zowel voor de zorgverlener als voor de geïnterneerde. Er kan dan ook niet zomaar om het even welk materiaal gebruikt worden bij een bepaalde activiteit of zonder toezicht van een beambte iets uitgevoerd worden. Vandaar dat wanneer er in september en oktober 2008 stakingen waren, geen enkele geplande activiteit kon doorgaan en de geïnterneerden op cel moesten blijven. Deze extra beperking bood wel nog de mogelijkheid om een babbel achter gesloten deuren te voeren. Er kon steeds nog gehoor gegeven worden aan hun frustraties, vragen en noden maar wel in beperkte mate.

Men tracht beide tegenstellingen – creëren van therapeutische situaties en respecteren van de wet – zoveel mogelijk in overeenstemming te brengen met elkaar.

We kunnen stellen dat flexibel zijn en creatief kunnen omspringen met opgelegde beperkingen (tijdsduur van activiteit, reglementen, ...) zeker belangrijke aspecten vormen van het profiel van een goede ergotherapeut in de gevangenis. Het kan bijvoorbeeld voorkomen dat wanneer je een celdeur opent, de geïnterneerde geen goede dag heeft waardoor hij aan niets kan deelnemen of dat sommige geïnterneerden onverwachts een individueel regime moeten volgen nadat ze zich agressief geuit hebben. Zich vlot kunnen aanpassen aan verschillende situaties is een must.

Uiteraard zijn er heel wat voordelen. Het is een echte uitdaging om stage te lopen in de gevangenis. De doelgroep en ook de setting is niet alledaags maar wel zeer boeiend. Het onderwerp "groenbeleving" spreekt direct aan omwille van zijn veelzijdigheid. Ook voor de geïnterneerden is dit iets vernieuwends. Het onderwerp biedt een waaier aan mogelijkheden aan en er kan heel wat variatie in de activiteiten gebracht worden.

Met een goede samenwerking, heel veel motivatie en creativiteit kan dit een mooi project worden zelfs op langere termijn.

6.3 Bespreking van de verschillende activiteiten rond groenbeleving

6.3.1 Schoonmaken van de wandeling

Bij het schoonmaken van de wandeling is het vooral van belang om gestructureerd te werk te gaan. Het tijdsbestedingsmodel wordt hier mondeling toegepast.

Eerst wordt er één en ander gepland. We denken na over welke materialen we zullen nodig hebben voor ze van start kunnen gaan. Iedereen verzamelt het materiaal zoals harken, een kruiwagen, handschoenen, schop, Er wordt gecontroleerd of alles aanwezig is om dan richting de kindervandeling te gaan.

Eenmaal daar aangekomen geeft de ergotherapeut uitleg over wat de bedoeling is zodat de geïnterneerden weten wat van hen verwacht wordt. Elke geïnterneerde krijgt een taak toegewezen en verzamelt zijn eigen materiaal. Er wordt tussendoor geëvalueerd of men het nodige heeft. De geïnterneerden brengen zelf structuur aan. Dit is één van de doelstellingen. Het voordeel is wel dat ze deze taak al vaak hebben uitgevoerd en ze dus goed weten welke stappen op elkaar volgen.

Na de activiteit verzamelen ze het materiaal en leggen het terug op zijn plaats. Achteraf ga ik na of ze tevreden zijn over hun uitgevoerde handeling. Dit gebeurt via een evaluatiefiche met gerichte vragen.

6.3.2 Kookactiviteit

Tijdens dit moment mogen de geïnterneerden in een beperkte groep (maximum vier) samen twee gerechten klaarmaken. De gerechten worden op voorhand vastgelegd door de ergotherapeut. Als geïnterneerden zelf een voorstel hebben voor een recept is dit altijd welkom. Hun inbreng is van belang.

Eerst overlopen we het recept en de verschillende stappen. Indien er vragen of onduidelijkheden zijn mogen ze die stellen. Door de werkwijze te overlopen kunnen ze zelf gaan structureren. Ze kunnen altijd terugvallen op het gerecht indien ze bepaalde zaken vergeten zijn.

Eenmaal begonnen, wordt er eerst nagegaan of al het materiaal aanwezig is en alles duidelijk is. Tijdens kookactiviteiten mogen gevaarlijke voorwerpen toch gebruikt worden, er is immers bewaking door de beambten. Messen worden bijvoorbeeld door iedereen gebruikt maar als begeleider moet je altijd op je hoede zijn en controleren of alle messen terug afgegeven worden. Daarna worden er individueel vragen gesteld zoals "Wat ga je nu eerst doen?", "Wat heb je nodig." Door die vragen te stellen kunnen ze zelf een antwoord geven en gaan structureren. Het is wel nodig om hen gedurende de activiteit te begeleiden in hun handelingen. Toch is het de bedoeling dat ze na een tijd zelf die vragen kunnen stellen en er ook een antwoord op kunnen geven.

De geïnterneerden weten vooraf dat de kookactiviteit altijd op woensdag doorgaat (dit staat gepland in hun weekschema) en ook dat het materiaal al aanwezig is. Ze zijn ook op de hoogte dat ze twee uren hebben om alles te realiseren en dat er geen pauze voorzien is. Doordat ze al heel wat gegevens op voorhand weten wordt het tijdsbestedingsmodel op het moment zelf toegepast.

Achteraf wordt er gepolst wat ze van hun eigen gerecht vonden, wat er goed of beter kon tijdens het bereiden, en wat ze vonden van de samenwerking.

6.3.3 Informatie opzoeken in de bibliotheek voor het aanleggen van een kruidentuin

Bij het starten van een moestuin is het nodig om eerst heel wat informatie te verzamelen. Vooral voor diegene die dit nog nooit gedaan hebben, is het goed om hen zelf één en ander te laten opzoeken.

We gaan met de geïnterneerden naar de bibliotheek in het Penitentiair Complex. Daar wordt hen uitgelegd wat de bedoeling is. Ze weten vooraf dat ze naar de bibliotheek gaan, want dit gebeurt altijd op vrijdag. Ze weten ook dat ze 45 minuten de tijd hebben om te zoeken naar hetgeen ze nodig hebben.

Daar aangekomen, wordt apart uitleg gegeven aan de volgpatiënten en medegedeeld dat ze informatie moeten opzoeken over het aanleggen van een kruidentuin en welke kruiden ze deze tijd van het jaar kunnen zaaien/planten. Daarna wordt nagegaan of ze alles begrepen hebben maar zonder te overlopen van hoe ze te werk moeten gaan. Ze bepalen alles zelf omdat het model niet op voorhand is afgenomen. Er wordt wel sturing gegeven indien nodig.

Eenmaal de nodige literatuur bij de hand wordt een kleine evaluatie gehouden waarin gepeild wordt of het moeilijk was, of ze genoeg tijd hadden en of het allemaal wel bruikbare informatie is. Het tijdsbestedingsmodel wordt dus opnieuw mondeling toegepast.

6.3.4 Opstellen van het stappenplan voor grond en kruiden⁴

Bij deze activiteiten gaan we met behulp van de boeken die we gevonden hebben in de bibliotheek een stappenplan opstellen. We doen dit zowel voor de bewerking van de grond als voor het planten/zaaien van de kruiden. Vooraleer we hieraan beginnen, wordt bij iedere geïnterneerde individueel het tijdsbestedingsmodel afgenomen. Er worden gegevens verzameld over de plaats waar de activiteit zal uitgevoerd worden, wanneer het doorgaat, met wie, hoelang en wat ze moeten doen. Aan de hand van die vragen wordt zo de planning opgesteld en krijgen de geïnterneerden een duidelijker beeld van wat van hen wordt verwacht.

Bij deze activiteit bespreken we niet op voorhand hoe ze de nuttige informatie uit de boeken moeten halen. Hieromtrent zijn er al richtlijnen gegeven bij het bezoek aan de bibliotheek. Zo wordt ook duidelijk of ze de vroegere hulp kunnen generaliseren naar een andere activiteit. Bij het opzoeken in de boeken mag er samengewerkt worden indien ze dit willen. Wanneer iedereen voldoende gegevens heeft wordt alles samengelegd om zo tot een stappenplan te komen. Hierna wordt een korte evaluatie gehouden van iedere geïnterneerde afzonderlijk.

6.3.5 Het maken van een bloemstukje

Ook hier wordt eerst individueel een planning gemaakt om zo tot een goede uitvoering te komen. Volgende gegevens worden vastgelegd: de plaats van uitvoering, de datum, de werkwijze, wie er allemaal aanwezig zal zijn, de hoeveelheid tijd die zal nodig zijn en de aanwezigheid van de materialen. Bij het opstellen van de werkwijze is er hier en daar wat sturing nodig. Hierdoor kunnen

⁴ Zie bijlage 4 “Stappenplan voor het aanleggen van een kruidentuin binnenshuis”.

de geïnterneerden gestructureerd te werk gaan. Ook de evaluatie van de planning hebben we op voorhand vastgelegd.

Bij de activiteit zelf zijn ze onmiddellijk aan de slag gegaan na het overlopen van de verschillende stappen, wat vlekkeloos verlopen is. Er worden eigen creaties gemaakt zonder dat er iets is opgelegd. Met deze activiteit is er een rechtstreeks contact met natuurelementen en wordt de buitenwereld wat binnen gebracht in de gevangenis.

Na de activiteit worden hun eigen handelingen en bevindingen geëvalueerd. Dit door de vierde stap in te vullen van het tijdsbestedingsmodel.

6.3.6 Het aanleggen van een kruidentuin binnenshuis

Werken in de buitenlucht zou ideaal geweest zijn maar omwille van de vertraging die we hebben opgelopen door de stakingen en het winterweer is het moeilijk om buiten een kruidentuin aan te leggen. Er is dan ook beslist om de kruidentuin binnen te brengen.

Ook hier wordt eerst een planning opgesteld. Er was natuurlijk al op voorhand met de geïnterneerden een stappenplan opgesteld voor zowel de grond als de kruiden. Dit is zeker geen verloren moeite. Wanneer de zomer in aantocht is kunnen ze dat stappenplan van de grond onmiddellijk gaan toepassen. Het stappenplan van de kruiden dat we hebben opgesteld kunnen we nu nog gebruiken mits een aantal aanpassingen. De wijze waarop de kruiden moeten geplant worden is net dezelfde als voor buiten. Er wordt gebruik gemaakt van bakken waarin ze alles kunnen planten. Op deze manier zullen de vooropgestelde doelstellingen ook ingevuld worden. Het zal hen voldoening geven eenmaal ze het resultaat zien van hun werk. Uiteraard zullen ze wat geduld moeten hebben maar het feit er mee bezig te zijn geeft ook al een goed gevoel.

Achteraf wordt er dan opnieuw gepolst naar wat deze activiteit voor hen betekent.

7 Uitwerking van 4 casussen volgens het model van Reed en Sanderson

7.1 Toepassingen bij het model van Reed en Sanderson

Hieronder enkele basisbegrippen van het model van menselijk handelen. Reed en Sanderson maakten geen indeling in vaardigheden. Dit onderdeel werd toegevoegd door IMMINK. In het kader van dit eindwerk vonden we het belangrijk om ook de vaardigheden te belichten. Vaardigheden is het samengaan, combineren van verschillende functies en ze staan daardoor al dicht bij de handelingen. In de praktijk van de psychiatrische ergotherapie hebben we het vaker over vaardigheden. (Baetens, 2007)

7.1.1 Functies en vaardigheden

7.1.1.1 Sensomotorische functies en vaardigheden

Hierin wordt bij de geïnterneerden een aantal motorische of sensorische mogelijkheden en beperkingen nagegaan. Er wordt gekeken naar de algemene conditie want die is niet zo optimaal omdat de geïnterneerden veel op cel verblijven waardoor de fysieke vaardigheden achteruitgaan. Als ergotherapeuten letten we wel op de sensomotorische vaardigheden, maar in het kader van dit eindwerk wordt er geen nadruk op gelegd. Nu verwijzen we enkel naar de kinesitherapeut. Deze geeft tijdens de sport aandacht aan :

- Auditieve perceptie
 - Taal - en luistervaardigheden
 - Visuele perceptie
 - Kunnen kijken en zien
 - Fysieke uithouding
 - Spierkracht en uithoudingsvermogen
 - Proprioceptie
 - Evenwicht
 - Balans en evenwicht
- (Baetens, 2007)

7.1.1.2 Cognitieve functies en vaardigheden

Hier wordt geobserveerd hoe het gesteld is met hun cognitie. Verder wordt het planmatig werken gecontroleerd. Dit is vaak een knelpunt en tevens één van de vooropgestelde doelstellingen waar gedurende de stage en eindwerk naartoe zal gestreefd worden. Voor dit probleem zal gebruik gemaakt worden van het tijdsbestedingsmodel. Er wordt rekening gehouden met:

- Concentratie
- Geheugen
- Tijdsorganisatie
- Planning
- Communicatie

- Zich iets eigen maken
- Generaliseren
- Keuzes maken
- Organiseren en plannen op grond van een keuze
(Baetens, 2007)

7.1.1.3 Intrapersoonlijke functies en vaardigheden

Dit heeft alles te maken met het zelfbeeld van de geïnterneerde, het autonoom handelen, het verantwoordelijkheidsgevoel, ... wat bij de meesten vaak nog werkpunten zijn. Velen hebben een laag zelfbeeld waardoor ze vaak moeten gemotiveerd worden met als gevolg dat autonoom handelen voor hen moeilijk is. Daarom moeten we extra aandacht hebben voor:

- Zelfbeeld of identiteit
- Beschikken over vertrouwen in eigen bekwaamheid, daadkracht
- Zelfrespect, zelfvertrouwen, innerlijke motivatie hebben
- Autonoom handelen
- Gevoel hebben autonoom te zijn
- Zich als een zelfstandig handelend persoon zien
- Realiteitsbeleving
- Motivatie
- Gevoelens de baas kunnen blijven
- Verdragen van toezicht van anderen
(Baetens, 2007)

7.1.1.4 Interpersoonlijke functies en vaardigheden

Sociale vaardigheden is een belangrijk punt dat men nodig heeft om onderling te kunnen communiceren. Het is niet altijd zo vanzelfsprekend om makkelijk contacten te leggen op de juiste manier. Vooral voor de volgpatiënten is dit iets wat nog vaak problemen met zich meebrengt omwille van hun diagnose. Op een gepaste manier iets vragen ontbreekt bij hen.

Ze hebben moeite met:

- Participeren in een één – één relatie
- Kunnen functioneren als lid van een groep
- De rol van ondergeschikte aankunnen
- Groepsinteractie
- Rolgedrag of rolverwachtingen
- Sociale vaardigheden
- Vertrouwen kunnen schenken
- Het vermogen hebben om een positieve respons aan anderen te ontlokken
(Baetens, 2007)

7.1.2 Handelingsgebieden

7.1.2.1 Zelfredzaamheid

Dagelijks worden bij de geïnterneerden de celorde en persoonlijke hygiëne geobserveerd. Niet bij iedere geïnterneerde is dit vanzelfsprekend. Regelmatig

sturing geven op vlak van zelfredzaamheid is wel noodzakelijk. Ook het budget wordt op de voet gevolgd. We moeten dus letten op:

- Zelfverzorging
 - Dagindeling
 - Maaltijden
 - Beheer eigen kamer en materiaal
 - Communicatie
 - Maatschappij
 - Financieel beheer
- (Baetens, 2007)

7.1.2.2 Productiviteit

Om te streven naar productiviteit wordt er veel gewerkt in het Atelier. De geïnterneerden worden hiervoor betaald wat hen een extra stimulans geeft. Naast de schoolopleiding die ze al dan niet bezitten wordt in functie van de doorstroming naar de forensische psychiatrie vooral gewerkt aan:

- Preprofessionele training
 - Beschut werk
 - Vrijwilligerswerk
 - Huishoudelijk werk
 - Onderhoud van eigen bezittingen (klussenwerk)
 - Arbeid in loondienst of eigen onderneming
- (Baetens, 2007)

7.1.2.3 Ontspanning

Hieronder wordt beschreven wat de persoon graag doet, waar hij zich zoal mee bezig houdt. Het moet iets zijn waarin de geïnterneerde zich volledig kan ontplooiën en waaraan hij een zelfvoldoening overhoudt. Bij iedereen is dit verschillend. Enkele mogelijkheden zijn:

- Binnenshuis, zoals:
 - o handenarbeid
 - o Muziek
 - o Lezen
 - o Tv-kijken
 - o Gezelschapspelen
- Buitenshuis, zoals:
 - o tuinieren
 - o Sporten

(Baetens, 2007)

7.1.3 Omstandigheden/ samenleving

(Kinébanian & Thomas, 1999)

Het model van Reed en Sanderson stelt de omgeving ook als belangrijk element. Deze wordt opgesplitst in drie delen.

7.1.3.1 Fysieke omgeving

In de fysieke omgeving vindt men geen menselijke omgevingsaspecten maar wel objecten zoals kleding, gebouwen, hulpmiddelen, Bij de geïnterneerden is hun omgeving vooral het Penitentiair Complex en de cel waarin ze verblijven.

7.1.3.2 Sociaal – culturele omgeving

Hier gaat het over de contacten die gevormd worden tussen elkaar en de verschillende sociale en culturele achtergrond van elke geïnterneerde.

7.1.3.3 Bio – psychologische omgeving

Hier bekijkt men het individu zelf namelijk zijn lichaam en geest.

7.2 Formuleren van de doelstellingen volgens het model van Reed en Sanderson

7.2.1 Doelstellingen op lange termijn

Gebruik makend van de theorie over het formuleren van doelstellingen starten we met het formuleren van doelen op lange termijn. Deze verwijzen naar de handelingsgebieden, rekening houdend met de omstandigheden/samenleving. Binnen het Penitentiair Complex zijn die alle gelijklopend voor elk van de volcliënten aangezien ze in het kader van de psychiatrische afdeling van deze specifieke context voorbereid worden op de forensische psychiatrie. Deze doelstellingen zijn:

- De geïnterneerde kan doelgericht handelen en werken (zelfredzaamheid, productiviteit en ontspanning)
- De geïnterneerde kan zin geven aan haar leven en haar tijd kwalitatief invullen (productiviteit)
- De geïnterneerde kan zich voorbereiden op het verblijf in de forensische psychiatrie (zelfredzaamheid)

7.2.2 Doelstellingen op korte termijn

Uit de vooropgestelde doelstellingen op lange termijn destilleren we de doelstellingen op korte termijn. Deze verwijzen naar de functies en vaardigheden. In onze situatie gaat het telkens over vaardigheden omdat we nooit op zichzelf staande geïsoleerde functies nastreven. Deze nagestreefde vaardigheden zijn voor elke cliënt zoveel mogelijk aangepast aan zijn wensen, noden en behoeften.

7.3 Geïnterneerde 1: M

M is een 24-jarige vrouw gediagnosticeerd met een borderline persoonlijkheidsstoornis. Ze bevindt zich in de gevangenis van Brugge sinds 2007. M heeft vooral last van wisselende affecten en agressiviteit. Hier moeten we rekening mee houden tijdens het geven van de activiteiten.

7.3.1 Klinisch beeld volgens Reed en Sanderson

Functies en vaardigheden

- Sensomotorische functies en vaardigheden
 - Auditieve perceptie in orde → coöperatief, beantwoordt de gestelde vragen
 - Fijne motoriek → in orde → kan knippen, plakken, ...
 - M draagt een bril
- Cognitieve functies en vaardigheden
 - Bewustzijn is helder
 - Stemming is laag
 - Heeft een IQ van 85 (Raven en Wais)
 - Goede concentratie gedurende de activiteiten wel afhankelijk van haar humeur
 - Op communicatief vlak: mondig, soms aan de agressieve kant
 - Nood aan gestructureerde activiteiten
 - M heeft inzicht in haar eigen problematiek
- Intrapersoonlijke functies en vaardigheden
 - Impulsief
 - Heeft last van wisselende affecten
 - Gestoorde identiteit
 - Instabiel zelfbeeld
 - Kan agressief zijn (smijten van voorwerpen)
 - Antisociaal
 - Voelt zich machteloos
 - Gevoelens van eenzaamheid
 - M heeft weinig emoties
- Interpersoonlijke functies en vaardigheden
 - Contacten tussen haar en haar moeder en vader verlopen moeilijk
 - Goede contacten met jongste zus
 - Goede contacten met haar grootmoeder
 - Steunfiguur
 - Omwille van haar leeftijd enkel telefonisch contact, komt niet meer op bezoek
 - Heeft vertrouwen en goede contacten met een aantal hulpverleners

- Contact met de medegeïnterneerden → niet altijd vlot, afhankelijk van haar stemming

Handelingsgebieden

- Zelfredzaamheid
 - Zowel de persoonlijke hygiëne als de celorde → geen probleem
 - De kantine van haar aankopen moet soms gecontroleerd worden → geeft soms meer uit dan haar budget toelaat
 - Er is een vooropgesteld weekschema waar M zich moet aan houden
- Productiviteit
 - Door veelvoudige strafregimes → onregelmatige deelnames
 - Alles hangt af van haar stemming
 - M neemt deel aan het educatief centrum → volgt Spaans en schoonheidszorg
 - Interesse in productiviteit
 - Zeer wisselende concentratie → agressief bij dalende concentratie
 - Neemt de rol in van "slachtoffer van het systeem"
 - Niet realistisch in verband met het vinden van aangepaste plaatsing
- Ontspanning
 - Luistert graag naar muziek → positieve uitlaatklep
 - Houdt van crea-activiteiten
 - Doet graag aan sport

Omstandigheden/Samenleving

- Fysieke omgeving
 - Verblijft op cel
- Sociale omgeving
 - Vertrouwt een aantal hulpverleners
 - Contact met medegeïnterneerden → wisselend
 - Goed contact met grootmoeder en jongste zus via telefonisch contact en bezoek

7.3.2 Doelstellingen

7.3.2.1 Ergotherapeutische doelstellingen op lange termijn

Zie 7.2.1.

7.3.2.2 Ergotherapeutische doelstellingen op korte termijn

- M kan planmatig en zorgvuldig de geplande activiteit uitvoeren (1)
- M kan zelfstandig een voorgestructureerde opdracht uitvoeren (2)
- M kan opruimen, ordenen, opbergen (3)
- M kan verantwoordelijkheid opnemen (4)
- M kan zich op een sociaal aanvaardbare manier gedragen (5)
- M kan haar agressief gedrag (woedeuitbarstingen) onder controle houden (6)
- M kan haar eigenwaardegevoel opkrikken (7)
- M kan zich positief uitlaten via een activiteit (8)
- M kan huiselijkheid creëren binnen het gevangenschap (9)

7.3.3 Activiteiten

7.3.3.1 Kookactiviteit

Doelstellingen

1, 3, 4, 5, 6, 7 en 8.

Verloop

Normaal was het niet voorzien dat M ging meekoken maar omdat er iemand weggevallen was hebben we gevraagd of ze geen handje kwam toesteken. M gaat direct akkoord. Het is ook vandaag M haar eerste dag dat ze terug kan deelnemen aan activiteiten. Ze heeft juist een individueel regime achter de rug en is dan ook blij dat ze zich terug kan inzetten voor iets.

Ze wast haar handen en er wordt haar nog eens uitgelegd wat we gaan maken en hoe we te werk zullen gaan. M begint onmiddellijk haar materiaal te verzamelen en begint te snijden. Ze werkt samen met B en dit gaat vlot. Ze praten over alledaagse dingen terwijl ze aan het snijden zijn. Er is een goed contact tussen de twee en ze werken goed samen als team.

M is gedurende de activiteit rustig en werkt heel planmatig. Ze weet goed wat ze moet doen en heeft ook bijna geen hulp nodig. Als alles bijna klaar is, gaat ze op eigen initiatief de afwas doen.

Ze neemt zeker haar verantwoordelijkheid en let constant op het eten dat op het vuur staat terwijl ze aan het afwassen is. M voelt zich goed in haar vel en straalt dit ook uit. Agressie is er ook zeker niet aan te pas gekomen.

Besluit

M heeft heel goed gewerkt. M kookt graag en dit zie je ook duidelijk. Ze bloeit helemaal open. Deze activiteit was ideaal om even haar zorgen te vergeten en zich volledig te geven voor dit gerecht. Ze neemt ook het hef in eigen handen en doet alles zelfstandig. Het creëren van huiselijkheid komt er zeker aan te pas, alleen al de geuren zorgen voor een huiselijke sfeer.

(Zelf)-structurering

M heeft heel planmatig gewerkt, zoals verwacht. Extra vragen zijn er niet gesteld waardoor ze volledig autonoom te werk is gegaan. Er is wel op voorhand uitgelegd hoe ze best te werk zou gaan en ze heeft deze richtlijnen mooi opgevolgd. Het recept was ook een houvast om op terug te vallen. Op basis daarvan en de uitleg die gegeven is, ging ze heel gestructureerd te werk.

Verantwoordelijkheidsgevoel

M heeft zeker haar verantwoordelijkheid genomen. Ze heeft haar gerecht constant in de gaten gehouden en ook bij de voorbereiding van het gerecht heeft ze zich volledig ingezet. Door haar verantwoordelijkheid te nemen heeft ze ervoor gezorgd dat haar gerecht tot een mooi resultaat is gekomen.

Sociale vaardigheden

Er was een hele goede samenwerking met haar teamgenoot. Onderling werden er afspraken gemaakt en dit leidde tot een goed eindresultaat. Ook tussendoor werd er contact gelegd terwijl ze de groenten aan het voorbereiden was. Ten opzichte van ons was ze beleefd en stelde ze open vragen indien ze iets wou weten. Ook haar agressief gedrag is niet tot uiting gekomen. Het feit dat haar individueel regime ook net was afgelopen heeft M zeker wakker gemaakt. Door te zorgen voor een vertrouwde, veilige en rustige omgeving werd voorkomen dat er agressief gedrag geuit kon worden. Ze werkte ook samen met B, een persoon die rustig werkt en gemakkelijk contact kan leggen.

Zelfvoldoening

M heeft zich volledig ingezet gedurende de activiteit, ze wist heel goed wat ze moest doen en was vol zelfvertrouwen. Dankzij het kort overlopen van het recept is zij planmatig beginnen werken en zo tot een goed resultaat gekomen dat zelfvoldoening bewerkstelligde. Je kon zien dat ze openbloeide tijdens de activiteit en achteraf zelfvoldaan naar de cel terugkeerde. Dit was een goede start na haar tuchtregime.

Opmerking

M neemt niet meer deel aan de andere activiteiten rond groenbeleving omwille van een incident. Ze zit opnieuw op tuchtregime voor een maand. Bij deze worden de activiteiten dan ook stopgezet. Dit is een duidelijk voorbeeld van haar wisselende affecten, haar agressie-aanvallen en haar impulsief gedrag.

7.4 Geïnterneerde 2: D

Dit is een 32-jarige vrouw gediagnosticeerd met dissociatietoestanden met automutilair gedrag en suïcidepogingen, een gestoorde borderline

persoonlijkheidsstoornis en ze heeft een lichte mentale handicap⁵. D is een agressieve vrouw die graag veel aandacht heeft. Werken in een kleine groep is dan ook bevorderlijk voor haar. Ze verblijft al elf jaar in de gevangenis.

7.4.1 Klinisch beeld volgens Reed en Sanderson

Funcities en vaardigheden

- Sensomotorische functies en vaardigheden
 - Kijkt scheel (strabisme)
→ Heelkundig behandeld
 - Heeft een moeilijke gang door trauma
 - Auditieve perceptie: in orde
 - Goede fysieke uithouding → pusht zichzelf enorm → wat afremmen
 - Loopt voorovergebogen
 - Evenwicht → onstabiel

- Cognitieve functies en vaardigheden
 - Zwakke intelligentie (Raven afgenomen door psycholoog)
→ heeft een IQ van 70
 - Oriëntatie in tijd, plaats en persoon is goed
 - Aandacht en concentratie behoorlijk
 - Kan zich moeilijk zaken van vroeger herinneren → vaak tegenstrijdigheden door dissociatief gedrag
 - Moeilijkheden met het plannen en structureren van activiteiten binnen een bepaalde tijd.
 - Op communicatief vlak: zeer mondig, vaak aan de agressieve kant

- Intrapersoonlijke functies en vaardigheden
 - Heel gemotiveerd om activiteiten uit te voeren → neemt aan alles deel
 - Krijgt graag aandacht en vraagt ook de aandacht
 - Euforisch en aanklampend
 - Kan autonoom handelen
 - Kan agressief uit de hoek komen zowel fysiek als verbaal
 - Opvliegend gedrag
 - Laag zelfbeeld

- Interpersoonlijke functies en vaardigheden
 - Heeft graag de aandacht van het personeel en stelt soms ongepast gedrag
 - Kan agressief zijn naar anderen toe zowel fysiek als verbaal
 - Samenwerking met anderen verloopt niet altijd even vlot

⁵ Bij een mentale handicap ontwikkelt de persoon niet als een normaal kind en bereikt meestal nooit een normaal niveau. Door het cognitief tekort hebben ze moeilijkheden om volledig te functioneren zoals anderen.

Handelingsgebieden

- Zelfredzaamheid
 - Persoonlijke zelfzorg → soms in orde, regelmatig controleren
 - Huishoudelijke zorg niet in orde. De cel ligt slordig → veel structuur daarvoor nodig
 - Er is een vooropgesteld weekschema waar D zich moet aan houden

- Productiviteit
 - Werkt graag in de tuin → blij met het starten van een kruidentuin
 - Werkt graag in het atelier voor arbeidstherapie
 - D neemt deel aan het educatief centrum → volgt informatica
 - Neemt de rol in van geïnterneerde
 - Haar kantine van bestelde producten moet vaak gecontroleerd worden → D bestelt te veel en boven haar budget

- Ontspanning
 - Interesse in Turks geloof maar ze heeft wel een Belgische nationaliteit
 - Luistert graag naar Turkse muziek
 - D houdt van crea-activiteiten zoals mozaïek
 - Kijkt graag naar de tv
 - Maakt graag puzzels
 - Naait graag

Omstandigheden/Samenleving

- Fysieke omgeving
 - Verblijft op cel
 - Gaat elke dag een uurtje buiten gaan wandelen

- Sociale omgeving
 - Houdt van de aandacht die ze krijgt van het personeel
 - Kan agressief zijn naar anderen toe
 - Sporadisch contact met familie (moeder)
 - Imam (verantwoordelijke voor de Islam)

7.4.2 Doelstellingen

7.4.2.1 Ergotherapeutische doelstellingen op lange termijn

Zie 7.2.1.

7.4.2.2 Ergotherapeutische doelstellingen op korte termijn

- D kan planmatig en zorgvuldig de geplande activiteit uitvoeren (1)
- D kan zelfstandig een voorgestructureerde opdracht uitvoeren (2)
- D kan opruimen, ordenen, opbergen (3)
- D kan haar verantwoordelijkheid opnemen (4)
- D kan zich op een sociaal aanvaardbare manier gedragen (5)
- D kan haar agressief gedrag (woedeuitbarstingen) onder controle houden (6)
- D kan haar eigenwaardegevoel opkrikken (7)
- D kan zich positief uitlaten via een activiteit (8)
- D kan huiselijkheid creëren binnen het gevangenschap (9)

7.4.3 Activiteiten

7.4.3.1 Schoonmaken van de kinderwandeling

Doelstellingen

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 en 8.

Verloop

Vooraleer we naar de kinderwandeling gaan wordt er eerst samen besproken wat we allemaal nodig hebben en hoelang we die activiteit zullen uitvoeren. Er wordt dus een kleine planning opgesteld. D verzamelt onmiddellijk al het materiaal om dan richting de kinderwandeling te gaan.

Eenmaal buiten wordt er kort uitgelegd wat de bedoeling is zodat ze weten wat hen te doen staat. D staat klaar met al haar materiaal en wil zo snel mogelijk starten. Het is toch goed om haar wat te begrenzen en duidelijk te maken dat er eerst moet geluisterd worden. Ze heeft dit al gedaan dus begint ze vol goede moed aan de activiteit. Zij ervaart deze activiteit als anders dan de rest omdat het zich buiten afspeelt. Bij deze activiteit kan men al energie kwijt en "ontsnapt" men even vanuit de cel. Er wordt wel eerst gecontroleerd als iedereen het nodige heeft en weet wat hen te doen staat. Na een tijd werken komt D hulp vragen. Ze legt uit wat de taak is en laat haar begaan. Door haar alles zelf te laten bepalen heeft ze een gevoel van verantwoordelijkheid en gaat ze zo gestructureerd te werk. De gekregen taak bestaat eruit om al het onkruid los te maken van de grond en D zal dan alles bijeen harken en in de kruiwagen leggen. Onbewust werkt ze planmatig.

Terwijl we samen aan het werken zijn begint D wat te vertellen. Ze zegt dat ze heel graag in de tuin werkt en dat ze dit vroeger nog gedaan heeft. Tijdens ons verder gesprek merkt zij dat het niet juist is wat ik doe en daarom toont ze een betere techniek. Dit lukt inderdaad beter en geef haar dan ook een compliment. D fleurt helemaal op en zie dat het haar deugd doet. Wanneer de activiteit afgelopen is, verzamelt D haar materiaal en bergt ze die op. Achteraf wordt er gevraagd wat ze van haar werk vond. Ze zegt dat we heel goed werk geleverd hebben en dat ze tevreden is van haar prestatie.

Besluit

D heeft heel goed gewerkt. Ze was ook heel rustig en genoot van de aandacht die ze kreeg. Het is wel belangrijk om rekening te houden met haar impulsief gedrag. Een rustige, vertrouwde en veilige omgeving zijn cruciaal. Structuur is voor haar ook van groot belang. Ook door even te "ontsnappen" aan die vier muren kon ze zich volledig uitleven buiten. De groenbeleving wordt hier zeker ervaren. In haar cel zit ze opgesloten en D is dan ook opgewonden als ze buiten mag werken in de tuin en haar volledig mag laten gaan. D komt dus rechtstreeks in contact met de natuur. Ze geniet van de tuin, het weer,

(Zelf)-structurering

D heeft zeker gestructureerd gewerkt. Ze heeft zelfs verteld wat er moest gebeuren. Haar voordeel is dat ze die activiteit al eens had uitgevoerd waardoor ze nog wist wat ze moest doen. Het was ook de bedoeling dat ze na een tijd haar activiteiten zelfstandig kan gaan structureren. Bij D is dit zeker gelukt. Soms is het wel nodig om D te begrenzen in haar handelen omdat ze te impulsief is.

Verantwoordelijkheidsgevoel

D heeft haar verantwoordelijkheid genomen. Ze heeft zicht ontfermd over een stuk grond die ze volledig heeft behandeld. Ze ging pas over naar een ander stuk als het vorige af was. Ook bij het opbergen van het materiaal heeft ze haar verantwoordelijkheid genomen. Ze verliet het atelier pas als alles netjes was opgeborgen.

Sociale vaardigheden

Bij deze activiteit is het de bedoeling dat iedereen een stuk voor zijn rekening neemt. Doordat ze hulp vroeg was er hier sprake van sociaal contact en dit telkens op een beleefde manier. Het verdere contact verliep ook vlot. Ze heeft zelfs hulp aangeboden toen het onkruid wieden niet vlot ging. Naar de andere geïnterneerden toe was er niet echt sprake van contact. Het was ook niet de bedoeling dat ze samenwerkten. D houdt ook van een één-één relatie. De volledige aandacht van één persoon betekent veel voor haar en zorgt ervoor dat ze zich minder vlug agressief gaat gedragen. Haar agressief gedrag heeft ze goed onder controle kunnen houden.

Zelfvoldoening

D had zeker zelfvoldoening aan de activiteit. Ze was zelfzeker aan de activiteit begonnen omdat ze die eerder al gedaan had. Na de activiteit werd er nagegaan wat ze van het resultaat vond en dit was alleen maar positief. Ze was trots op zichzelf en dat viel op. Het complimentje deed haar ook deugd. Ze bleef maar herhalen dat wij goed gewerkt hadden. Voor haar betekende het naar buiten gaan al voldoening. D kon zich volledig uileven.

7.4.3.2 Kookactiviteit

Doelstellingen

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 en 9.

Verloop

Na het overlopen van het gerecht weet D perfect wat ze moet klaarmaken en hoe ze te werk moet gaan. D werkt samen met S aan het gerecht. Ze wil onmiddellijk starten, maar er moet haar eerst duidelijk gemaakt worden dat ze eerst haar materiaal zal moeten verzamelen want anders kan ze niet starten. Hier is het nodig om D opnieuw wat te gaan begrenzen in hetgeen ze doet. D is soms te impulsief waardoor ze niet nadenkt over hetgeen ze moet doen. Ze vraagt hoe ze de groenten moet snijden en dan begint ze ijverig te werken. Tijdens het snijden van de groenten heeft D geen begeleiding nodig. D werkt heel goed samen met S. Er worden onderlinge afspraken gemaakt over wie wat gaat snijden. Na het snijden wordt al het materiaal naar het kookfornuis gebracht. Hier ontstaat er een discussie omwille van het al dan niet aansteken van de dampkap waardoor D agressief wordt. Ze is dan ook kwaad weggelopen. Het is beter om er geen aandacht aan te geven want anders zou ze agressiever kunnen worden. Het is belangrijker om een rustige en vertrouwde omgeving te bieden dan een discussie aan te gaan. Het is onze job om alles in goede banen te leiden en te zorgen dat er een positieve sfeer hangt.

Terwijl S verder doet valt op dat D B is gaan helpen met haar andere gerecht. Dit is een mooi gebaar en dit wordt dan ook tegen D gezegd. Wanneer ze daarmee klaar is, komt D terug helpen en bereidt ze de rest van het gerecht samen met S. Het voorval van daarnet is ze volledig vergeten en ze wordt er ook niet meer aan herinnerd.

Wanneer het gerecht klaar is moet D gewezen worden op het feit dat er ook nog moet afgewassen worden. Na wat opmerkingen begint ze er uiteindelijk aan samen met S. Het opbergen gebeurt zonder probleem. D heeft heel goed gewerkt en is dan ook trots op zichzelf over wat ze gepresteerd heeft. Ze vindt dat ze niets verkeerd heeft gedaan en dat ze een goed team vormde met S. De verschillende geuren die ontstaan geven voor D de bevestiging dat ze een goed gerecht heeft gemaakt.

Besluit

D heeft heel goed werk geleverd. Ze heeft planmatig gewerkt zonder dat ze hulp nodig had. Ze heeft hier zelfstandigheid bewezen. Ook naar samenwerking toe is dit vlot verlopen. Er was een goed contact met haar teamgenoot waardoor ze samen tot een afgewerkt resultaat zijn gekomen. Op vlak van haar agressie is er nog werk aan de winkel. Haar gedrag kan plotseling omslaan. Als begeleider is het goed dit in je achterhoofd te houden. Deze activiteit creëert zeker huiselijkheid. De verschillende geuren zorgen voor een aangename en gezellige sfeer. Dit is ook een graag gedane activiteit waar men zich volledig positief kan laten gaan.

(Zelf)-structurering

Naar zelfstructurering toe heeft D de opdracht probleemloos doorstaan. In het begin moest ze wel wat op weg geholpen worden door haar duidelijk te maken dat ze eerst al haar materiaal moest verzamelen. Het is ook goed om op voorhand even alles te overlopen en na te gaan of er geen onduidelijkheden zijn want D heeft vaak moeilijkheden bij het plannen binnen een opgegeven tijd. Doordat ze heel duidelijk wist wanneer de activiteit zou beginnen en eindigen kon ze zich daarop richten, maar het bleef noodzakelijk haar aan de tijd te herinneren. Het tijdsbestedingsmodel zal dan ook bij de andere activiteiten goed van pas komen, want dan zal ze zelf moeten bepalen hoelang iets zal duren. Voor de rest is alles vlot verlopen. Het is duidelijk dat er niet veel bijvragen moesten gesteld worden om D op de goede weg te zetten. Ze heeft voor zichzelf een planning kunnen maken zonder de hulp van derden. Door op voorhand het recept te overlopen wist D goed wat van haar verwacht werd. Ze heeft de activiteit zelfstandig uitgevoerd. D bepaalt graag alles zelf zonder de hulp van anderen. Toch is het goed om haar te sturen in haar handelen indien dit nodig is. Ze laat dit ook toe wanneer ze zelf geen oplossing vindt

Verantwoordelijkheidsgevoel

D heeft samen met S haar verantwoordelijkheid genomen. Ze heeft er zelfs nog de verantwoordelijkheid bijgenomen over iemand anders. Gedurende de activiteit had ze alles in de gaten. Op vlak van de afwas had ze wat richtlijnen nodig en moest er duidelijk gemaakt worden dat dit ook een onderdeel was van het werk. Na wat tegenwerking heeft ze dit dan toch uitgevoerd.

Sociale vaardigheden

D heeft heel goed samengewerkt met S. Er werden afspraken gemaakt en ze speelden op elkaar in. Ook wanneer voor haar iets niet duidelijk was vroeg ze beleefd hoe ze het zou aanpakken. D heeft zelf hulp aangeboden aan een medegenoot. Het voorval met die dampkap was echter niet gepast. D heeft snel de neiging om agressief te worden wanneer haar iets niet zint. D zal haar agressie meer onder controle moeten houden en leren dat ze niet altijd direct kwaad moet worden. Het is ook zo dat dit gedrag nooit voorspelbaar is. Door haar rustig te blijven benaderen en soms te negeren duurde de woedeaanval niet te lang. S heeft dan ook achteraf vaak spijt van haar uitpattingen. Het feit dat ze al weet dat dit ongepast was, is al een stap in de goede richting.

Zelfvoldoening

D heeft zeker voldoening gehaald uit de kookactiviteit. Ze heeft zich constant ingezet en was dan ook heel trots op het resultaat. Ook de andere teamleden die eens wilden proeven van haar gerecht gaven haar ronduit complimenten. Bij het helpen van haar teamgenoot hebben we haar ook een compliment gegeven. Voor D betekent dit veel, haar eigenwaarde wordt zo opgekrikt. Door haar zelf alles te laten bepalen en als begeleider van op een afstand te kijken, krijgt D een goed gevoel. Ze heeft de indruk dat ze alles zelf mag bepalen waardoor haar eigenwaarde opnieuw in de positieve zin wordt aangesproken.

7.4.3.3 Informatie opzoeken in de bibliotheek omtrent het aanleggen van een kruidentuin

Doelstellingen

1, 2, 4, 5, 6, 7 en 8.

Verloop

Vandaag gaan we met de geïnterneerden naar de bibliotheek. Eenmaal daar aangekomen wordt eerst aan B, D en S de bedoeling uitgelegd. Er wordt verteld dat we een kruidentuin binnenshuis zullen aanleggen en dat we dus eerst informatie zullen moeten verzamelen over hoe men een grond moet aanleggen en welke kruiden we kunnen planten/zaaien. D zit bedenkelijk te kijken en er wordt gevraagd of ze iets niet snapt. Ze herhaalt even wat gezegd wordt om zeker te zijn dat ze het goed begrepen heeft. D wil dus zeker haar verantwoordelijkheid nemen om een goed werk te leveren. D heeft al wat ervaring met het aanleggen van een kruidentuin dus kan ook wat tips meegeven indien nodig.

Na de uitleg gaat D eerst naar het overzichtsblad met alle rubrieken. Daar kijkt ze of ze iets kan vinden dat gelinkt is aan de natuur en dat vindt ze ook. Onmiddellijk begint ze te zoeken in de rekken. De rest van het groepje volgt haar. D begint ijverig te kijken in de boeken en af en toe vraagt ze of dit een geschikt boek zou zijn. Door haar richtlijnen te geven zoals eerst de inhoudsopgave raadplegen gaat alles nog vlotter. Ze volgt de raad op en vindt op die manier een tweetal boeken die we kunnen gebruiken. Door haar dan ook een compliment te geven voor haar zoekresultaten voelt ze zich goed en tevreden. Het blijft belangrijk om sturing te bieden indien dit nodig is. D had nochtans beloofd aan S om samen te werken maar dit heeft ze niet gedaan, ze wou vooral alleen zoeken. Af en toe hebben ze wel eens met elkaar vergeleken of iets overlegd, wat naar sociaal contact toe goed is. D gaat volledig op in deze activiteit. Ze is altijd gemotiveerd maar toch is het nodig om haar wat te begrenzen in haar enthousiasme. D is zodanig gefascineerd door al die boeken dat ze de tijd uit het oog verliest. Er moet dan ook op gewezen worden dat ze nog even heeft om haar cd's uit te zoeken en dat het dan tijd is om te vertrekken. Achteraf wordt nagegaan wat ze vindt van de activiteit en van haar prestatie. Ze meldt dat ze het leerrijk vindt en weer nieuwe dingen heeft bijgeleerd zoals eerst zoeken in de inhoudsopgave en dan pas kijken of er iets bruikbaar bijzit. Ze vindt ook dat ze goed werk geleverd heeft maar dat ze wel tijd te kort kwam. Algemeen is ze overtuigd dat alles goed verlopen is.

Besluit

D heeft goed werk geleverd. Ze heeft zich volledig laten meeslepen tijdens de activiteit zodat ze het uur uit het oog is verloren. D heeft dan ook moeilijkheden om zich te oriënteren in de tijd. Naar agressie toe was er niets op te merken. D heeft zich goed gedragen. Ze nam wel constant de leiding. D neemt graag onmiddellijk het hef in eigen handen. Soms kan dit positief zijn maar het gebeurt dat we haar wat moeten remmen in haar handelen. Hier heeft ze wel correct en zelfstandig gehandeld. D wist goed wat ze moest doen.

(Zelf)-structurering

D is planmatig te werk gegaan. Ze heeft goed geluisterd naar wat van haar verwacht werd en wenste nog eens zelf alle stappen op te sommen. Bij het opzoeken heeft ze eerst gekeken in welke rubriek ze moest gaan zoeken en dan is ze uiteindelijk in de boeken gaan bladeren. Hier was het nodig om sturing te bieden. Ze heeft het advies dan ook verder opgevolgd. Door haar enthousiasme is ze de tijd uit het oog verloren. Er regelmatig op wijzen dat ze op de klok moet letten zal er voor zorgen dat ze vlugger een idee krijgt hoeveel tijd ze aan elke stap mag besteden.

Verantwoordelijkheidsgevoel

Op vlak van verantwoordelijkheid is het alleen maar positief. Ze heeft alles bijna zelfstandig uitgevoerd en haar opzoekingen hebben resultaat opgeleverd. Ze heeft zich als leider geprofileerd.

Sociale vaardigheden

D heeft heel goed geluisterd naar de verwachtingen en stelde ook op een beleefde manier vragen indien ze dit nodig vond. Bij het geven van de richtlijnen, aanvaardde ze die en ze paste die ook toe. Op vlak van samenwerking had ze beloofd aan S om samen een team te vormen maar deze belofte is ze niet nagekomen. D is onmiddellijk begonnen aan de activiteit. Ze was zo gedreven dat ze alles op eigen houtje uitgevoerd heeft. Tussendoor hebben ze wel eens elkaars opzoekwerk vergeleken en goedgekeurd. D heeft ook geen woedeaanval vertoond en bleef bij alles rustig. Dit kwam vooral door de rustige sfeer die er hing. D had ook af en toe de aandacht nodig van de begeleider, wat voor haar veel betekent.

Zelfvoldoening

Naar zelfvoldoening toe vindt ze van zichzelf dat dit zeker is ingevuld. Ze is overtuigd dat ze goed werk geleverd heeft en was dan ook blij dat ze twee boeken gevonden had. Doordat ze al vaak in de bibliotheek geweest was en goed wist wat ze moest doen, is ze zelfverzekerd aan de opdracht begonnen. Het resultaat (namelijk twee boeken) na al dat opzoekwerk geeft D de nodige voldoening. Op deze manier wordt haar eigenwaardegevoel opgekrikt. Ze vond het ook een leerrijke en interessante activiteit.

7.4.3.4 Opstellen van het stappenplan voor grond en kruiden

Doelstellingen

1, 2, 4, 5, 6, 7 en 8.

Verloop

Voor deze activiteit wordt eerst bij D langs gegaan op cel om met haar het tijdsbestedingsmodel in te vullen. Alvorens een korte uitleg rond wat de bedoeling is van het opstellen van het stappenplan, wanneer het doorgaat en waar, wordt de eerste stap opgesteld. Zo wordt voor D alles duidelijker. Het is

voor D wel wat moeilijk om er een bepaalde tijd op te kleven maar ze heeft het toch geprobeerd. Daarna wordt de eerste stap geëvalueerd. Deze stap dient om te controleren als ze alles begrepen heeft, of ze alles zal kunnen uitvoeren, of ze pauze ingelast heeft en of de nodige materialen aanwezig zijn. Alles is in orde. Na die twee stappen gaan we uiteindelijk over naar het uitvoeren van de activiteit. Dit gebeurt op de geplande dag.

Vandaag gaan we het stappenplan opstellen. Het nodige materiaal is aanwezig. Ook de evaluatieblaadjes hebben ze in de hand. Op deze manier tonen ze dat ze goed op de hoogte zijn dat het stappenplan vandaag geprogrammeerd staat. Een complimentje geven doet hen dan ook deugd. Vooraleer we van start gaan wordt er eerst nagegaan of ze nog weten wat de bedoeling is. Voor D vormt dit geen probleem. Ze begint dan ook gemotiveerd aan de opdracht met de richtlijnen van de vorige keer in de bibliotheek in haar achterhoofd. Alles verloopt vlot. Ze zoekt heel gericht en werkt ook af en toe eens samen met iemand indien er twijfels zijn over iets. Het volledig zelf opzoeken zorgt ervoor dat D trots is op zichzelf en geeft haar zelfvoldoening. Omwille van het werk dat nog moet worden uitgevoerd, zijn we beperkt in tijd. Na een uurtje moet de taak dan ook afgerond worden waardoor niet alles is uitgevoerd kunnen worden.

We evalueren eerst nog het tijdsbestedingsmodel en vullen ook het dagboek in. De vragen worden individueel overlopen. Daarin zien we duidelijk naar voor komen dat we dus zeker onvoldoende tijd hadden Normaal hadden we voorzien om drie uren intensief te werken mits inlassing van pauze. Dit hebben we dus niet kunnen verwezenlijken. We hebben ongeveer een klein uurtje kunnen werken. D was dan ook ontgoocheld dat we niet alles hebben kunnen uitvoeren. Voor haar is dit logisch omdat ze al problemen heeft met tijdsbesef. Er is dan ook een nieuwe planning opgesteld voor de volgende twee dagen. Hierin zijn we veel strikter geweest. Op vlak van tijd hebben we maar een halfuurtje gepland zodat ze daarna ook nog kunnen werken. We hebben eerst goed bekeken wat we nog allemaal moeten doen en op basis daarvan hebben we de tijd bepaald. Hoe ze te werk gaan, waar en met wie blijft hetzelfde. Deze planning hebben we dan ook toegepast de twee volgende dagen en met succes. Er was veel meer samenwerking omdat ze nu goed wist wat haar taak was.

Besluit

D heeft een goede prestatie neergezet samen met de anderen. Er was een goede samenwerking en er werd goed geluisterd naar elkaar. Iedereen kreeg de kans om zich te ontplooien. Voor D was dit een activiteit waar ze veel van bijgeleerd heeft. Voor haar was dit zinvol. Ze heeft ook vaak gerichte vragen gesteld om beter te kunnen presteren. Naar het einde toe was er nog amper sturing nodig, alles liep van een leien dakje. Toch blijft het belangrijk om als therapeut alles in goede banen te leiden

(Zelf)-structurering

Hier is weinig op aan te merken. Ze is volledig gestructureerd te werk gaan. D heeft eerst de inhoudsopgave geraadpleegd om vervolgens op de verwezen pagina's te gaan kijken of er bruikbare informatie aanwezig was. Deze werkwijze heeft ze volledig zelfstandig uitgevoerd. De richtlijnen die ik haar gegeven had in de bibliotheek heeft ze hier zelf toegepast. D is dan ook bereid om dingen bij te

leren waardoor ze de tips van de vorige keer bij deze activiteit heeft toegepast. Sturing is er hier dan ook niet aan te pas gekomen. D heeft een goede prestatie neergezet.

Verantwoordelijkheidsgevoel

Doordat ze zo gestructureerd te werk gegaan is, heeft ze dan ook zeker haar verantwoordelijkheid genomen. D heeft zich over de hele lijn ingezet en is blijven zoeken tot ze iets gevonden had. Motivering van buitenaf was hier zelfs niet nodig. Ook toen de gegevens samengelegd werden en we het stappenplan opstelden was er een volledige medewerking van haar. Hier kan alleen maar gezegd worden dat de doelstelling volledig is bereikt.

Sociale vaardigheden

D heeft af en toe samen gewerkt met een teamgenoot. De eerste dag was de samenwerking wel wat zoek omdat ze zelf nog wat onzeker waren of ze al dan niet goed bezig waren. Door hen daarin dan wat te sturen en te stimuleren verbeterde het coöperatief werken. Ze zochten samen naar bruikbare gegevens voor het stappenplan. Er werd ook onderling afgesproken wie welk stuk zou lezen. Hier kan dus zeker gesproken worden van een goede wisselwerking tussen beide geïnterneerden. Ook bij het samenstellen van het stappenplan was er een volledige medewerking van D. Indien zij vragen had over iets gebeurde dit aan de hand van open vragen en was dit steeds op een beleefd manier. Agressief gedrag heeft hier dus niet de bovenhand gekregen. Door dan ook in een klein groepje te werken kon de aandacht mooi verdeeld worden. Dit is wat D nodig heeft.

Zelfvoldoening

Voor D bracht deze opdracht zeker voldoening met zich mee. Het feit dat ze zelf alles mocht opzoeken zorgde ervoor dat ze trots was op zichzelf. Haar eigen zin mogen doen stimuleerde haar eigenwaardegevoel. Ook het resultaat dat ze had na al dat zoekwerk bezorgde haar een zelfvoldaan gevoel.

7.4.3.5 Het maken van een bloemstukje

Doelstellingen

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 en 9.

Verloop

Vooraleer we aan de activiteit beginnen wordt eerst het tijdsbestedingsmodel ingevuld. Dit is ingevuld na het opstellen van het stappenplan (zie vorige activiteit). D weet op voorhand dat het materiaal aanwezig is, wanneer het doorgaat, met wie ze samenwerkt en hoelang de opdracht mag duren. Vooraleer de werkwijze wordt genoteerd, gaan we na of D een idee heeft hoe ze aan zoiets begint. D weet een aantal juiste stappen maar het vormt nog niet echt een geheel. Door met haar alles te overlopen krijgt ze zo een beter beeld van dit alles.

Vandaag gaan we een bloemstukje creëren. Al het materiaal ligt klaar en ook het schuim is al op maat gesneden zodat we zeker geen tijd zouden verliezen. Opnieuw wordt eerst nagegaan hoe ze te werk zullen gaan. D weet goed wat van haar verwacht wordt en start dan ook gemotiveerd. D wil iets anders creëren dan de rest en past dit dan ook onmiddellijk toe. Ze krijgt er maar niet genoeg van. Als ze alle bloemen ziet weet ze niet wat ze eerst moet nemen. Af en toe vraagt D eens de mening van de anderen maar toch blijft het haar eigen creatie. Ze gaat volledig op in de pracht van die bloemen en leeft dan ook in haar eigen wereld. D krijgt af en toe eens een complimentje, maar ze heeft weinig bevordering nodig voor haar eigenwaardegevoel omdat het resultaat dat ze gevormd heeft voor haar al voldoening geeft. Af en toe polst D hoeveel tijd ze nog heeft. Door dit dan ook regelmatig te herhalen, kan ze zo beter plannen.

De geïnterneerden werken met snijbloemen, mos, dennenappels en bladeren wat dus rechtstreeks contact is met groen uit de natuur. Alleen al de geur en het uitzicht van de bloemen zorgen ervoor dat het aangenaam is voor hen. Deze zaken zorgen voor voldoening en voor een aangename sfeer in de groep. Af en toe geeft ze dan ook eens een complimentje aan de rest.

Besluit

D heeft hier een goede prestatie neergezet. Het werken met groen heeft ze positief beleefd.

Zij ervoer deze activiteit anders dan de rest. Door het werken met levende bloemde bloeide ze helemaal open. Dit was een moment voor D waar zij en de bloemen centraal stonden. Ze vond dat de natuur echt binnen gebracht was in de gevangenis.

(Zelf)-structurering

D is heel planmatig te werk gegaan. Door op voorhand met haar de planning op te stellen heeft ze zelf alles stapsgewijs kunnen uitvoeren op het moment zelf. Ze ging dan ook onmiddellijk van start want ze wist wat van haar verwacht werd. Voor haar betekent dat tijdsbestedingsmodel dan ook veel. Het geeft haar vertrouwen op voorhand te weten wat van haar wordt verwacht en hoeveel tijd ze heeft. De voorbereiding geeft haar de kans vooraf al eens na te denken over wat ze zou creëren.

Verantwoordelijkheidsgevoel

D heeft zich gedurende deze activiteit volledig ingezet. Ze leefde in haar eigen wereldje waar ze ongestoord kon werken. Ze was dan ook van plan om een mooi stukje te maken. D ging heel precies te werk en was het langst bezig aan deze activiteit. Ze wou zich volledig geven. Het resultaat was dan ook iets om gezien te worden.

Sociale vaardigheden

Dit was een activiteit die alleen werd uitgevoerd. Iedereen moest een eigen bloemstukje maken naar eigen creatie. Van een echte samenwerking was er dus geen sprake. Toch zonder stimulering gaven ze elkaar complimenten of tips indien ze even hun creativiteit kwijt waren. Er was ook een goede sfeer tussen

de geïnterneerden onderling. D was wel de enige die zich wat afzonderde van de rest omdat ze zo opging in haar bloemstukje. Indien ze iets wou vragen gebeurde dit steeds op een gepaste manier. Op vlak van haar gedrag kan er alleen maar positief gesproken worden. Voor D bracht deze activiteit rust en ontspanning teweeg.

Zelfvoldoening

D was heel tevreden van het resultaat dat ze gerealiseerd had. Ook de complimentjes die ze kreeg van de rest deed haar deugd. Het bezig zijn met natuurmaterialen gaf D al voldoening. Het was een vernieuwende activiteit. Het was zelfs niet nodig om D complimentje te geven, ze voelde zich heel zelfzeker. Ze wist goed wat ze ging doen. Dit allemaal doordat ze op voorhand al uitleg had gekregen.

7.5 Geïnterneerde 3: B

B is een 47-jarige vrouw en één van de oudere vrouwen in het Penitentiair Complex. Bij B is de volgende diagnose vastgesteld: een licht mentale handicap en depressiviteit. B heeft een laag zelfbeeld en dit is een punt waar veel aandacht aan moet besteed worden. Ze verblijft in de gevangenis sinds 1997.

7.5.1 Klinisch beeld volgens Reed en Sanderson

Functies en vaardigheden

- Sensomotorische functies en vaardigheden
 - B is rechtshandig
 - Ze heeft een slechte coördinatie van de motoriek → heeft veel gerelateerd aan medicatie
 - Fijne motoriek → geen vloeiende bewegingen bij het knippen en tekenen
 - Evenwicht is wankelend
 - Vingerneusproef is schokkerig maar correct
 - B heeft een goede fysieke uithouding
 - Rechtervoet roteert naar buiten

- Cognitieve functies en vaardigheden
 - B heeft een basiskennis van taal en schrijven
 - Gedicteerde woorden lukken vlot
 - Lange of vreemde woorden schrijven lukt niet
 - Algemene kennis niet aanwezig
 - Kennis voor aardrijkskunde en geschiedenis is niet veel
 - Laag IQ: 60 (Raven)
 - Communicatievaardigheden zijn zwak
 - Kan een beetje lezen
 - Articulatieproblemen

- Auditieve perceptie aanwezig → luistert goed naar wat van haar verwacht wordt
 - Hulp nodig bij het plannen van activiteiten
 - Heeft geen kennis van borden langs de weg
 - B heeft veel structuur nodig
- Intrapersoonlijke functies en vaardigheden
- B is gemotiveerd om aan een activiteit te beginnen
 - B is ordevol en stipt
 - B heeft minderwaardigheidsgevoelens door haar huidandoening → zegt dit vaak
 - B is heel onzeker en moet vaak aangemoedigd worden
 - B is soms angstig en teruggetrokken
 - B kan ook agressief zijn of gefrustreerd zijn als het haar te veel wordt
- Interpersoonlijke functies en vaardigheden
- Ten opzichte van het personeel → beleefd en rustig, zegt altijd vriendelijk goedendag tegen iedereen
 - Ten opzichte van medegeïnterneerden → vriendelijk
 - B wordt goed opgenomen in de leefgroep
 - Heeft niet vaak bezoek van haar zoon → om de drie maanden gaat ze op bezoek
 - Kan in groep participeren

Handelingsgebieden

- Zelfredzaamheid
- Lichamelijke en huishoudelijke zorg → altijd in orde
 - Bij de kantine van B moet er vooral gelet worden dat ze gezonde voeding eet. Anders besteedt ze haar budget goed.
 - Er is een vooropgestelde wekschema waar B zich moet aan houden
- Productiviteit
- B is verantwoordelijk voor het atelier beneden → B doet dit heel goed en zorgt altijd dat het netjes is
 - B werk graag in het atelier voor arbeidstherapie
 - Neemt de rol in van geïnterneerde
 - Er is een vooropgesteld wekschema waar B zich moet aan houden
- Ontspanning
- B luistert graag naar muziek
 - B borduurt graag
 - Werkt graag in de tuin
 - Doet graag aan sport
 - Kookt graag

- Neem graag deel aan de polyvalente zaal
- Maakt graag puzzels

Omstandigheden/Samenleving

- Fysieke omgeving

- B verblijft op cel
- Gaat soms een uurtje naar buiten voor de wandeling

- Sociale omgeving

- Krijgt niet vaak bezoek → om de 3 maanden bezoekt ze haar zoon die in een pleeggezin verblijft
- Heeft een goed contact met personeel en medegeïnterneerden

7.5.2 Doelstellingen

7.5.2.1 Ergotherapeutische doelstellingen op lange termijn

Zie 7.2.1.

7.5.2.2 Ergotherapeutische doelstellingen op korte termijn

- B kan planmatig en zorgvuldig de geplande activiteit uitvoeren (1)
- B kan zelfstandig een voorgestructureerde opdracht uitvoeren (2)
- B kan opruimen, ordenen, opbergen (3)
- B kan haar verantwoordelijkheid opnemen (4)
- B kan zich op een sociaal aanvaardbare manier gedragen (5)
- B kan haar eigenwaardegevoel opkrikken (6)
- B kan zich positief uitlaten via een activiteit (7)
- B kan huiselijkheid creëren binnen het gevangenschap (8)

7.5.3 Activiteiten

7.5.3.1 Schoonmaken van de kinderwandeling

Doelstellingen

1, 2, 3, 4, 5, 6 en 7.

Verloop

Vooraleer we naar de kinderwandeling gaan wordt er eerst samen besproken wat we allemaal nodig hebben en hoelang we die activiteit zullen uitvoeren. Er wordt dus een kleine planning opgesteld. B verzamelt een aantal materialen die we zullen nodig hebben en vertrekt dan richting de kinderwandeling.

Eenmaal buiten wordt er kort uitgelegd wat de bedoeling is zodat ze weten wat hen te doen staat. B luistert goed en neemt dan een hark, handschoenen en een matje voor haar knieën. B stapt zelfzeker en recht op haar doel af. Haar taak bestaat er in om het onkruid te verwijderen en om die dan in de kruiwagen te gooien. B werkt graag in de tuin en vertelt dat ze dit nog gedaan heeft. Toen ze in een psychiatrische instelling verbleef was dit één van de dagelijkse zaken die men daar uitoefent. Normaal is B heel onzeker maar deze keer niet. Ze heeft ook geen enkele keer om raad gevraagd. B werkt planmatig en heeft geen richtlijnen nodig.

Ze is zodanig gefascineerd door wat ze doet dat ze naast het onkruid ook een stuk van het gras verwijdert. Het is belangrijk om hier duidelijk te maken dat dit niet kan maar B lacht en doet gewoon verder. Ook de ergotherapeut wijst haar erop maar toch vindt ze dat dit stuk ook verwijderd moet worden. B is zo zelfzeker dat ze gewoon haar eigen ding wil doen. Normaal heeft B bij alles bevestiging nodig maar hier niet. Voor B brengt deze activiteit zeker voldoening met zich mee. Het is ook aangenaam dat deze activiteit zich buiten afspeelt.

Wanneer de activiteit bijna ten einde loopt verzamelt B al haar materiaal en zorgt ze ervoor dat ze gebruiksklaar zijn voor een volgende keer. Achteraf vertelt ze dat ze dit heel graag doet en zich volledig kan uitleven. B heeft zich volledig gegeven in deze taak. Voor haar is deze activiteit meer dan geslaagd.

Besluit

B is iemand die heel onzeker is en voor wie het belangrijk is haar eigenwaardegevoel te bevorderen. Omdat ze de activiteit reeds kent, werkt ze heel zelfzeker. Op vlak van structuur was er niets aan te merken. B kon zich volledig uitleven in deze activiteit en dit merkte je ook. B voelt zich als herboren als ze buiten werkt. Voor haar is deze activiteit ideaal om even haar zorgen te vergeten. Ze geniet van de buitenlucht en de laatste zonnestrallen die op haar gezicht vallen. Ze vindt het dan ook spijtig wanneer de activiteit ten einde loopt.

(Zelf)-structurering

B is planmatig te werk gegaan. Haar eerste stap was het materiaal verzamelen om vervolgens het onkruid los te maken en in de kruiwagen te gooien. Wanneer de activiteit ten einde liep verzamelde ze al het materiaal en borg alles op. B heeft geen enkele keer om hulp gevraagd en dit is allemaal te verklaren uit het feit dat ze dit nog gedaan heeft en de opeenvolgende stappen al kent. B had een planning in haar hoofd en heeft die ook zorgvuldig toegepast.

Verantwoordelijkheidsgevoel

Op dit vlak is alles volledig ingevuld. Haar taak heeft ze ten harte genomen en ze heeft zich volledig ingezet. B had voldoende stimulatie om haar taak uit te voeren. Ze was zo gedreven dat sturing niet nodig was. Wat het opruimen betreft heeft ze dit zelfstandig uitgevoerd.

Sociale vaardigheden

Sociale vaardigheden zijn hier niet echt aan te pas gekomen. B heeft amper iets gevraagd en ze heeft ook met niemand anders samen gewerkt. Dit was ook niet de bedoeling. Het was wel toegelaten een praatje te maken terwijl ze aan het werken was. B leefde in haar eigen wereldje waarin ze openbloede. Er werd niet gevraagd samen te werken met anderen. Dat ze het gras niet moest verwijderen, daar heeft ze geen gehoor aan gegeven. Dit was eerder een negatieve houding. Normaal luistert B altijd goed naar richtlijnen maar door haar zelfzekerheid bij deze activiteit heeft ze haar eigen ding gedaan.

Zelfvoldoening

B haalde zeker zelfvoldoening uit de activiteit. Ze was achteraf dan ook tevreden over haar prestatie. Voor B gaf deze activiteit alleen al voldoening omdat het zich buiten afspeelde. Ook het feit dat ze de opdracht al meerdere keren gedaan had gaf haar zelfvertrouwen waardoor ze dus zeker was van haar stuk.

7.5.3.2 Kookactiviteit

Doelstellingen

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 en 8.

Verloop

Vooraleer er gestart wordt aan de activiteit wordt er stap voor stap uitgelegd wat er moet gebeuren. Dit geeft B een houvast en zo kan ze voor zichzelf een eigen planning gaan maken. Na alles overlopen te hebben, begint B onmiddellijk al haar materiaal te verzamelen. Ze neemt een plank en een mesje en begint de groenten te snijden. Ondertussen wordt er nagegaan of alles aanwezig is. Dit doet ze vlot. Ze volgt stap voor stap het recept zoals het is aangeraden.

Ondertussen komt S haar helpen met de bereiding van de spaghetti omdat we met te weinig mensen zijn. B legt uit wat zij voor haar rekening neemt en S doet dan de rest. Zo is er een duidelijke regeling. Tussendoor wordt er gepraat en af en toe gelachen. Er is een goede samenwerking tussen de twee.

Eenmaal alles gesneden is, wordt alles gestoofd en bereidt B samen met S de saus. Alles verloopt planmatig mits af en toe wat ondersteuning. Wat opvalt is dat B geregeld bevestiging nodig heeft over wat ze doet en die wordt haar ook gegeven. Hierin verschilt ze duidelijk van S. Het stellen van bijvragen om B op de goede weg te zetten is er niet echt aan te pas gekomen. B voert alles alleen uit en na iedere stap staat ze even stil of het de goede is. Onze rol bestaat erin haar te bevestigen. Haar onzekerheid speelt een grote rol in wat ze doet.

Wanneer haar gerecht stilletjes aan meer tot zijn recht begint te komen voelt B zich zelfzekerder. Af en toe proeft ze eens van de saus en ook van de geur krijgt ze niet genoeg. De huiselijkheid is hier zeker opgewekt. B brengt nog de laatste toets aan het gerecht. Wanneer alles klaar is, wast ze af wat aan het aanrecht staat. Achteraf wordt er dan een kleine evaluatie gehouden om na te gaan wat ze vindt van haar prestatie. Ze is verrast van de goede samenwerking, ze is

tevreden van haar zelfstandig werk en de goede prestatie die ze heeft neergezet. Zo stapt B tevreden naar haar cel.

Besluit

B is iemand die heel onzeker is bij alles wat nieuw is voor haar. Op vlak van structurering was er niets op aan te merken. Af en toe had ze wel bevestiging nodig in wat ze deed. Door haar regelmatig een compliment te geven bevorder je haar eigenwaarde. Ook de huiselijkheid heeft ze zeker binnen gebracht in de keuken.

(Zelf)-structurering

B is heel gestructureerd te werk gegaan. Nadat we alles even overlopen hadden, is ze onmiddellijk gestart. Veel bijvragen moesten niet gesteld worden. Enkel bij een aantal onzekerheden had ze wat bevestiging nodig. Het is wel goed voor B om altijd alles even te overlopen. Dit geeft haar meer houvast. Ze heeft een goed tijdsbesef want ze heeft ook alles binnen de tijd kunnen uitvoeren. De basisstappen bij de voorbereiding zijn bijna altijd dezelfde waardoor B goed wist wat ze moet doen. Enkel bij het bereiden zelf heeft ze dan wat sturing nodig. Doordat B ook leesproblemen heeft, het ze moeite met het overlopen van het recept. Door dat op voorhand te doen of af en toe iets te vragen aan haar medegenoot of aan de begeleider probeerde ze toch gestructureerd te werken.

Verantwoordelijkheidsgevoel

B heeft haar verantwoordelijkheid over de hele lijn genomen. Ze heeft zich volledig ingezet voor het recept dat zij gekozen had. Door verantwoordelijkheid te nemen is ze dan ook tot een goed eindresultaat gekomen. Na het koken vergeten er veel dat de afwas ook een onderdeel is van een kookactiviteit. Hier had B geen probleem mee en is dan ook zonder sturing beginnen afwassen en daarna alles op zijn plaats gaan zetten.

Sociale vaardigheden

Er was een hele goede samenwerking met S. De geïnterneerden hebben de taken goed verdeeld zodat iedereen een deeltje voor zijn rekening nam. Daarna hebben ze ook samen het gerecht tot één geheel gemaakt. Tussendoor werd er af en toe eens gepraat en gelachen wat zeker niet mag ontbreken. Een gezellige en relaxte sfeer creëren is van belang. Ten opzichte van ons was ze ook heel beleefd wanneer ze iets moest vragen.

Zelfvoldoening

B had zeker voldoening van haar gerecht. Af en toe een complimentje geven en duidelijk maken dat ze goed bezig was betekent veel voor B. Naarmate ze zag dat het gerecht meer vorm kreeg begon ze zelfzekerder te worden en was ze ook tevreden van haar prestatie. B heeft dan ook een positieve evaluatie gemaakt.

7.5.3.3 Informatie opzoeken in de bibliotheek omtrent het aanleggen van een kruidentuin

Doelstellingen

1, 2, 4, 5, 6 en 7.

Verloop

Vandaag gaan we met de geïnterneerden naar de bibliotheek. Eenmaal daar aangekomen wordt eerst aan B, D en S de bedoeling uitgelegd. Er wordt uitgelegd dat we een kruidentuin binnenshuis zullen aanleggen en dat we dus eerst informatie zullen moeten verzamelen over hoe je een grond moet aanleggen en welke kruiden we kunnen planten/zaaien. B heeft vroeger veel gewerkt in een moestuin en weet dus goed hoe ze hieraan moet beginnen. Toch vindt ze het opzoeken op zich wat moeilijk. Na de uitleg gaan ze aan de slag. Bij deze activiteit is er niet op voorhand met hen overlopen hoe je best te werk gaat. Alles wordt volledig door hen bepaald omdat er geen tijd was om het tijdsbestedingsmodel toe te passen.

B begint willekeurig te zoeken zonder eerst goed na te denken welke stappen ze moet nemen. Wanneer ze ziet dat D naar het overzichtsblad gaat, volgt ze haar. B wacht af tot ze merkt dat D iets bruikbaars vindt. De reden hiervoor is waarschijnlijk haar leesprobleem. Ze volgt dan D naar het rek waar de boeken over de natuur zich zouden moeten bevinden. B laat haar handelen volledig afstellen op haar teamgenoot, de onzekerheid zie je dus duidelijk naar voor komen. Bij het opzoeken zelf verloopt alles wat chaotisch. B weet niet goed hoe ze hier moet aan beginnen en vraagt dan ook vaak hulp. Door haar richtlijnen te geven en haar te blijven motiveren brengt ze het er toch nog goed vanaf. Haar zoekwerk levert haar twee bruikbare boeken op.

Ook bij B moet er gewezen worden op de tijd. B is zodanig gefascineerd en voelt zich nu zo zelfzeker zodat ze gewoon verder blijft zoeken. Achteraf wordt bij B gepolst wat ze van haar prestatie vond. Ze zei dat ze in het begin wat zenuwachtig was omdat ze schrik had dat ze niets zou vinden. Maar met de nodige sturing was ze dan toch tevreden. Duidelijk maken dat ze zich goed ingezet heeft, betekent veel voor haar.

Besluit

Bij B blijft het belangrijk om het eigenwaardegevoel te bevorderen. Alles wat nieuw is bezorgt haar onrust. Eenmaal ze het onder de knie heeft en ze wat hulp krijgt wordt ze zekerder van haar stuk. Ze heeft zich volledig kunnen laten gaan in die activiteit, ze was zelfs de tijd uit het oog verloren. Haar verder bevorderen en aanmoedigen blijft de boodschap.

(Zelf)-structurering

Voor B was planmatig werken wat moeilijker. Al van in het begin verliep het niet zo vlot. B wist niet goed hoe ze aan de opdracht zou beginnen. Door D te volgen wist ze waar ze moest zoeken. Ook bij het zoeken in de boeken verliep het wat chaotisch. Ze bladerde door de boeken of vroeg onmiddellijk of dit een geschikt

boek was. Haar sturen in haar handelen, tips geven en rustig benaderen is belangrijk voor B. Door haar erop te wijzen eerst de inhoudsopgave te raadplegen in plaats van te bladeren is ze vlugger tot een goed eindresultaat gekomen. Het is hier dan ook de bedoeling dat ze deze tip toepast bij de andere georganiseerde activiteiten. Het is wel zo dat B niet goed kan lezen wat nog voor een extra belemmering zorgde. Voor B verlopen nieuwe activiteiten altijd wat moeilijker. Eenmaal ze die onder de knie heeft kan ze planmatig werken.

Verantwoordelijkheidsgevoel

Ze heeft haar verantwoordelijkheid genomen. Ze heeft het zeker niet opgegeven ook al vlotte het niet echt in het begin. B is zich blijven inzetten in het op zoek gaan naar geschikte boeken. Daarvoor is ze dan ook beloond geworden met het vinden van twee geschikte boeken. Verantwoordelijkheid is dus voldoende ingevuld.

Sociale vaardigheden

Van teamwork was er niet echt sprake. B heeft met niemand samengewerkt ook al mocht ze dit. Waarschijnlijk omdat ze wist dat dit niet zo goed zou gaan omwille van haar leesprobleem. Ze heeft wel hulp gevraagd. Dit gebeurde op een gepaste en beleefde manier. Ze luisterde goed naar de raad en paste die ook toe waardoor het naar het einde toe vlotter verliep. Haar stimuleren om samen te werken is hier dan ook naar voor gekomen. Doordat ze zich al wat onzeker voelde was het dan ook goed om haar individueel te begeleiden.

Zelfvoldoening

In het begin was B wat onzeker. Ze zei onmiddellijk dat ze moeilijkheden had met lezen. Tijdens het verdere verloop van de zoekopdracht heeft ze toch geregeld bevestiging nodig gehad. We begeleiden haar en samen overliepen we de boeken. Ze voelde zich op die manier zelfzekerder en rustiger. Met onze hulp heeft ze een tweetal boeken gevonden. Haar trots kan niet op. Vertrouwen en veiligheid bieden is voor haar belangrijk. Door haar een aantal richtlijnen te geven werd ze zelfzekerder. Naar het einde toe verliep het vlotter. Haar zelfvoldoening was in het begin wat laag maar het ging in stijgende lijn.

7.5.3.4 Opstellen van het stappenplan voor grond en kruiden

Doelstellingen

1, 2, 4, 5, 6 en 7.

Verloop

Voor deze activiteit wordt eerst bij B langs gegaan op cel om met haar het tijdsbestedingsmodel in te vullen. Alvorens een korte uitleg wat de bedoeling is van het opstellen van het stappenplan, wanneer het doorgaat en waar, wordt de eerste stap opgesteld. Zo wordt alles duidelijker. Het is voor B wel wat moeilijk om er een bepaalde tijd op te kleven. Door haar gerust te stellen dat het in het begin wat zoeken is, maar dat ze dit wel zal leren na een aantal keer, wordt ze opnieuw kalmer. Daarna wordt met B de eerste stap geëvalueerd. Deze stap

dient om te controleren of ze alles begrepen heeft, of ze alles zal kunnen uitvoeren, of ze pauze ingelast heeft en of de nodige materialen aanwezig zijn. Dit is allemaal in orde. Na die twee stappen gaan we uiteindelijk over naar het uitvoeren van de activiteit. Dit gebeurt op de geplande dag.

Vandaag gaan we het stappenplan opstellen. Onze boeken die we opgezocht hebben in de bibliotheek, zijn ook aanwezig. Alle drie hebben ze hun blaadje bij om zichzelf achteraf te evalueren. Op deze manier tonen ze dat ze goed op de hoogte zijn dat het stappenplan vandaag geprogrammeerd staat. Een complimentje geven hiervoor doet hen dan ook deugd. Vooraleer we van start gaan wordt er eerst nagegaan of ze nog weten wat de bedoeling is. B wacht af en doet dan ook haar uitleg. Gedurende de activiteit was het wel nodig om B te begeleiden en richtlijnen te geven. Toch wat afstand houden is aangewezen zodanig dat zij alles bepaalt en planmatig te werk gaat. Wanneer B heel wat gevonden heeft en de rest ook, wordt alles bij elkaar gelegd. Iedereen werkt goed mee, er wordt ook goed geluisterd naar elkaar en indien er aanvullingen nodig zijn dan geven ze die. B heeft wel met niemand samengewerkt omdat ze nog wat onzeker is.

Omwille van het werk dat nog moet worden uitgevoerd, zijn we beperkt in tijd. Na een uurtje moet de taak dan ook afgerond worden waardoor niet alles uitgevoerd kon worden.

We evalueren eerst nog het tijdsbestedingsmodel en vullen ook het dagboek in. De vragen worden individueel overlopen. Daarin zien we duidelijk naar voor komen dat we zeker onvoldoende tijd hadden Normaal hadden we voorzien om drie uren intensief te werken mits inlassing van pauze. Dit hebben we dus niet kunnen verwezenlijken. We hebben ongeveer een klein uurtje kunnen werken. Op de vragen van "wat vond je ervan?", "was er een goed contact?" en "wat vond je goed en slecht van jezelf?" antwoordt B dat ze het moeilijk vindt om alles op te zoeken vooral door haar leesprobleem. Ze is teleurgesteld dat we niet alles hebben kunnen uitvoeren. Voor B is dit net alsof de opdracht niet geslaagd is. Naar contact toe vindt ze dat iedereen goed meewerkt en dat er goed geluisterd wordt naar elkaar.

Daarnaast hebben we dan ook een nieuwe planning gemaakt voor de volgende twee dagen. Hierin zijn we veel strikter geweest. Op vlak van tijd hebben we maar een haluurtje gepland zodat ze daarna ook nog kunnen werken. We hebben eerst eens goed bekeken wat we nog allemaal moeten doen en op basis daarvan hebben we de tijd bepaald. Hoe ze te werk gaan, waar en met wie blijft hetzelfde. Deze planning hebben we dan ook toegepast op de twee volgende dagen en met succes. B is blij dat haar planning eindelijk gelukt is.

Op vlak van medewerking is die alleen maar in stijgende lijn gegaan. B had meer en meer zelfvertrouwen en wist ook heel goed hoe ze te werk moest gaan. B heeft dan ook een goed resultaat neergezet. Ze was tevreden over haar prestatie. Dit kwam duidelijk naar voor bij de evaluatie van de vierde planning. Dat alles binnen de tijd is uitgevoerd is voor haar voldoening. Het verdere opzoekwerk rond zowel de grond als de kruiden is heel goed verlopen. Er is ook een uitstekende samenwerking. B voelt zich echt op haar gemak in het groepje en dat straalt ze uit. B heeft samen met rest alles afgewogen en grondig doornomen. Ze hebben dan ook een goed resultaat afgeleverd.

Besluit

B heeft een goede prestatie neergezet. In het begin was ze wat onzeker maar dit is vlug verdwenen. Voor haar was het een houvast dat ze op voorhand wist wat van haar verwacht werd. B is een heel onzeker persoon waarvan haar eigenwaardegevoel bevorderd moet worden. Af en toe een complimentje of een schouderklopje geven doet wonderen.

(Zelf)-structurering

In het begin verliep dit niet echt van een leien dakje. B moest wat gestuurd en gemotiveerd worden. Vooral bij het zoeken van de informatie verliep alles wat chaotisch. We hebben haar dan ook er op moeten wijzen dat ze de inhoudsopgave moest raadplegen. Op deze manier ging het vlotter voor haar. Voor haar is deze opdracht ook al wat moeilijker omwille van haar lees- en schrijfproblemen. Door haar op de goede weg te zetten, heeft ze zich helemaal ontplooid. Nieuwe dingen zijn voor B altijd wat onwennig in het begin maar eenmaal onder de knie kan ze het volledig zelfstandig aan. Ze bekeek eerst de inhoudsopgave, ging dan naar de verwezen pagina om vervolgens eerst globaal te lezen en de belangrijkste stukken eruit te halen en die uiteindelijk op papier te zetten mits hulp. De volgende dagen is haar zelfvertrouwen alleen maar toegenomen. Op het einde werd ook telkens de evaluatie gemaakt en het dagboek ingevuld.

Verantwoordelijkheidsgevoel

Haar verantwoordelijkheid heeft ze zeker genomen. Ze heeft zich volledig ingezet om het stappenplan op te stellen. Ook al lukte het in het begin niet goed, toch heeft ze haar taak ter harte genomen. Over de hele lijn gedurende die drie dagen heeft ze zich zeker verantwoordelijk gedragen.

Sociale vaardigheden

In het begin was B wat onzeker en wou ze liever de hulp inroepen dan samen te werken met de anderen van de groep. We hebben haar dan ook gestuurd in haar handelen. Eenmaal op de goede weg kon ze vlug zelfstandig en gestructureerd werken. Zo ging ze met de anderen ook samenwerken. Ze speelden goed op elkaar in. Zij zocht het kruid op en de anderen keken wat er kon gebruikt worden. Zo kwamen ze tot een goed resultaat. Indien B iets moest vragen deed ze dit op een gepast manier.

Zelfvoldoening

Doordat ze de opdracht meer en meer onder de knie kreeg, groeide haar zelfvertrouwen. Hierdoor verkreeg ze ook het gewenste resultaat waardoor het eigenwaardegevoel steeg. In het begin was die voldoening nog wat zoek omdat onze planning niet echt kon worden nagevolgd. Zo heeft B geleerd dat niet alles vlot verloopt, maar door de moed niet op te geven en één en ander te veranderen het toch nog allemaal goed kan komen.

7.5.3.5 Het maken van een bloemstukje

Doelstellingen

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 en 8.

Verloop

Vooraleer we aan de activiteit beginnen, wordt eerst met B het tijdsbestedingsmodel ingevuld. Dit is ingevuld na het opstellen van het stappenplan (zie vorige activiteit). B weet dat er een bloemstuk gemaakt wordt en dat het materiaal aanwezig is. Terwijl wordt nagegaan of het voor B de eerste keer is dat ze zo'n activiteit uitvoert. In het verleden heeft ze dit al eens gedaan voor een begrafenis toen één van de geïnterneerden gestorven was. Bij de planning komt duidelijk naar voor dat B niet echt meer weet hoe ze aan deze activiteit moet beginnen. Door samen met haar de planning op te stellen en gerichte vragen te stellen weet B wat van haar verwacht wordt. Ook naar tijd toe nemen we het niet te ruim omdat er daarna nog moet gewerkt worden.

Vandaag gaan we een bloemstukje creëren. Al het materiaal ligt klaar en ook het schuim is al op maat gesneden zodat we zeker geen tijd zouden verliezen. Opnieuw wordt eerst nagegaan hoe we te werk zullen gaan. B weet het heel goed en zegt alles zoals we het gepland hebben. De anderen krijgen de kans niet om ook iets te zeggen. B is enorm gefascineerd door de geur van de witte rozen die op tafel liggen en ze neemt er dan ook een hele bos mee. Terwijl B aan de activiteit begint vraagt ze of ze hulp kan krijgen. Haar aanmoedigen en blijven motiveren is hier dan zeker belangrijk. B ziet niet dat sommige bloemen die ze gebruikt te lang zijn. Door het eens voor te tonen begrijpt ze het beter. Verder wordt ook de tip gegeven om haar stukje eens van een afstand te bekijken. Zo ziet B beter wat er nog beter kan.

Wanneer ze klaar is met haar bloemstukje ziet ze dat er nog een aantal bloemen over blijven. Ze vraagt of ze nog eentje mag maken omdat ze het zo tof vindt. B leeft zich volledig in in deze activiteit. Ze begint aan haar tweede stukje en weet dat ze er rekening mee moet houden dat D ook nog bloemen nodig heeft. B gaat daarom aan D vragen wat ze nog allemaal nodig heeft. Ze werkt nog gestructureerder en weet nu goed hoe ze het moet doen. Af en toe geeft B ook een complimentje aan D en S om te zeggen hoe mooi hun bloemstukje is. Ondertussen komt er iemand van de beambten kijken om te zien wat we aan het doen zijn. Ze vindt de stukjes zo mooi dat ze voorstelt om er eentje te maken voor de kerk. B vindt dit een goed idee en vraagt of ze nog een derde mag maken. B gaat volledig op in deze activiteit. Het bevordert nog meer de eigenwaarde omdat ze nu weet dat het een mooi plaatsje zal krijgen. Opnieuw begint ze zelfzeker aan de haar derde stukje, ze begint zelfs een liedje te zingen over rozen. B laat haar creativiteit volledig naar boven komen.

B heeft zeker goed gepresteerd en zegt dan ook dat ze heel goed werk geleverd heeft. Voor ze terug gaat werken helpt ze eerst nog opruimen en overlopen we nog even samen haar evaluatie. Hierin komt naar voor dat ze heel blij is dat ze alles heeft kunnen uitvoeren binnen de tijd. Ze ervaart dit als een hele leuke activiteit. Naar contact toe heeft ze niet samengewerkt met anderen maar ze heeft hen wel af en toe een compliment gegeven door duidelijk te maken dat ze

een mooi bloemstukje gemaakt hebben. Ze vindt dat er niets verkeerd was gelopen. Ook in haar dagboek wordt er niets dan lof geschreven.

Besluit

Het bevorderen van haar eigenwaardegevoel is hier zeker ingevuld. B heeft een prachtige prestatie neergezet en ze was dan ook heel tevreden van zichzelf. Er is ook een huiselijk gevoel bekomen. De bloemstukjes hebben een mooi plaatsje gekregen in 'het zetelke' en in de kerk. 'Het zetelke' is een plaats waar we gezelligheid proberen te creëren. Met deze bloemstukjes is dit nu zeker gelukt. De geïnterneerden werken met levende materialen wat dus rechtsreeks contact is met natuurmateriaal. De geur van de bloemen zorgen voor een aangename groenbeleving en creëert ook huiselijkheid. Voor B was dit een activiteit die meer zou moeten georganiseerd worden. Ze vindt dit eens iets anders dan wat er altijd op het schema georganiseerd staat.

(Zelf)-structurering

Bij de uitvoering zelf heeft B alles volledig zelfstandig uitgevoerd en is hierbij planmatig te werk gegaan. Doordat we het op voorhand hadden overlopen, wist ze heel goed wat haar te doen stond. Bij de afname van het tijdsbestedingsmodel wist B niet goed hoe ze aan een bloemstuk moest beginnen. Door gericht vragen te stellen en de nodige hulp hebben we zo een planning kunnen opstellen. Hierdoor wist B goed hoe ze aan de slag moest gaan. Dus op vlak van structuur kan er gezegd worden dat ze voor de uiteindelijke uitvoering niet wist hoe ze stap voor stap te werk moest gaan. Hier had ze sturing nodig. Op de dag van de uitvoering zelf is het haar wel gelukt doordat ze de planning op voorhand had opgesteld. Voor B blijft het moeilijk om een nieuwe activiteit zelfstandig te gaan structureren. Eenmaal ze die onder de knie heeft vormt dit amper nog een probleem.

Verantwoordelijkheidsgevoel

B heeft zeker haar verantwoordelijkheid genomen. Ze heeft zelfs drie bloemstukjes gemaakt wat dus betekent dat ze meer dan goed scoort op dit vlak. Ook wat betreft het opruimen heeft ze haar verantwoordelijkheid genomen.

Sociale vaardigheden

Dit was een activiteit die alleen werd uitgevoerd. Iedereen moest een eigen bloemstukje maken naar eigen creatie. B heeft wel ten opzichte van de anderen af en toe een complimentje gegeven om te zeggen hoe mooi hun stukje wel was. Ook toen ze nog een tweede bloemstukje wou maken heeft B eerst aan D gevraagd welke bloemen zij nog zou gebruiken. Toen D even niet meer wist hoe ze haar bloemstukje verder ging afwerken heeft B haar enkele suggesties gegeven waar D gebruik van heeft gemaakt. Als B een vraag had heeft ze die altijd op een beleefde manier gesteld zonder opdringerig te zijn.

Zelfvoldoening

Voor iemand met een laag zelfbeeld was ze toch bij deze activiteit heel trots op wat ze gemaakt had en ze had daar zelfs geen bevestiging voor nodig. Ze heeft

het stukje wel eens aan de rest getoond die alleen maar lof konden spreken. Hierdoor vergrootte haar eigenwaardegevoel nog meer. Ook het feit dat ze er drie heeft gemaakt, was voor haar zeker een goede prestatie. Ze was dan ook blij dat er één van die bloemstukjes gebruikt werd in de kerk. Dit was voor haar een nog grotere bevestiging dat hetgeen ze gemaakt had een echt doel had.

7.5.3.6 Het aanleggen van een kruidentuin binnenshuis

Doelstellingen

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 en 8.

Verloop

Op voorhand hebben we het tijdsbestedingsmodel ingevuld zodanig dat er een duidelijke planning kan worden opgesteld. Zoals bij de andere activiteiten weten ze met wie ze gaan samenwerken, dat het materiaal aanwezig is, wat de bedoeling is en hoeveel tijd ze krijgen. Dit model hebben ze al een aantal keer ingevuld zodat de standaardvragen een automatisme worden. Bij de werkwijze hebben ze nog altijd wat sturing nodig

Vandaag starten we met het kruidentuintje binnenshuis. Het materiaal is al aanwezig zodat ze onmiddellijk van start kunnen gaan. Vooraleer dit gebeurt wordt eerst nagegaan wat de eerste stap is. Ze moesten op voorhand het stappenplan overlopen omdat er een aantal dingen veranderd waren. B heeft zeker mijn raad opgevolgd en weet dan ook goed wat ze moet doen. Toch blijft B bij elke nieuwe activiteit zenuwachtig. Vanaf het moment dat zij dan ook een goede manier gevonden heeft voor haar handelingen verdwijnt het nerveus gedrag. B begint vol goede moed de bakken te vullen met aarde. Deze handeling doet ze graag en ze wil dan ook geen handschoenen dragen om zo de aarde tussen haar vingers te voelen. B geniet van dit gevoel, B is dan ook niet bang om haar handen vuil te maken. Hier is er dan ook rechtstreeks contact met natuurelementen. Er is duidelijk groenbeleving. Bij het planten weet B goed wat ze moet doen. Ze plant dan ook systematisch en volgens grootte. Ze plant twee dezelfde plantjes aan de buitenkant en in het midden plant ze dan een grotere en een andere soort. Ze ruikt ook telkens aan iedere plant, ze fleurt er helemaal van op. Enkel bij het losmaken van het potje ondervindt ze wat moeilijkheden. Het nerveus gedrag komt terug naar voor. Door haar dan ook wat richtlijnen te geven, lukt dit al vlotter. Na het planten wordt er telkens een kaartje gemaakt waarop de naam van de plant vermeld staat. Zo weten ze goed wat waar geplant is. Wanneer we bij het zaaien komen, is dit wat moeilijker. Door eerst na te gaan wat ze moeten doen wordt duidelijk dat ze dit niet zo goed weten. Er wordt dan ook gebruik gemaakt van het opgesteld stappenplan. Dit is voor hen een houvast om zo planmatig te werk te gaan. B begint opnieuw de bakken te vullen. Terwijl ze deze handeling uitvoert begint ze te zingen. B zaait de zaden en doet dit heel nauwkeurig. Daarna geeft ze ze allemaal water. Hierbij vraagt ze telkens hoeveel water ze moet geven. Bij het planten wordt er een tip gegeven. Onder de bak staat een reservoir waar het water in loopt. Indien het water daarin loopt, wil dit zeggen dat de plant voldoende water heeft gekregen. Dit onthoudt B goed en ze past dit dan ook toe bij de andere planten. Bij het zaaien is dit wat moeilijker. Hier wordt meegedeeld dat als men ziet dat het water boven de aarde blijft drijven dit wil zeggen dat er geen water meer nodig is. De geïnterneerden

werken hier in de eerste plaats individueel om duidelijk te zien of ze goed weten welke stappen ze moeten zetten. Er is dan ook geen echt sociaal contact. Daarna werken ze samen aan één zaaibak. Ze bespreken eerst waar ze wat gaat zaaien en dan voeren ze het uit. B wil graag eens proeven van de knoflook waardoor S dit ook wil. Er is een goed contact tussen hen.

Na het werk ruimt B alles op en neemt ze zeker haar verantwoordelijkheid. Ze meldt mij dan ook dat ze dit een hele aangename activiteit vindt. Ze heeft zich volledig kunnen uitleven. Voor haar is het ook een activiteit waarbij ze alle zorgen kan vergeten. Ze vindt het ook goed dat er op voorhand een stappenplan is opgesteld. Zo kan ze telkens terugvallen op dat plan. Ze vinden het resultaat ook prachtig en krijgen ook van de medegenoten heel wat complimenten. Dit bevordert hun eigenwaardegevoel. Er wordt ook aangegeven dat ze nu verantwoordelijk wordt gesteld om deze plantjes en zaadjes voldoende water te geven zodat ze niet uitdrogen.

(Zelf)-structurering

Op voorhand hadden we een stappenplan opgesteld dat voor hen een houvast was. Ze konden altijd terugvallen op dit plan. Bij het planten had B geen probleem want ze wist ook goed wat ze moest doen. Ze ging zelfs systematisch te werk zonder dat ze hier hulp kreeg van derden. Enkel bij het zaaien ging het niet altijd vlot. Met behulp van het stappenplan en de richtlijnen die werden gegeven, werd alles duidelijker. Ze had ook de anderen om dingen te bespreken. Op het einde gaf ze dan ook al de planten en zaadjes water. Het was goed om op voorhand dat stappenplan te maken en haar ook de opdracht te geven dit eens te bekijken. Desondanks haar leesprobleem heeft ze dit toch geprobeerd. Er is dan ook gezorgd om alles zo simpel mogelijk uit te leggen. Het blijft ook goed om het tijdsbestedingsmodel op voorhand toe te passen. Het geeft meer zekerheid. Vooral naar nieuwe activiteiten toe zoals deze, zal dit model zeker zijn vruchten afwerpen. Het is wel zo dat ze nog altijd begeleiding nodig heeft maar de begeleider kan zich meer op een afstand houden.

Verantwoordelijkheidsgevoel

Op vlak van verantwoordelijkheid kunnen er geen opmerkingen gemaakt worden. B heeft zich over de hele lijn ingezet. Ook al was ze in het begin zenuwachtig toch stond ze open voor nieuwe dingen. Ook bij het opruimen heeft ze zich ingezet. Ze zorgde ervoor dat alles terug op zijn plaats stond zodat het opnieuw kon gebruikt worden. B is de fatiek van Atelier 2. Dit wil zeggen dat zij er moet voor zorgen dat alles er netjes bij ligt. B neemt deze taak dan ook ter harte.

Sociale vaardigheden

In het begin heeft ieder voor zich gewerkt waardoor er onderling weinig contact was. Naar de begeleider toe stelden ze vragen en dit constant op een beleefde manier. Ze gingen allebei op in hun taak zodat ze dus als het ware in een eigen wereldje leefden. Toen ze samen werkten bij het zaaien was er veel meer sprake van sociaal contact. Ze bespreken alles met elkaar. Ook toen B wou proeven van de knoflook wou S dit ook eens proberen. Je ziet dan ook duidelijk dat ze pas contact met elkaar zochten als ze echt moesten samenwerken.

Zelfvoldoening

B haalde zeker zelfvoldoening uit deze opdracht. Toen ze al die plantjes samen zag staan, wist ze uit zichzelf dat ze dit goed uitgevoerd had. In het begin was ze wat onzeker, wat ze altijd is bij nieuwe handelingen. Door haar dan ook op haar gemak te stellen en haar het nodige vertrouwen te geven, lukte dit al vlotter. Eenmaal B het een aantal keer geprobeerd had en ze dit goed onder de knie had, werkte ze heel zelfstandig. Ook de positieve opmerkingen die gegeven werden door de anderen gaven alleen maar de bevestiging van een goed eindresultaat. Doordat B ook graag werkt in de tuin vulde deze activiteit alle verwachtingen in.

7.6 Geïnterneerde 4: S

S is een 22-jarig meisje dat de volgende diagnose heeft: een borderline persoonlijkheidsstoornis en een mentale handicap. Ze verblijft in het Penitentiair Complex sinds eind april 2008. S gaat ieder weekend op penitentiair verlof en hoopt zo snel mogelijk naar een forensische psychiatrie te gaan om aan haar problematiek te werken. Haar grootste probleem is haar doorzettingsvermogen. Dit vaak bevorderen is dan ook de boodschap.

7.6.1 Klinisch beeld volgens Reed en Sanderson

Functies en vaardigheden

- Sensomotorische functie en vaardigheden
 - Fysieke uithouding → slecht
 - Motorische coördinatie → in orde
 - Auditieve perceptie → in orde
 - Heeft een goede reflex → reageert goed bij het gooien van de bal
- Cognitieve functies en vaardigheden
 - Ze heeft inzicht in haar problematiek en ziekte
 - Op communicatief vlak: als je iets vraagt, antwoordt ze verder is ze relatief stil
 - Lacht graag en luid om de kleinste dingen
 - Hulp nodig bij het plannen van activiteiten
 - Heeft weinig algemene kennis
 - Auditieve perceptie: in orde
 - S heeft veel structuur nodig
 - S heeft een IQ van 65
- Intrapersoonlijke functies en vaardigheden
 - Kan agressief zijn → nog niets van gemerkt, dit was vroeger wel zo
 - Weinig doorzettingsvermogen → niet altijd aanwezig
 - Vaak ongerust wanneer er stakingen zijn → bang dat ze niet op penitentiair verlof zal kunnen gaan

- S is ordevol en stipt
 - S is gemotiveerd om deel te nemen aan activiteiten
- Interpersoonlijke functies en vaardigheden
- Goede contacten met personeel
 - Redelijk goede contacten met medegeïnterneerden
 - Goed contact met ouders en vriend
 - Kan samenwerken met medegeïnterneerden

Handelingsgebieden

- Zelfredzaamheid
- Persoonlijke hygiëne en celorde vormen geen probleem bij haar
 - Er is een vooropgesteld weekschema waar S zich moet aan houden
- Productiviteit
- S neemt deel aan de arbeidstherapie
 - S vervult de rol van dochter en van zus
 - S vervult ook de rol van tante
 - S neemt de rol aan van "patiënt"
 - Haar kantine van bestelde producten moet vaak gecontroleerd worden → nagaan of ze niet te veel besteld heeft
- Ontspanning
- Naait graag
 - Luistert graag naar muziek
 - Neemt graag deel aan de sport
 - Speelt graag gezelschapsspelen
 - Neemt deel aan de polyvalente zaal

Omstandigheden/Samenleving

- Fysieke omgeving
- Verblijft op cel
 - Gaat elk weekend naar huis (penitentiair verlof)
 - Gaat in de week een uurtje naar buiten voor de wandeling
- Sociale omgeving
- Goede contacten met ouders
 - Kan participeren in een groep
 - Gaat ieder weekend naar huis
 - Goede contacten met personeel

7.6.2 Doelstellingen

7.6.2.1 Ergotherapeutische doelstellingen op lange termijn

Zie 7.2.1.

7.6.2.2 Ergotherapeutische doelstellingen op korte termijn

- S kan planmatig en zorgvuldig de geplande activiteit uitvoeren (1)
- S kan zelfstandig een voorgestructureerde opdracht uitvoeren (2)
- S kan alles opruimen, ordenen, opbergen (3)
- S kan verantwoordelijkheid opnemen (4)
- S kan doorzetten gedurende een activiteit (5)
- S kan zich op een sociaal aanvaardbare manier gedragen (6)
- S kan haar eigenwaardegevoel opkrikken (7)
- S kan zich positief uitlaten via een activiteit (8)
- S kan huiselijkheid creëren binnen gevangenschap (9)

7.6.3 Activiteiten

7.6.3.1 Schoonmaken van de kinderwandeling

Doelstellingen

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 en 8.

Verloop

Vooraleer we naar de kinderwandeling gaan wordt er eerst samen besproken wat we allemaal nodig hebben en hoelang we die activiteit zullen uitvoeren. Er wordt dus een kleine planning opgesteld op de dag zelf.

Eenmaal buiten wordt er kort uitgelegd wat de bedoeling is zodat ze weten wat hen te doen staat. S verzamelt al het nodige en begint samen met W.M. aan de taak. Ze gaan het onkruid verwijderen tussen de paadjes. S heeft dit al gedaan dus weet ze goed hoe ze stap voor stap moet werken.

S heeft geen sturing nodig en werkt dus heel zelfstandig. Het buiten zijn gekoppeld aan een activiteit betekent voor S veel. Voor haar is het naar buiten gaan iets bijzonders, ze is even weg van haar cel en kan ondertussen nog genieten van een nazomers zonnetje. Ze vindt het totaal niet erg om haar handen vuil te maken. Ze vindt het aangenaam om met haar handen in de aarde te woelen.

Tijdens het werk maakt ze af en toe een praatje met haar medecelgenoot. Er worden diverse onderwerpen aangehaald en zo gaat het werk en de tijd ook vlugger. Af en toe last S een rustpauze in en geniet ze op het bankje van de laatste zonnestralen die op haar gezicht schijnen. S geniet ook van de geur van de bloemen waardoor ze omringd wordt. Daarna start ze weer vol goede moed zonder dat ze hiervoor moet aangezet worden.

Wanneer de activiteit op zijn einde loopt, verzamelt ze al het materiaal dat ze gebruikt heeft. Terwijl zij schoonmaakt, wordt er gepolst hoe ze deze activiteit

heeft ervaren. Voor haar mogen er meer activiteiten buiten georganiseerd worden. Dit is de ideale manier om stoom af te laten.

Besluit

S is iemand die vaak gemotiveerd moet worden tot activiteit. Voor deze taak heeft ze zich volledig ingezet zonder dat ze hiervoor gestimuleerd moest worden. Het in contact komen met de natuur kan hier zeker gezien worden als groenbeleving. Het buiten zijn, in de open lucht wordt door S als een uitlaatklep beschouwd.

(Zelf)-structurering

Op vlak van structurering is er niets op aan te merken. Doordat S deze taak al een paar keer uitgevoerd had, wist ze heel goed wat haar te doen stond. Het is toch altijd nuttig om eventjes te overlopen zodat ze zeker zijn van wat ze doen. S heeft al haar materiaal verzameld om dan uiteindelijk haar taak uit te voeren en op het einde heeft ze alles terug weggeborgen. Het was dan ook niet nodig om het tijdsbestedingsmodel op voorhand af te nemen.

Verantwoordelijkheidsgevoel

S heeft volledig haar verantwoordelijkheid genomen. Ze is zich blijven inzetten gedurende de activiteit. Ook op vlak van het opruimen was er geen sturing nodig. Doordat S goed wist wat de taak inhield heeft ze die volledig zelfstandig uitgevoerd.

Sociale vaardigheden

S heeft samen gewerkt met W.M. Er was een goed contact tussen de twee en ze praatten dan ook over allerlei dingen. Er werden ook onderlinge afspraken gemaakt rond wie wat onder handen zou nemen. Een duidelijke taakverdeling was er hier zeker. Voor S was het buiten zijn en het sociale contact iets anders. Ze voelde zich dan ook op dat moment even niet in de gevangenis. Dit vertelde ze tijdens een gesprekje achteraf.

Zelfvoldoening

Het buiten zijn betekent voor S al voldoening op zich. Ze kan zich volledig laten gaan in deze activiteit. Ze voelde zich dan ook zelfzeker en heeft niets moeten vragen. S heeft redelijk wat werk verzet in het aantal uurtjes buiten zijn. Haar doorzettingsvermogen is hier zeker bevorderd en dan nog zonder stimulering van derden.

7.6.3.2 Kookactiviteit

Doelstellingen

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 en 9.

Verloop

Na alles overlopen te hebben weet S perfect wat haar te doen staat. S heeft al zo vaak deelgenomen aan de kook. Ze weet goed dat alles eerst gesneden moet worden en dat ze dan pas kan beginnen. Dit zijn basisstappen en die onthoudt ze goed. S werkt samen met D aan het gerecht. S verzamelt al haar materiaal en begint dan de groenten te snijden. Er wordt eerst onderling afgesproken wie wat gaat snijden. Er is een goede samenwerking, ze vullen elkaar aan. Door op voorhand eerst de taken te verdelen verloopt als vlot. Tijdens het snijden vertelt S dat wanneer ze op penitentiair verlof gaat nooit thuis kookt omdat haar vader kok is. Ze wil dan ook genieten van zijn kookkunsten. Bij S gaat het snijden snel hoewel de ene groente wat moeilijker is dan de andere maar S doet gewoon verder. Door haar dan ook een compliment te geven wordt er op die manier bevestigd dat ze goed bezig is.

Wanneer alles voorbereid is wordt al het materiaal naar het kookfornuis gebracht. Ondertussen ontstaat er een conflict met D, maar S doet verder met het gerecht. Ze blijft haar verantwoordelijkheid nemen alhoewel ze er eventjes alleen voor staat. Het snijden van de groenten en het klaarmaken van het gerecht brengt een huiselijke sfeer teweeg. Ook de verschillende geuren die vrijkomen creëren gezelligheid.

Eenmaal de activiteit op zijn einde loopt, moet S gewezen worden op het feit dat de afwas ook een onderdeel is van de kookactiviteit. Hier ontbreekt even haar doorzetting en dit moet dan ook weer aangesproken worden. Door duidelijk te maken dat ze het al zo goed gedaan heeft en dat ze nu haar taak moet afmaken, neemt ze dan toch haar verantwoordelijkheid. S vindt dat de kookactiviteit heel goed gelukt is en is ook blij dat alles binnen de tijd is klaargemaakt. Ze hoopt dan ook dat iedereen het lekker vindt.

Besluit

S heeft vaak de neiging om op te geven. Haar blijven stimuleren en motiveren is dan ook van belang. Voor haar is deze activiteit pure ontspanning. De verschillende geuren die vrijkomen en het werken met groenten kan gezien worden als groenbeleving. Er is een rechte reeks contact met de groenten.

(Zelf)-structurering

Alles wordt eerst vooraf uitgelegd zodat ze zeker weten wat hen te doen staat. S heeft dit al zo vaak gedaan dat ze heel goed weet dat ze eerst haar handen moet wassen, daarna al haar materiaal moet verzamelen om vervolgens alles te snijden en te bereiden tot een mooi gerecht. Bij het snijden zelf gaat ze pas over naar een volgende groente als de vorige volledig gesneden is. Wat ze wel vergeten is, is het afwassen. Dit vormt ook een onderdeel van de taak en wordt altijd op het laatste uitgevoerd. S moest hier dan ook op gewezen worden. Het was hier dus niet nodig om het tijdsbestedingsmodel op voorhand toe te passen. Ze wist heel goed dat alles eerst moet gesneden worden vooraleer ze kan starten met het gerecht. Dit is iets dat zich telkens herhaalt bij elke kookactiviteit. Het is dan ook een automatisme geworden. Soms gebeurt het wel eens dat men tezelfdertijd moet snijden als water koken. Dan is het wel goed om bij een nieuwe verandering daar aandacht aan te geven. Toch komen de basisstappen

bijna altijd naar voor. Door het even kort te overlopen en met het recept als houvast kan men tot een mooi resultaat komen.

Verantwoordelijkheidsgevoel

Bij het maken van het gerecht heeft S zich constant ingezet en haar verantwoordelijkheid genomen. Ook toen het conflict ontstond met D heeft zij op eigen initiatief het gerecht op zich genomen. Enkel bij het afwassen haakte ze af. Door haar erop te wijzen heeft ze dit toch nog uitgevoerd. Dit is vaak een deel van de taak dat ze niet graag doet. Toch blijft het belangrijk dat ze heel goed weet dat dit er ook bij hoort.

Sociale vaardigheden

Er was een hele goede samenwerking met haar teamgenoot. Op voorhand werd eerst besproken wat ieder voor zijn rekening zou nemen. Op deze manier ging alles heel vlot. Ook bij het bereiden zelf wisselden ze elkaar af. Tijdens het gesprek met S was er een goed contact. Het ging er zeker gezellig aan toe.

Zelfvoldoening

De verschillende geuren die vrijkwamen gaven aan S de bevestiging dat ze goed bezig was. Ook regelmatig tonen dat ze goed bezig was gaf haar voldoening. De verschillende positieve opmerkingen die ze dan ook kreeg van haar medecelgenoten gaven alleen maar de bevestiging dat ze het goed gedaan had. S startte dan ook zelfzeker aan deze taak. Ze wist heel goed wat haar te doen stond waardoor ze nergens over twijfelde. Voor S staat deze activiteit gelijk met ontspanning waardoor de taak op zich al heel wat voldoening gaf.

7.6.3.3 Informatie opzoeken in de bibliotheek omtrent het aanleggen van een kruidentuin

Doelstellingen

1, 2, 4, 5, 6, 7 en 8.

Verloop

Vandaag gaan we met de geïnterneerden naar de bibliotheek. Eenmaal daar aangekomen wordt eerst aan B, D en S de bedoeling uitgelegd. Er wordt uitgelegd dat we een kruidentuin zullen aanleggen en dat we dus eerst informatie zullen moeten verzamelen over hoe je een grond moet aanleggen en welke kruiden we kunnen planten/zaaien. S ziet deze activiteit niet echt zitten. S is iemand die eerder een doener is in plaats van een denker. Ze vraagt dan ook aan D of ze met haar wil samenwerken. Na de uitleg wordt er aan de slag gegaan. Bij deze activiteit is er niet op voorhand met hen overlopen hoe je best te werk gaat. Alles wordt volledig door hen bepaald omdat er geen tijd was om het tijdsbestedingsmodel toe te passen.

S volgt D en gebruikt de stappen die zij hanteert. S laat het denkwerk hier over aan D. Verder is er geen samenwerking meer tussen hen. Af en toe vergelijken ze wel de gevonden literatuur of wordt er iets overlegd. Eenmaal S de juiste

rubriek gevonden heeft, begint ze in de verschillende boeken te bladeren. S geeft het al snel op. Door haar dan ook richtlijnen te geven en haar te blijven motiveren doet S dan toch nog een inspanning. Nadat ze een aantal bruikbare boeken gevonden heeft, stopt S met haar opzoekwerk. Ze zoekt dan ook nog een aantal boeken voor zichzelf.

Bij D en B moest ik hen wijzen op de tijdsduur. Bij S was dit niet het geval. Nadat ze het nodige gevonden had, heeft ze haar opzoekwerk stopgezet. Achteraf vertelde ze mij dan ook dat ze dit geen toffe activiteit vond. Ze werkt liever met haar handen dan dat ze moet nadenken. Ze heeft dan ook niet veel tijd besteed aan het opzoeken.

Besluit

Bij S blijft het belangrijk om haar doorzettingsvermogen te motiveren. Hier was dit zeker nodig. Door haar te motiveren en haar wat sturing te bieden, heeft ze zich toch ingezet.

(Zelf)-structurering

S wist niet goed hoe ze aan deze activiteit moest beginnen dus heeft ze haar handelingen op haar medegenoot afgesteld. Bij het opzoekwerk had ze wat sturing nodig. Door haar richtlijnen aan te bieden heeft ze toch bruikbare informatie gevonden. Hier hebben we het tijdsbestedingsmodel niet op voorhand kunnen toepassen. Indien dit wel gelukt was zou S zich waarschijnlijk beter ingezet hebben omdat ze dan zou geweten hebben hoe ze hieraan moest beginnen. Deze activiteit vereist wat structuur om tot het doel te komen. Voor S was dit niet gemakkelijk.

Verantwoordelijkheidsgevoel

In het begin zag S deze activiteit niet echt zitten. Toch mits de nodige motivatie heeft ze gezocht naar bruikbare literatuur. Door haar te stimuleren heeft S haar verantwoordelijkheid genomen.

Sociale vaardigheden

Van teamwork was er niet echt sprake. S wou met D samenwerken maar dit is D niet nagekomen. Ze hebben wel af en toe hun gevonden literatuur samen besproken. Dit gebeurde vlot. Ze gaven richtlijnen aan elkaar. Hierbij heeft ze goed geluisterd. Zo heeft ze toch resultaat geboekt.

Zelfvoldoening

S had niet veel zin in deze activiteit. Het feit dat ze een aantal boeken gevonden had, gaf haar niet echt voldoening. Voor haar betekende die activiteit niet veel. Het aanleggen van die kruidentuin ziet ze veel beter zitten dan het opzoeken van informatie.

7.6.3.4 Opstellen van het stappenplan voor grond en kruiden

Doelstellingen

1, 2, 4, 5, 6, 7 en 8.

Verloop

Voor deze activiteit wordt eerst bij S langs gegaan op cel om het tijdsbestedingsmodel samen in te vullen. Alvorens een korte uitleg te geven rond wat de bedoeling is van het opstellen van het stappenplan, wanneer het doorgaat en waar, wordt de eerste stap opgesteld. Zo wordt voor S alles duidelijker. S vult de vragen snel in en wil er dan snel vanaf zijn Haar doorzettingsvermogen moet vaak gemotiveerd worden. Dit is wel afhankelijk van de aard van de activiteit. S is eerder een doener dan een denker. Bij deze activiteit zal er dan ook doordacht moeten gewerkt worden. Het is goed voor S om op voorhand een planning te maken.

Vandaag gaan we het stappenplan opstellen. De boeken die we opgezocht hebben in de bibliotheek zijn ook aanwezig. Alle drie hebben ze hun blaadje bij om zichzelf achteraf te evalueren. Op deze manier tonen ze dat ze goed op de hoogte zijn dat het stappenplan vandaag geprogrammeerd staat. Een complimentje geven hiervoor doet hen dan ook deugd. Vooraleer we van start gaan wordt er eerst nagegaan of ze nog weten wat de bedoeling is. S houdt zich wat op de achtergrond en er valt duidelijk op dat ze geen zin heeft in deze activiteit. S zou liever gaan werken om geld te verdienen. Toch wordt er nagegaan of ze goed de bedoeling weet van dit alles. Dit vormt geen probleem voor S. Ze gebruikt goed de richtlijnen die gegeven geweest zijn in de bibliotheek. S neemt wel haar verantwoordelijkheid waardoor ze dan ook bruikbare informatie heeft gevonden. Nadat S een tweetal dingen gevonden heeft, stopt ze met zoeken. S vindt dat ze de opdracht voldoende heeft uitgevoerd. Doordat ze zich toch ingezet heeft, wordt er geen opmerking gegeven. Bij het samenleggen van de informatie moet er toch vaak gestimuleerd worden tot deelname. Ze vraagt vaak wanneer de activiteit bijna afgelopen is. Wanneer er vragen gesteld worden kan S er een antwoord op geven.

Ondertussen wordt gemeld dat de activiteit moet afgerond worden zodat ze nog wat geld kunnen verdienen. Deze activiteit is niet volledig afgewerkt kunnen worden.

We evalueren eerst nog het tijdsbestedingsmodel en vullen ook het dagboek in. De vragen worden individueel overlopen. Daarin zien we duidelijk naar voor komen dat we dus zeker geen voldoende tijd hadden Normaal hadden we voorzien om drie uren intensief te werken mits inlassing van pauze. Dit hebben we dus niet kunnen verwezenlijken. We hebben ongeveer een klein uurtje kunnen werken. Op de evaluatievragen antwoordt S dat ze het leuk vond. Toch had ze mij vaak gewezen op het feit dat ze deze activiteit niet graag doet. Door dan ook bij haar na te gaan waarom ze de waarheid niet durft neer te schrijven geeft ze geen duidelijk antwoord. S heeft het waarschijnlijk moeilijk om zich negatief te uiten doordat D en B zich vol lof uiten. Er wordt dan ook duidelijk gemaakt dat S gerust voor haar mening mag uitkomen.

Daarnaast hebben we ook een nieuwe planning gemaakt voor de volgende twee dagen. Hierin zijn we veel strikter geweest. Op vlak van tijd hebben we maar een

halfuurtje gepland zodat ze daarna ook nog kunnen werken. We hebben eerst eens goed gekeken wat we nog allemaal moeten doen en op basis daarvan hebben we de tijd bepaald. Deze planning hebben we dan ook toegepast bij de twee volgende dagen en met succes. S raakt gemotiveerder en werkt steeds beter mee. De samenwerking gaat alleen maar in stijgende lijn. Samen hebben ze een goed stappenplan opgesteld. De taken werden goed verdeeld waardoor ze een goed resultaat hebben neergezet.

Besluit

In het begin stond S wat weigerachtig tegenover deze activiteit. Ze had er niet echt zin in. Ze heeft wel de moeite gedaan om informatie op te zoeken maar daar bleef het ook bij. Door de planning te gaan veranderen werd alles wat meer verspreid waardoor er een goede afwisseling was tussen deze activiteit en het werk. Op deze manier was S dan ook gemotiveerder en ging ze zich beter inzetten.

(Zelf)-structurering

S heeft onmiddellijk de richtlijnen toegepast die ze gekregen heeft in de bibliotheek. Ze heeft dus een goede transfer kunnen maken van de ene activiteit naar de andere. Door deze techniek toe te passen heeft ze een tweetal boeken gevonden. Indien S wat meer gemotiveerd was geweest, zou ze nog meer gevonden hebben omdat ze een goede methode gebruikte. Veel hulp van derden heeft S dus niet nodig gehad. Ook doordat er op voorhand een planning is opgesteld lukt de activiteit vlot. Ze heeft alles volledig zelfstandig gedaan. Door het tijdsbestedingsmodel wat aan te passen was er een goede afwisseling tussen het werk en het opstellen van het stappenplan. Hierdoor ging S zich beter inzetten.

Verantwoordelijkheidsgevoel

S had geen zin in deze activiteit maar toch is ze onmiddellijk beginnen opzoeken. Ze heeft het wel snel opgegeven vanaf het moment dat ze iets gevonden had. Toch heeft ze een goede techniek gebruikt. Bij het opstellen van het stappenplan samen in groep zijn er vaak vragen moeten gesteld worden zodanig dat S ook haar bijdrage zou leveren. Spontane medewerking was er dus niet. Door het tijdsbestedingsmodel aan te passen was er een betere afwisseling waardoor S dit stappenplan beter zag zitten. Ze heeft haar verantwoordelijkheid dan veel beter genomen. Het was dus goed voor haar dat de planning werd aangepast, wat men in het dagelijkse leven ook moet doen.

Sociale vaardigheden

Een goed sociaal contact was er in het begin niet echt. S is onmiddellijk beginnen opzoeken. Ze heeft hiervoor niet samengewerkt met de anderen van haar groep. Door de planning wat aan te passen heeft ze zich de tweede en derde dag heel anders gedragen. Ze heeft samen met de rest van de groep het stappenplan verder vervolledigd. Er werden afspraken gemaakt met elkaar en er werd gericht gezocht. Door als team te werken hebben ze een goed stappenplan opgesteld. S had in het begin wel geen zin maar ze heeft geen tegenopmerkingen gemaakt.

Zelfvoldoening

Voor S bracht deze activiteit niet echt voldoening met zich mee. S is iemand die niet echt graag nadenkt maar liever met haar handen werkt. Ze heeft dan ook duidelijk gemaakt dat ze geen zin had in deze activiteit. Voor haar bracht deze activiteit niet veel waarde bij. Toch door één en ander aan te passen zag S het al beter zitten. Ze heeft goed samengewerkt en er werd een goed stappenplan opgesteld. Bij de evaluatie zei S wel dat ze het al wat liever deed dan in het begin en dit vooral omdat er afwisseling was. Naar zelfvoldoening toe was dit voor S dus niet echt zinvol. Het maken van het bloemstukje zal dus eerder iets voor haar zijn.

7.5.3.5 Het maken van een bloemstukje

Doelstellingen

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 en 9.

Verloop

Vooraleer we aan de activiteit beginnen, wordt eerst met S het tijdsbestedingsmodel ingevuld. Dit is ingevuld na het opstellen van het stappenplan (zie vorige activiteit). S weet dat er een bloemstuk gemaakt wordt en dat het materiaal aanwezig is. Er wordt nagegaan of S dit al eens heeft gedaan. Voor haar is het een hele nieuwe ervaring die ze wel ziet zitten. De planning wordt samen opgesteld en af toe worden er gerichte vragen gesteld zodat S een antwoord kan formuleren. Er wordt een beperkte tijd opgelegd zodanig dat er opnieuw een afwisseling is tussen werk en plezier.

Vandaag maken we een bloemstukje. Al het materiaal ligt klaar en ook het schuim is al op maat gesneden zodat we zeker geen tijd zouden verliezen. Het eerste wat S zegt wanneer ze binnenkomt is dat de bloemen heel goed ruiken. Ze wordt sensorisch gestimuleerd door de reuk. Het groen wordt dus beleefd. Opnieuw wordt eerst nagegaan hoe we te werk zullen gaan. S is zodanig gefascineerd door de pracht van de bloemen en de geur die vrijkomt dat ze onmiddellijk aan de activiteit begint. Haar handelingen zijn wel correct. Toch moet ze wat geremd worden en duidelijk gemaakt worden dat eerst de korte planning wordt overlopen. Impulsiviteit is kenmerkend voor iemand met een borderline persoonlijkheidsstoornis.

Hierna begint S heel gemotiveerd, maar zegt wel dat ze dit nog nooit gedaan heeft. Het is belangrijk haar te stimuleren. Eenmaal S dan ook goed op gang is, gaat ze volledig op in het maken van het bloemstukje. Het lijkt net of S dit al jaren doet. Ze heeft zelfs geen richtlijnen nodig. Hoe meer het bloemstukje vorm krijgt hoe zelfzekerder S het stukje afwerkt. Toch heeft S vaak nog de neiging te zeggen dat ze iets niet kan of dat ze niet weet hoe ze het gaat doen. Door dan ook bij haar te staan en haar ondertussen te motiveren doet S toch zelfstandig verder. Tussendoor geeft S vaak complimentjes aan haar medegenoten. Van een echte samenwerking is er geen sprake. Dit is ook niet de bedoeling van deze activiteit.

S is als eerste klaar en ze heeft goed werk afgeleverd. Ze vindt dan ook dat het net lijkt op een bruidsboeket. Constant herhaalt ze hoe goed ze het gedaan heeft. S heeft dan ook geen zin deze keer om te gaan werken. Deze taak is voor haar iets waar ze zich volledig in kan ontplooiën.

Bij het overlopen van de vierde stap van het tijdsbestedingsmodel komt naar voor dat ze alleen maar vol lof kan spreken. Voor haar is dit een ideale activiteit om haar zorgen te vergeten. Ze zou dan ook graag hebben dat dergelijke activiteiten meer worden georganiseerd.

Besluit

Dit was een heel zinvolle activiteit voor S. Door te werken met natuurmateriaal wordt een positieve sfeer onderling in de groep bevorderd. Ook de verschillende aroma's die vrijkomen zorgen voor een relaxte omgeving. Deze activiteit verhoogt de positieve gevoelens. De negatieve gevoelens worden hier onderdrukt. Dit merk je dan ook bij S, ze leeft in een totaal ander wereldje. De geuren roepen huiselijkheid op. Door de kamer wat op te fleuren straalt alles direct gezelligheid uit.

(Zelf)-structurering

S had haar stappenplan bij die we samen opgesteld hebben om gestructureerd te werk te gaan. Bij het overlopen van de stappen werkte S niet echt mee. Ze begon onmiddellijk te werken. S wist de verschillende stappen maar is zo gefascineerd door al het pracht van die bloemen dat ze wat impulsief was. S heeft over het hele verloop geen enkele keer richtlijnen nodig gehad. Ze heeft haar creativiteit volledig de bovenhand gegeven waardoor ze heel planmatig te werk is gegaan.

Verantwoordelijkheidsgevoel

S heeft zeker haar verantwoordelijkheid genomen. Ze heeft zich constant gericht op haar bloemstuk. Bij het opruimen heeft S wel niet meegeholpen. Doordat zij al vroeg klaar was heb ik haar terug naar het werk gestuurd. Hier kan er dus geen negatieve opmerking over gemaakt worden. S moet vaak gemotiveerd worden tot iets maar hier was dit niet het geval.

Sociale vaardigheden

Het was niet de bedoeling dat men samen aan één bloemstukje zou werken. Iedereen had zijn eigen stukje. Toch werd er contact gelegd met elkaar en dit zonder motivatie. Ze gaven elkaar richtlijnen en complimenten. Ook bij het nemen van bloemen werd altijd eerst gevraagd of iemand het één of ander nodig had. Ook indien S vragen stelde, gebeurde dit op een gepaste manier. Soms zat S wel in haar eigen wereldje omdat ze zo geconcentreerd bezig was. Af en toe lachte S wat overdreven zonder dat er hier echt een aanleiding voor was. Het is dan ook goed om haar duidelijk te maken dat dit niet echt gepast was.

Zelfvoldoening

Hier kan zeker gezegd worden dat de opdracht voldoening gaf. Ze bloeide helemaal open van deze activiteit. Toch had ze in het begin weer het gevoel dat ze het niet zou kunnen. Door haar te motiveren en samen de eerste stap te laten zetten voelde S zich weer zelfzekerder. Vooral als S het resultaat zag kon ze alleen maar positief zijn. Ook de reacties van de anderen gaven haar bevestiging over hetgeen ze gemaakt had. Voor S was deze activiteit zeker geslaagd.

7.6.3.6 Het aanleggen van een kruidentuin binnenshuis

Doelstellingen

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 en 9.

Verloop

Op voorhand hebben we het tijdsbestedingsmodel ingevuld zodanig dat er een duidelijke planning is opgesteld. Zoals bij de andere activiteiten weten ze met wie ze gaan samenwerken, of het materiaal aanwezig is, wat de bedoeling en hoeveel tijd ze krijgen. Het model hebben ze al een aantal keer ingevuld zodat de standaardvragen een automatisme worden. Bij de werkwijze hebben ze nog altijd wat sturing nodig.

Vandaag starten we met het kruidentuintje. Het materiaal is al aanwezig zodat ze onmiddellijk van start kunnen gaan. Er wordt eerst nagegaan wat de eerste stap is. Zoals gewoonlijk houdt S zich altijd wat op de achtergrond. Wanneer om haar medewerking wordt gevraagd zet ze zich wel in. Het komt duidelijk naar voor dat S weet wat ze gaat doen. S heeft altijd een duwtje in de rug nodig om haar inbreng te leveren. De verschillende kruiden worden even overlopen en er wordt ook telkens geroken. Opnieuw wordt het sensorische gestimuleerd. Bij het vullen van de bakken met aarde haalt S herinneringen op. Met de handen door de aarde gaan doet haar denken aan vroeger. Als kind zat ze vaak met haar handen in de aarde. Ze ervaart dit als een aangenaam gevoel en voert deze handeling dan ook een tijdje uit. Het koude gevoel van de aarde door haar vingers zorgt ervoor dat ze volledig ontspannen is. Bij het planten weet ze ongeveer wat ze moet doen. Ze voelt zich zelfzeker. Toch stelt ze contant dezelfde vragen zoals: de hoeveelheid aarde die voor de bakken nodig zijn of de hoeveelheid water die de planten nodig hebben. Door dan ook de vraag terug te stellen probeert ze zelf alles in te schatten. Toch heb ik haar een aantal tips gegeven hieromtrent. Ze onthoudt ze goed en past ze toe bij de andere planten. Er was weinig onderling contact. S heeft zich vooral ingezet voor haar eigen plantjes. Door haar samen te laten werken bij het zaaien wordt het sociale geoefend. De partners bespreken onderling waar ze alles gaan zaaien en hoe ze dit zullen uitvoeren.

Na een tijd werken bemerkt men gauw haar dalend doorzettingsvermogen. Het vullen van de bakken met aarde vindt ze een zwaar werk en is voor haar moeilijk. Door dan ook de setting wat aan te passen, ziet ze het terug zitten. Bij het zaaien ervaart S wat meer moeilijkheden. Hier maakt ze dan ook gebruik van haar stappenplan. Ze brengt het er goed vanaf. Nadat alles geplant en gezaaid is wordt er duidelijk gemaakt dat ze nu zeker er moeten voor zorgen dat de planten

genoeg water krijgen. Ze worden hiervoor verantwoordelijk gesteld. Als alles geplant is wordt er nog opgeruimd. Ook hier neemt S haar verantwoordelijkheid

Bij het overlopen van de vierde stap van het tijdsbestedingsmodel wordt geconcludeerd dat dit een hele aangename activiteit is. Voor S is dit een activiteit die vaker mag georganiseerd worden. Ze kan allemaal maar positief spreken.

Besluit

Hier was er een rechtstreekse natuurbeleving. Het werken met de plantjes zorgde voor een goed gevoel. S heeft zicht volledig ontplooid.

(Zelf)-structurering

Door op voorhand het stappenplan op te stellen wist S goed wat ze moest doen. Ze had dan ook alles eens doorgenomen zodat ze wist wat er die dag zou gebeuren en hoe ze zich er kon op voorbereiden. Voor haar was dit een houvast. S is bij het planten heel planmatig te werk gegaan. Enkel bij het zaaien waren er een aantal onzekerheden, ze kon dan ook vragen stellen en ze hadden elkaar om te overleggen. Er was steeds nog het stappenplan waarop ze konden terugvallen. S heeft hier dan ook af en toe gebruik van gemaakt.

Verantwoordelijkheidsgevoel

S heeft haar verantwoordelijkheid genomen. Ze heeft zich van in het begin tot het einde ingezet. Door gebruik te maken van het stappenplan en af en toe gericht vragen te stellen kwam duidelijk naar voor dat ze dit op de juiste manier wou doen. Ook na het werken heeft ze samen met B alles opgeruimd zodat het er terug netjes bij lag.

Sociale vaardigheden

In het begin was er niet echt een sociaal contact tussen B en haar. Ze hebben elk hun taak ten harte genomen. Bij het zaaien was het de bedoeling dat ze samenwerkten en dit gebeurde ook. Ze maakten onderling afspraken. Ook indien S vragen had, stelde ze die op een correcte manier. S heeft vaak de neiging om overdreven te beginnen lachen wanneer ze iets grappig vindt maar het ongepast en gemeen lachen liet ze hier achterwege.

Zelfvoldoening

S heeft zeker voldoening gehaald uit deze activiteit. Alleen het feit om met haar handen in de aarde te woelen was voor haar al genoeg om voldoening te ervaren. Ze heeft vaak teruggedacht aan vroeger. Dit was voor haar een leuke tijd en via deze activiteit kon ze die tijd terug herbeleven. Na het planten en zaaien was ze tevreden over het eindresultaat. Voor haar was dit een activiteit die veel meer mag voorkomen. Ook de vele complimentjes die ze kreeg van de rest van de groep maakten haar eigenwaardegevoel groter.

8 Besluit per geïnterneerde

8.1 Geïnterneerde 1: M

M heeft maar slechts aan één activiteit deelgenomen. Dit omwille van een tuchtregime dat zij moest volgen nadat ze zich agressief geuit had. Op basis van die ene activiteit kan er dan ook niet veel uitgemaakt worden of de doelstellingen bij haar bereikt zijn. Wat er wel kan besloten worden, is dat ze bij die ene activiteit zich volledig heeft ingezet. De opdracht was voor haar zinvol, ze is gestructureerd en planmatig te werk gegaan na het recept even te overlopen. Ze heeft verantwoordelijkheid genomen over haar deeltaak. Er was ook een goed contact met haar medegenoot. Agressief gedrag kwam hier dan ook helemaal niet naar voor. Er is dus een stukje groenbeleving aan te pas gekomen maar niet voldoende. Het moestuintje dat in de zomer zal worden opgestart zal deze doelstellingen ook zeker nastreven. Voor M dan ook het ideale moment om zich te bewijzen.

8.2 Geïnterneerde 2: D

Bij D komt haar impulsief gedrag vaak naar boven, wat ook kenmerkend is voor iemand met een borderline persoonlijkheidsstoornis. Het was dan ook onze taak om de omgeving en situatie zo aan te passen dat dit gedrag zich zo weinig mogelijk manifesteerde. Door de doelstellingen te koppelen aan groenbeleving heeft dit een positieve werking gehad op D. Deze activiteiten werden door D als "anders" gezien. Ook het gebruik van het tijdsbestedingsmodel heeft een positieve invloed gehad. Door het model vooraf af te nemen ging D veel gestructureerder te werk. Af en toe had ze wat sturing nodig maar ze heeft hierin een goede vooruitgang geboekt. D heeft heel wat ervaringen opgedaan met natuurmateriaal wat dus zeer positief was. Ze stond ook open voor elke nieuwe activiteit. De doelstellingen zijn allemaal bereikt, de ene wel wat meer dan de andere. Haar agressief gedrag is in de activiteiten rond groenbeleving veel minder naar voor gekomen dan bij andere klassieke bezigheden. Dit kan vooral verklaard worden door het feit dat D zich bevond in een kleine groep waardoor er geborgenheid was. D had ook constant aandacht. Dat betekent veel voor haar. Door te werken met groen en een rustige, veilige en vertrouwde omgeving te creëren, kreeg haar eigenwaardegevoel een boost en kon ze haar gedrag de baas. Niet elke activiteit lokte evenveel samenwerking uit. Echter, dingen op een juiste manier vragen of elkaar onderling motiveren valt ook onder het punt sociale vaardigheden. Voor haar was heel dit een project een groot succes. Activiteiten rond groenbeleving waren voor haar zinvol en mogen zeker nog voorkomen.

8.3 Geïnterneerde 3: B

B heeft vroeger vaak gewerkt in de tuin omdat het voor haar stimulerend was. Het idee dat ze nu mocht deelnemen aan dit project vond ze verrijkend. De

activiteiten zijn ideaal om haar eigenwaardegevoel op te krikken. Alleen al het werken met levend materiaal zorgde voor een positieve invloed. B is dan ook volledig opengebloeid bij deze activiteiten. Ook bij haar heeft het tijdsbestedingsmodel zijn vruchten afgeworpen. Ze heeft beter leren structureren mits wat hulp. B is iemand die bij alles onzeker is, ze heeft een laag zelfbeeld maar door vooraf met haar de stappen te overlopen, kreeg ze vertrouwen in haar kunnen, wat dan weer haar verantwoordelijkheidsgevoel prikkelde. Ook naar contact toe ondervond B geen problemen. Door B vaak complimenten te geven of achteraf zichzelf te evalueren, werd duidelijk hoe ze stond ten opzichte van zichzelf. Deze activiteiten werden als zinvol en stimulerend gezien. De vooropgestelde doelstellingen in dit project werden zeker nagestreefd en de ene al wat meer dan de andere bereikt.

8.4 Geïnterneerde 4: S

S is eerder een doener dan een denker. Activiteiten zoals het maken van een bloemstukje, een kruidentuin binnenshuis aanleggen, ... vielen bij haar meer in de smaak dan het opstellen van het stappenplan. Er kan dan ook gezegd worden dat de vooropgestelde doelstellingen beter bereikt zijn bij de doe-activiteiten. Toch is het zo dat via stimulering en sturing ze het opstellen van het stappenplan ook goed heeft uitgevoerd, maar het bracht wel minder voldoening met zich mee. Hierdoor kwam het verminderd doorzettingsvermogen opnieuw naar voor. Ook zij bestempelde het tijdsbestedingsmodel als zinvol. Vooral bij nieuwe activiteiten wist S nu goed wat er op voorhand gepland stond en dat bood haar een houvast. Door vooraf alles te gaan plannen wist ze op het moment zelf beter welke stappen er moesten uitgevoerd worden, waardoor ze dan ook beter haar verantwoordelijkheid nam. Naar sociaal gedrag toe is er nog wel wat werk. Het geven van complimenten lukte haar wel.

ALGEMEEN BESLUIT

Er is dringend nood aan aangepaste activiteiten voor vrouwen die hun interneringsmaatregel in de gevangenis beleven. Een meerderheid van de vrouwelijke geïnterneerden is zwakbegaafd en kan het werkritme niet aan. Dit kan tot gevolg hebben dat ze heel veel tijd alleen in hun cel verblijven zonder zich nuttig te kunnen maken. De volgpatiënten hebben het vooruitzicht om door te stromen naar een psychiatrische instelling waar ze alle zorg aangeboden krijgen, maar de zorgverstrekking in het Penitentiair Complex is beperkt om optimale kwaliteit te kunnen bieden. Er worden bijvoorbeeld algemene doelstellingen nagestreefd. Er wordt echter wel bij elke geïnterneerde afzonderlijk meer nadruk gelegd op bepaalde doelstellingen in functie van haar noden. Een volledig individuele aangepaste behandeling is voor de psychiatrische instelling. Ook krijg je uit alle kanten te maken met beperkingen: het gebruik van materiaal, verplicht toezicht, Dit allemaal in het teken van veiligheid. Het is dus geen evidentie om therapeutische situaties te creëren en tezelfdertijd de wet te respecteren die vrijheidsbeperking voorop plaatst. Met de activiteiten rond groenbeleving hebben we geprobeerd beide tegengestelden met elkaar te verzoenen.

Groenbeleving is een onderwerp dat de laatste tijd succes begint te kennen in zorginstellingen. De therapeutische waarde van activiteiten met natuurelementen begint erkend te worden. Aan de hand van de activiteiten voor deze scriptie is geprobeerd de therapeutische meerwaarde in beeld te brengen in vergelijking met klassieke zaalactiviteiten.

Voor de scriptie werden in het begin vier en later drie geïnterneerden opgevolgd. De keuze viel op mensen waarvan voldoende medewerking kon worden verwacht.

De activiteiten rond groenbeleving waren zeer divers: onderhouden van de wandeling, koken met groenten, maken van een bloemstukje en een kruidentuin aanleggen.

De vier hoofddoelstellingen die met die activiteiten bereikt werden zijn: het aanbieden van een zinvolle dagbesteding, het opwekken van verantwoordelijkheidsgevoel, het stimuleren van sociaal gedrag en het opkrikken van eigenwaardegevoel. Tijdens de praktijk kwamen nog twee andere doelstellingen naar voren: het creëren van huiselijkheid en een positieve uitlaatklep bieden voor frustraties en agressie.

Het tijdsbestedingsmodel werd gehanteerd om structuur te brengen in de activiteiten zodat de geïnterneerden goed wisten wat hen te doen stond en de dag zinvol werd ingevuld. Het model bleek zeer nuttig bij het voorbereiden van nieuwe activiteiten omdat het een houvast bood en de geïnterneerden echt nood hadden aan een schema. Met dit eindwerk zijn we overtuigd het nut aangetoond te hebben van het gebruik van het model en hopen we bij toekomstige activiteiten dat dit model verder zal worden toegepast.

Het model werkte ook het verantwoordelijkheidsgevoel in de hand aangezien de geïnterneerden nu op de hoogte waren hoe de taken zouden verdeeld worden, welke taken ze zelf voor hun rekening zouden nemen en wat het resultaat moest worden.

Door het gevoel te hebben een belangrijke taak te hebben in het verloop van een activiteit werd het eigenwaardegevoel versterkt. De geïnterneerden zagen het nut van de activiteiten omdat ze werkten tot een zichtbaar eindresultaat. Het deed er niet toe of het resultaat perfect was, maar er werd gestreefd naar een positieve beleving.

Sociaal gedrag werd uitgelokt door groepsactiviteiten te organiseren waarbij ze afhankelijk waren van elkaar en ze onderling moesten communiceren. Van alle doelstellingen is deze de minst bereikte. De geïnterneerden hebben vaak individueel gewerkt om zelfstandig structuur te leren aanwenden. Bij bepaalde activiteiten kwam deze doelstelling meer aan bod zoals bij het koken waar de leden afspraken moesten maken wie welke deeltaak voor zijn rekening zou nemen. Over het algemeen hebben de geïnterneerden wel sociaal gereageerd op medegenoten, ze gaven geregeld complimenten en bleven onderling en met de begeleider zeer beleefd. Het leek misschien een zeer makkelijke groep die zich 'normaal' gedroeg maar dit is zeker ook te danken aan het feit dat in het Penitentiair Complex gewerkt wordt in groepen van drie mensen zodat er voldoende aandacht kan worden gegeven aan elke geïnterneerde op zich.

Verder werd ook huiselijkheid bereikt doordat heel wat activiteiten sensitief waren. Er heerste een huiselijke sfeer in de keuken en tijdens het maken van het bloemstukje dankzij de geur en de warmte. Vele activiteiten deden de geïnterneerden terugdenken aan vroeger hoe ze met familieleden kookten of in de tuin werkten.

Tot slot konden de geïnterneerden via activiteiten rond groenbeleving even ontsnappen aan de vier muren van hun cel. Ze konden zich positief uitlaten in het actief bezig zijn met natuurelementen.

In het algemeen zijn activiteiten rond groenbeleving zeker vernieuwend voor de geïnterneerden in het Penitentiair Complex van Brugge. In hun beperkte vrijheid is werken rond en met natuurelementen bijzonder origineel en uitdagend. In de buitenlucht zijn, vogels horen, bloemen ruiken, leven zien in de natuur zijn een aantal extra aangename aspecten aan deze activiteiten in vergelijking met andere "klassiekere" bezigheden.

LITERATUURLIJST

Aldous D.E. & Smith V.D. (1994). Effects of therapeutic horticulture on the self concept of the mildly intellectually disabled student. In M. Francis, P. Lindsey & J.C. Rice. (eds.), *The healing dimensions of people-plant relations* (p. 215-221). UC Davis: Center for Design Research.

Aldrige J., Becker S. & Sempik J. (2003). *Social and therapeutic horticulture: Evidence and messages from research: Thrive with the Centre for Child and Family Research*. Loughborough: University Press.

Allen J., Arndt S., Black D.W., Blum N., Gunter T., Sieleni B. & Wenman G. (2007, oktober). Borderline personality disorder in male and female offenders newly committed to prison. *Comprehensive Psychiatry*, 48, 400-405.

Bateman A. & Fonagy P. (1999, oktober). Effectiveness of partial hospitalization in the treatment of borderline personality disorder: a randomized controlled trial. *American Journal of Psychiatry*, 156, 1563-1569.

Baetens M. (2007). *Het Model van het Menselijk Handelen volgens Reed en Sanderson*. [onuitgegeven cursus KHBO, dep. Gezondheidszorg].

Black D., Blum N., John D., Monahan P. & Pfohl B. (2002, juli). Stepps: A cognitive-behavioral systems-based group treatment for outpatients with borderline personality disorder: A preliminary report. *Comprehensive Psychiatry*, 43, 301-310.

Brascamp W. & Kidd J.L. (2004). Benefits of gardening and the well being of New-Zealand gardeners. In D. Relf, B.H. Kwack & P. Hicklenton (eds.), *Expanding roles for horticulture in improving human well-being and life quality* (p. 103-112). Leuven: Uitgeverij ISHS.

Casselmann J. & Cosyns P. (1995) *Gerechtelijke psychiatrie*. Leuven: Uitgeverij Garant.

De Barros D.M. & Serafim A.d.P. (2008, juli). Association between personality disorder and violent behavior pattern. *Forensic Science International*, 179, 19-22.

Donkers S. (2000). Creatieve therapie, tuintherapie in praktijk. Geraadpleegd op 3 december 2008 via www.tuintherapie.nl

Dupont L. & Verstraeten R. (1990). *Handboek Belgisch Strafrecht*. Leuven-Amersfoort: Uitgeverij Acco.

Elings M. (2006). People-plant interaction: The physiological and sociological effect of plants on people. In J. Hassink & M. Van Dijk (eds.), *Farming for health* (p. 43-55). Dordrecht: Uitgeverij Springer.

- Federale Overheidsdienst Justitie. (2007). *Onthaalbrochure: Vrouwenafdeling*. [brochure].
- Federale Overheidsdienst Justitie. (2007). *Volksgezondheid, veiligheid van de voedselketen en leefmilieu*. [brochure].
- Fieldhouse J., Phelan M. & Seller J. (1999, n.d.). Fertile imaginations. An inner city allotment group. *Psychiatric Bulletin*, 23, 291-293.
- Flager J. (1995, n.d.). The role of horticulture in training correctional youth. *HortTechnology*, 5, 185-187.
- Gezondheidsraad: Raad voor ruimtelijk milieu- en natuuronderzoek. (2004). *Natuur en gezondheid: Invloed van natuur op sociaal, psychisch en lichamelijk welbevinden*. Geraadpleegd op woensdag 31 december 2008 via <http://www.gr.nl/pdf.php?ID=1018>
- Giesen-Bloo J., Van Dyck R., Spinhoven P., Van Tilburg W., Dirksen C., Van Asselt T., Kremers I., Nardort M. & Arntz A. (2006, juni). Outpatient Psychotherapy for Borderline Personality Disorder: Randomized Trial of Schema-Focused Therapy vs Transference-Focused Psychotherapy. *Archives of General Psychiatry*, 6, 649- 658.
- Kaplan R. & Kaplan S. (1989). *The experience of nature: A psychological perspective*. Cambridge: University Press.
- Kaplan R. & Kaplan S. (1990). Restorative experience: The healing power of nearby nature. In M. Francis & R.T. Hester (eds.), *The meaning of gardens: Idea, place and action* (p. 238- 243). Cambridge: MIT Press.
- Kaplan R. (1993, oktober). The role of nature in the context of the workplace. *Landscape and Urban Planning*, 26, 193-201.
- Kaplan S. (1992). The restorative environment: Nature and human experience. In D. Relf (ed.), *The role of horticulture in human well-being and social development: A national symposium* (p. 134-142). Portland: Timber Press.
- Kaplan S. (1995, n.d.). The restorative benefits of nature: Toward an integrative framework. *Journal of Environmental Psychology*, 15, 169-182.
- Kinébanian A. & Thomas C. (1999). *Grondslagen van de ergotherapie*. Maarsse: Uitgeverij Elsevier.
- Lee S.M., Lee S. & Suh J.K. (2008, n.d.). Horticultural therapy in a jail: Correctional care for anger. *Acta Horticulturae*, 790, 109-113.
- Le Page R. & Meudec G. (2004). *ABC van de groententuin*. Aartselaar: Zuidnederlandse Uitgeverij N.V.
- Leeuwerck I. (2001, december). Ergotherapie in het gevangenis milieu. *Acta Ergotherapeutica Belgica*, 4, 28-30.

- Lewis C.A. (1990). Gardening as a healing process. In M. Francis & R.J. Jr. Hester (eds.), *The meaning of gardens: Idea, place and action* (p. 244-251). Cambridge: MIT Press.
- Lewis C.A. (1995). Human health and well-being: The physiological and sociological effect of plants on people. In E. Matsuo & D. Relf (eds.), *Horticulture in human life, culture and environment: International symposium* (p. 31-39). Leuven: Uitgeverij ISHS.
- Lewis C.A. (1996). *Green nature/human nature: The meaning of plants in our lives*. Urbana: University of Illinois Press.
- Linehan M.M. (1993). *Cognitive-behavioral treatment for borderline personality disorder*. New York: Guilford Press.
- Manzanera C. & Senon J.L. (2004, n.d.). Psychiatrie de liaison en milieu pénitentiaire : Organisation, moyens, psychopathologies et réponses thérapeutiques. *Annales Médico Psychologiques*, 162, 686-699.
- McGuinn C. & Relf P.D. (2001, n.d.). A profile of juvenile offenders in a vocational horticulture curriculum. *HortTechnology*, 11, 427-433.
- Parsons R. & Ulrich R.S. (1992). Influences of passive experiences with plants on individual well-being and health. In D. Relf (ed.), *The role of horticulture in human well-being and social development: A national symposium* (p. 93-105). Portland: Timber Press.
- PC Sint-Jan Baptist. (2007). *Jaarverslag Forensische Zorgtraject PC Sint-Jan-Baptist*. [brochure].
- Perrins-Margalis N.M., Rugletic J., Schepis N.M., Stepanski H. & Walsh M. (2000, n.d.). The immediate effects of a group-based horticulture experience on the quality of life of persons with chronic mental illness. *Occupational Therapy in Mental Health*, 16, 15-32.
- Psychomedische zorgequipe. (2008). *Psychomedische Zorg Geïnterneerden Penitentiair Complex Brugge: "Geïnterneerden in de gevangenis: Straf of maatregel?"*. [brochure].
- Remy L.L. & Rice J.S. (1998, n.d.). Impact of horticultural therapy on psychosocial functioning among urban jail inmates. *Journal of Offender Rehabilitation*, 26, 169-191.
- Scammell C., Smith N. & Unruh A.M. (2000, februari). The occupation of gardening in life-threatening illness: A qualitative pilot project. *Canadian Journal of Occupational Therapy*, 67, 70-77.
- Stoller N. (2003, juni). Space, place and movement as aspects of health care in three women's prisons. *Social Science & Medicine*, 56, 2263-2275.
- Vandekerckhove K. (2001). *Beter omgaan met je tijd: Zo besteed je zinvoller je tijd: Tips van een tijdsconsulente*. Tiel: Uitgeverij Lannoo.

Vandeurzen J. (2008). *Beleidsverklaring van de minister van justitie*. [brochure].

Zanarini M.C. (2004, februari). Update on pharmacotherapy of borderline personality disorder. *Current Psychiatry Reports*, 6, 66-70.

BIJLAGEN

Bijlage 1: Weekschema

Bijlage 2: Vragenlijst

Bijlage 3: Dagboek

Bijlage 4: Stappenplan voor het aanleggen van een kruidentuin binnenshuis

Bijlage 1: Weekschema

53 A	Maandag	Dinsdag	Woensdag	Donderdag	Vrijdag
8u – 9u	ADL	ADL	ADL	ADL	ADL
9u – 11u	Atelier 2	Atelier 2	Atelier 2	Atelier 2	
12u30					11u – 11u45 Bibliotheek
12u50	Middagmaal	Middagmaal	Middagmaal	Middagmaal	Middagmaal
13u30	13u30 – 15u Cosy corner 2	13u30 – 15u Cosy corner 1	13u30 – 15u Koken	13u30 – 15u Sport	
		13u30 – 15u Crea			
15u15	Einde activiteiten	Einde activiteiten	Einde activiteiten	Einde activiteiten	Einde activiteiten
16u30	Individueel / Administratie	Individueel / Administratie	Individueel / Administratie	Individueel / Administratie	Individueel / Administratie

Bijlage 2: Vragenlijst

Naam:

Activiteit:

Eerste stap: Planning opstellen

- Waar voer ik die uit?
- Met wie voer ik die uit?
- Hoeveel tijd zal ik nodig hebben?
- Wanneer zal ik het uitvoeren?
- Hoe zal ik te werk gaan?
- Zal ik pauze nodig hebben?

Tweede stap: Opgestelde planning evalueren

- Kan ik alles op die dag uitvoeren?
- Is mijn planning duidelijk, weet ik wat ik moet doen?
- Heb ik pauze ingelast?
- Heb ik de nodige materialen?

Derde stap: Geëvalueerde planning uitvoeren

Vierde stap: Uitgevoerde planning evalueren

- Heb ik alles kunnen doen?

- Hoe verliep de activiteit?

- Had ik voldoende tijd?

- Had ik voldoende pauze ingelast?

- Wat heb ik goed of slecht gedaan?

- Heb ik iets veranderd aan mijn planning?

- Had ik met iets moeilijkheden tijdens de activiteit?

- Was er een goede samenwerking?

Bijlage 3: Dagboek

Naam:

Dag	Datum	Wat heb ik gedaan?	Wat vond ik ervan?

Bijlage 4: Stappenplan voor het aanleggen van een kruidentuin binnenshuis

Kruiden	Zaaien/ planten	Werkwijze bij planten/zaaien met behulp van bakken	Water?
bieslook	zaaien	<ul style="list-style-type: none"> - vul de bak met aarde - maak een geul (met een stokje) - verdeel de zaden (1 zaadje per 5 cm) - maak de geul dicht (met behulp van de achterkant van de hark, tuinschop of je handen) - begiet met water 	regelmatig water geven indien de aarde droog staat
knoflook	planten	<ul style="list-style-type: none"> - vul de bak met aarde - plaats de plantjes op 10-12 cm van elkaar - maak gaatjes in de aarde - steek het teentje met de punt naar boven in de grond (1-2 cm diep) - gebruik je vingers - druk de aarde stevig aan, vul het gat met aarde - begiet met water 	regelmatig water geven indien de aarde droog staat

Kruiden	Zaaien/ planten	Werkwijze bij planten/zaaien met behulp van bakken	Water?
laurier	planten	<ul style="list-style-type: none"> - vul de bak met aarde - zet de plant even in water - maak het potje los ! voorzichtig voor de wortels - maak een gat en plaats de laurier erin - zorg ervoor dat de blaadjes boven de aarde steekt - druk de aarde stevig aan, vul het gat met aarde - begiet met water 	regelmatig water geven indien de aarde droog staat
radijs	zaaien	<ul style="list-style-type: none"> - vul de bak met aarde - maak geul en verdeel over de bodem - maak de geul dicht (met behulp van de achterkant van de hark, tuinschop of je handen) - begiet met veel water 	de grond constant vochtig houden
rozemarijn	planten	<ul style="list-style-type: none"> - vul de bak met aarde - zet de plant even in water - maak het potje los ! voorzichtig voor de wortels - maak een gat en plaats de laurier erin - zorg ervoor dat de blaadjes boven de aarde steekt - druk de aarde stevig aan, vul het gat met aarde - begiet met water 	regelmatig water geven indien de aarde droog staat

Kruiden	Zaaien/ planten	Werkwijze bij planten/zaaien met behulp van bakken	Water?
sjalot	planten	<ul style="list-style-type: none"> - vul de bak met aarde - maak gaatjes in de aarde - steek de plantenbollen met de punt naar boven (2 cm diep) - plaats ze 10 tot 15 cm van elkaar - druk de aarde stevig aan, vul het gat met aarde - begiet met water 	regelmatig water geven indien de aarde droog staat
tijm	planten	<ul style="list-style-type: none"> - vul de bak met aarde - zet de potje even in water - maak het potje los ! voorzichtig voor de wortels - maak een gat en plaats de tijm erin - zorg ervoor dat de takjes er boven uit steken - druk de aarde stevig aan, vul het gat met de aarde - begiet met water 	regelmatig water geven indien de aarde droog staat

